
VII

ELS SIGNES DE PUNTUACIÓ
I ALTRES SIGNES ORTOGRÀFICS

Sumari

1. Introducció
2. La coma
  - 2.1. Ordre dels elements de l'oració
  - 2.2. Incisos
  - 2.3. Coordinació
  - 2.4. Omissions
  - 2.5. Ambigüitats
  - 2.6. Altres funcions de la coma
  - 2.7. Usos abusius de la coma
  - 2.8. Coincidència de la coma amb altres signes de puntuació
3. El punt i coma
4. El punt
  - 4.1. El punt i seguit
  - 4.2. El punt i a part
  - 4.3. Altres funcions del punt
  - 4.4. Usos abusius del punt
5. Els dos punts
  - 5.1. Funcions generals dels dos punts
  - 5.2. Altres funcions dels dos punts
  - 5.3. Usos abusius dels dos punts
6. Els punts suspensius
  - 6.1. Funcions dels punts suspensius
  - 6.2. Coincidència dels punts suspensius amb altres signes de puntuació
7. Els signes d'entonació
  - 7.1. Tipus d'oracions interrogatives i exclamatives
  - 7.2. Els signes d'entonació inicials
  - 7.3. El signe d'interrogació
  - 7.4. El signe d'admiració
8. El guió
  - 8.1. Incisos
  - 8.2. Diàlegs
  - 8.3. Enumeracions
  - 8.4. Altres funcions del guió
  - 8.5. Usos abusius del guió
  - 8.6. Coincidència del guió amb altres signes de puntuació
9. El guionet
  - 9.1. El guionet morfològic o lèxic
  - 9.2. El guionet prepositiu
  - 9.3. El guionet estilístic
  - 9.4. El guionet sil·làbic o de partició
  - 9.5. Usos abusius del guionet
10. Les cometes
  - 10.1. Les citacions
  - 10.2. Els diàlegs
  - 10.3. Els pensaments
  - 10.4. Altres funcions de les cometes
  - 10.5. Usos abusius de les cometes
  - 10.6. Coincidència de les cometes amb altres signes de puntuació
11. Els parèntesis
  - 11.1. Funcions generals dels parèntesis
  - 11.2. Altres funcions dels parèntesis
  - 11.3. Coincidència dels parèntesis amb altres signes de puntuació

12. Els claudàtors
  - 12.1. Funcions dels claudàtors
  - 12.2. Coincidència dels claudàtors amb altres signes de puntuació
13. La puntuació d'alguns textos especials
  - 13.1. Els diàlegs
  - 13.2. La reproducció de pensaments
  - 13.3. La disposició dels textos teatrals i les acotacions en general
  - 13.4. Els peus d'illustració
  - 13.5. Les citacions
  - 13.6. Les entrevistes
  - 13.7. Els índexs
  - 13.8. Els títols
  - 13.9. Els folis
  - 13.10. Els quadres
14. Alguns signes diacrítics (i): l'apòstrof
  - 14.1. Casos conflictius dels pronoms febles
  - 14.2. Casos conflictius dels articles definits i la preposició *de*
  - 14.3. Altres casos
15. Alguns signes diacrítics (ii): el punt volat
  - 15.1. Funcions generals del punt volat
  - 15.2. La *ela* geminada
16. Alguns signes auxiliars
  - 16.1. Els angles o antilambdes
  - 16.2. L'asterisc
  - 16.3. La barra inclinada
  - 16.4. La barra doble
  - 16.5. El calderó
  - 16.6. El cristus
  - 16.7. La creu
  - 16.8. La creu doble
  - 16.9. La fletxa
  - 16.10. L'igual
  - 16.11. Les claus
  - 16.12. La plec
  - 16.13. La plec doble
  - 16.14. El paràgraf, epígraf o secció
  - 16.15. El menys
  - 16.16. Els parèntesis angulars
  - 16.17. La rova o arrova
  - 16.18. El subratllat
17. Els tipus de lletra i els signes de puntuació
18. Bibliografia

1. Introducció

1.1. Els signes de puntuació, en sentit ampli, són signes ortogràfics convencionals que marquen en el discurs escrit les pauses i l'entonació del discurs oral: ajuden, doncs, a reproduir en un text escrit les modulacions de la llengua oral. Ara bé, no totes les pauses que es fan en el llenguatge oral exigeixen una representació gràfica en el llenguatge escrit, ni totes les pauses indicades en l'escrit signifiquen una pausa efectiva en la fonació. Així doncs, aquests signes ortogràfics no sols depenen de la modulació, sinó que també estan subjectes a les exigències de la sintaxi i, a més, en són un complement per fer-la més entenedora.

D'altra banda, hi ha altres factors que també hi intervenen, com ara la llargada de les frases, la coincidència i la profusió d'altres signes de puntuació, i també la comprensió unívoca (sense ambibologia) de la informació.

En darrer terme, però, el gust de l'autor/ra hi és decisiu, ja que l'ús que faci d'aquests signes pot convertir-se en un tret estilístic personal.

1.2. Les parts del discurs que són pertinents en la puntuació són les següents: *mot*, *sintagma*, *oració*, *clàusula* o *període*, *paràgraf* i *discurs* (només definirem les que poden donar lloc a confusió):¹

El *sintagma* és un grup de mots que formen una unitat sintàctica en una organització jerarquizada, d'acord amb la funció comuna que a compleixen en una oració.

[1] la llengua clàssica

L'*oració* és la unitat mínima de comunicació completa autònoma sintàcticament. Pot ser simple o composta, segons si consta d'un sol predicat o més d'un, i no acaba necessàriament amb punt.

[2a] La llengua clàssica era per a Fabra una referència obligada. (*Oració simple.*)

[2b] La llengua clàssica era per a Fabra una referència que calia tenir en compte. (*Oració composta.*)

La *clàusula* o *període* és el conjunt de mots, amb sentit complet, que inclou una oració o diverses oracions íntimament relacionades entre elles, i que acaba amb punt.

[3] La llengua clàssica era per a Fabra una referència obligada; el català era una llengua poc evolucionada respecte al període antic i molt alterada per influències alienes posteriors.

El *paràgraf* és la clàusula o conjunt de clàusules amb sentit complet que, després del punt, deixa la resta de l'última ratlla en blanc; el paràgraf següent comença una nova ratlla.

[4a] La llengua clàssica era per a Fabra una referència obligada; el català era una llengua poc evolucionada respecte al període antic i molt alterada per influències alienes posteriors.

Fabra es va trobar que la nostra llengua clàssica no estava estudiada.

1. La definició que en fem és merament pràctica, útil per determinar una sola terminologia en aquest capítol.

- [4b] La llengua clàssica era per a Fabra una referència obligada; el català era una llengua poc evolucionada respecte al període antic i molt alterada per influències alienes posteriors.

Fabra es va trobar que la nostra llengua clàssica no estava estudiada.

El *discurs* és la unitat lingüística amb sentit complet formada per un conjunt coherent de clàusules.

- [5] La llengua clàssica era per a Fabra una referència obligada; el català era una llengua poc evolucionada respecte al període antic i molt alterada per influències alienes posteriors.

Fabra es va trobar que la nostra llengua clàssica no estava estudiada.

D'altra banda, la informació sobre les grans varietats geogràfiques catalanes era fragmentària i molt desigual.

La *frase* pot ser un fragment qualsevol de la clàusula; així doncs, es pot utilitzar en lloc dels conceptes de *sintagma*, *oració* i *clàusula* (excepte el *mot*).²

1.3. D'altra banda, dins la prosòdia del discurs, anomenem *grup fònic* el fragment de discurs comprès entre dues pauses, i la *pausa*, la interrupció o detenció que fem quan parlem o llegim. La pausa pot ser *fisiològica*, és a dir, deguda a la necessitat de respirar i recuperar l'aire per a una nova fonació (no sempre amb representació gràfica en el discurs escrit, per la qual cosa no és objecte del nostre estudi), i *lingüística*, és a dir, exigida per la sintaxi, per distingir significats o per voluntat estilística de l'autor/ra.³

1.4. En català podem fer una distinció general dels signes de puntuació en els tres grups que segueixen.⁴

1.4.1. Els *signes sintagmàtics* afecten el sintagma o l'oració. Indiquen les pauses que s'hi han de fer. Aquests es poden dividir encara en dos subgrups:

Signes de puntuació, que són el punt (.), la coma (,), el punt i coma (;), els dos punts (:), els punts suspensius (...), els parèntesis (( )), els claudàtors ([ ]), el guionet (-) i el guió (—).

Signes d'entonació, que són el signe d'exclamació (!) i el signe d'interrogació (?).

De tots els signes sintagmàtics, alguns són senzills (coma, punt i coma, punt, dos punts, punts suspensius, signe d'interrogació i signe d'exclamació) i d'altres poden ser senzills o dobles (parèntesis, claudàtors i guions llargs).

1.4.2. Els *signes diacrítics* donen un valor especial a altres signes: l'accent agut (´), l'accent circumflex (^), l'accent greu (˘), la dièresi (¨), l'apòstrof (’), el punt volat (˙), la titlla (ˆ), etcètera.

1.4.3. Els *signes auxiliars* indiquen altres aspectes relatius al significat del discurs escrit, no relacionats amb les pauses: la *i* comercial o la *et* o l'àmpersand (&), els angles o els antilambdes (< >), l'asterisc (*), la barra inclinada (/), la barra doble (//), la barra invertida (\), el calderó (¶), les claus ({ }), les cometes (« “ ’ ” »), la creu (†), la creu doble (‡), el cristus (✠), la fletxa o sageta (→), l'igual (=), la malla o el coixinet (#), la maneta (☞), el menys (-), el paràgraf o l'epígraf o la secció (§), els parèntesis angulars (< >), la plec simple (|), la plec doble (||), el punt alt (˙), la ratlla baixa o el guió baix o la sotaratlla (˘), el responsori (℞), el subratllat (ˉ), el versicle (℣), la vírgula

2. Cal tenir en compte que un mot també pot constituir una oració: *Terra!, Sí.*

3. Vegeu QUILIS, ANTONIO; FERNÁNDEZ, JOSEPH A. *Curso...*, p. 163, § 15.1 i 15.2 (cf. la bibliografia).

4. No mantindrem aquesta distinció en l'exposició d'aquest capítol, ja que els límits entre els signes sintagmàtics i els auxiliars no sempre són clars.

(~),⁵ etcètera. La diferència entre la sotaratlla i el subratllat és que la primera ocupa un espai fix i no s'hi pot escriure a sobre, mentre que el subratllat s'ajusta a la llargària del caràcter que té damunt mateix.

QUADRE 1. Els signes de puntuació

Sintagmàtics	De puntuació	punt, coma, punt i coma, dos punts, punts suspensius, parèntesis, claudàtors, guió
	D'entonació	signe d'interrogació, signe d'exclamació
Diacrítics		accent agut, accent circumflex, accent greu, dièresi, apòstrof, punt volat
Auxiliars		angles o antilambdes, asterisc, barra inclinada, barra doble, guió baix , barra invertida, calderó, clau, cometes, creu, creu doble, cristus, fletxa, menys, igual, maneta, paràgraf o epígraf, parèntesis angulars, plec, plec doble, punt alt, responsori, subratllat, versicle, vírgula, etcètera

1.5. Pel que fa a la disposició dels signes, els signes senzills generalment es col·loquen immediatament després de l'última lletra del mot al qual s'ajunten, i es deixa un espai abans de l'expressió que segueix. (En aquest capítol, subratllem els signes de puntuació i ortogràfics que són objecte de comentari.)

[6a] Però la qüestió no s'acaba aquí: hi havia encara uns casos marginals molt difícils de determinar.

Els signes dobles es col·loquen immediatament abans del mot que precedeixen i immediatament després del mot que segueixen.

[7a] Tothom és capaç de repetir: «No es diu *busson*, sinó *bústia*».

1.5.1. En edicions que volen ser molt curoses, de vegades es deixa un espai fi entre alguns d'aquests signes i la paraula a la qual van units (els signes d'interrogació i d'exclamació, les cometes, el punt i coma i els dos punts), costum que no deixa de semblar-nos adquirit per imitació d'altres llengües.⁶

[6b] ~ Però la qüestió no s'acaba aquí: hi havia encara uns casos marginals molt difícils de determinar.

[7b] ~ Tothom és capaç de repetir: «No es diu *busson*, sinó *bústia*».

En aquest tipus d'edicions, si coincideixen un signe d'exclamació i un signe d'interrogació, se sol deixar també un espai fi (dos punts) entre tots dos.

[8] ~ Què vol ara, Déu meu?!]

5. En aquest MANUAL D'ESTIL, distingim la *vírgula*, que és una línia ondulada horitzontal situada a l'altura de l'ull mitjà de la lletra (~), de la *titlla*, que és una 'ratlleta que es posa sobre una lletra com a signe diacrític o d'abreviació, especialment el que s'usa en espanyol en la ñ o en el portuguès en alguns diftongs nasals' (cf. el DIEC, s. v.). La titlla pot ser ondulada o recta, per bé que és sempre un signe volat (~, -).

6. En francès, per exemple, es deixa en general un espai fix abans del punt i coma, dels dos punts, del signe d'interrogació, del signe d'admiració i de les cometes de tancament, així com darrere les cometes d'obertura. La mida d'aquest espai fix varia segons l'escola tipogràfica que se segueixi (p. ex., n'hi ha que deixen un quart de quadrat abans del punt i coma i dels signes d'interrogació i admiració, i un terç de quadrat en el cas dels dos punts i de les cometes), i fins i tot n'hi ha **que** recomanen de no posar cap d'aquests espais. Sembla que l'ús més habitual és deixar un espai fi (equivalent a dos punts) en tots els casos (cf. *Guide du typographe*, v. la bibliografia).

1.5.2. D'altra banda, els signes de puntuació es componen amb el mateix tipus i cos del context on són inclosos. Aquesta norma s'aplica també en els signes que emmarquen frases; és a dir, els parèntesis, els claudàtors, les cometes, els angles, etcètera.⁷

[9] Puc dir *s'esforça de persuadir-lo?*

[10] Segons Fabra: «La *x* del prefix *ex* es redueix a *c* davant de *ce*, *ci* i *s*.»

2. La coma

La coma és el signe de puntuació d'ús més complex, però també el que s'utilitza més. Com a descripció general es pot dir que representa una pausa en el discurs oral que no atura del tot la fonació del discurs, si bé en principi separa grups fònics. De vegades té un ús sintàcticament obligatori, i d'altres és més subjectiu i arbitrari; és a dir, depèn de l'estil de l'autor/ra, segons que tingui una escriptura que reproduïx una entonació més dinàmica o més sincopada.

Atesa la complexitat de l'ús de la coma i la gran profusió de casos diferents, hem distribuït la informació en diversos subtítols, generalment referits a la sintaxi.

2.1. Ordre dels elements de l'oració

Si seguim l'esquema de Joan Solà,⁸ podem dir que l'ordre neutre dels elements de l'oració és el següent:

M [SN X] [SV a b c V Y Z]

on: M = marc, temps, lloc

X = subjecte

a, b, c = certs sintagmes adverbials i preposicionals, l'adverbi *no* i els pronoms febles

V = verb

Y = complements forts (directe, indirecte, preposicional), atributius i predicatius

Z = circumstancials

Podem parlar de dues excepcions principals a aquest ordre:

a) Subjecte posposat en les construccions anomenades *esdevenimentals*:

[11] Avui vénen ELS COSINS.

b) Subjecte posposat en les frases interrogatives o exclamatives:

[12] Què et va dir EL PARE ahir a la tarda?

El desplaçament d'algun element de la frase cap a una posició que no és la normal segons l'ordre neutre es marca amb una pausa; aquesta pausa es representa generalment amb una coma.

Hi ha dos tipus de desplaçament, segons que l'element desplaçat sigui conegut o no (és a dir, segons si és *tema* o *rema*): la tematització i la focalització. També hi ha desplaçaments més lliures.

7. Vegeu el capítol IV, § 1.3.

8. Vegeu SOLÀ, Joan. *Lingüística i...*, p. 94-97. I també SOLÀ, Joan; PUJOL, Josep M. *Tractat de...*, § 1.4.

2.1.1. La tematització⁹

En aquest cas, l'element desplaçat és conegut o pressuposat i hi ha duplicació pronominal.¹⁰

[13] L'has servida massa calenta, LA SOPA.

Pot haver-hi tematització amb un desplaçament a la dreta, que sempre es marca amb coma.

[14] No hi vull anar, A L'ESCOLA!

També hi pot haver tematització amb un desplaçament a l'esquerra, cas en què la coma no sempre és obligatòria, sobretot si el sintagma tematitzat no és gaire llarg. Generalment, és substituïble per una construcció del tipus «pel que fa a», «el que és».

[15] LA RATA la persegueix el gat.

[16a] D'AQUESTES FORMES DEL CATALÀ ANTIC, se'n conserven algunes en la llengua moderna.

[16b] PEL QUE FA A AQUESTES FORMES DEL CATALÀ ANTIC, se'n conserven algunes en la llengua moderna.

[17a] AQUESTES VARIANTS les usaven en el català antic i literari.

[17b] QUANT A AQUESTES VARIANTS, les usaven en el català antic i literari.

[18a] En aquest cas, difícilment podrem oposar-nos-hi si ells alleguen que el jurat ni absol ni condemna, perquè AIXÒ ho farà el jutge.

[18b] En aquest cas, difícilment podrem oposar-nos-hi si ells alleguen que el jurat ni absol ni condemna, perquè, EL QUE ÉS AIXÒ, ho farà el jutge.

En el cas de desplaçament d'un subjecte definit, en canvi, no es produeix duplicació pronominal.

[19] Ha superat la prova, EN JOAN.

Però:

[20] Encara n'han d'arribar més, DE COTXES.

Si el desplaçament del subjecte és a l'esquerra, és difícil veure la voluntat tematitzadora de l'autor/ra, per la qual cosa es fa necessari marcar l'element tematitzat amb una coma.

[21] I AIXÒ QUE SEMPRE QUE SORTIM FACI MAL TEMPS, és culpa teva.

2.1.2. La focalització¹¹

L'element desplaçat és informació nova, i és remarcat amb la veu (tot i que en molts casos és difícil distingir si els elements són simplement remàtics o bé hi ha voluntat focalitzadora). En aquestes frases, la coma és obligatòria.

La focalització es pot fer amb un desplaçament a l'esquerra dels elements remàtics (sense duplicació pronominal), que, a més, reben un èmfasi prosòdic especial (focus).

9. Vegeu BALLESTA, Joan. *Diccionari...*, p. 121.

10. Joan Solà (*Lingüística i...*, p. 107-111) remarca que no sempre totes les duplicacions pronominals es deuen a un desplaçament. En algun cas, són pronoms gramaticalitzats sense els quals l'oració esdevé agramatical i, per tant, no es poden suprimir; per la mateixa raó, l'element a què fan referència no es pot separar amb una coma: *A mi m'agrada el peix, Vés a veure què li ha passat al nen.*

11. Segons Joan Ballesta (*Diccionari...*, p. 62), *focalitzar* és «donar un relleu especial a un constituent de la frase mitjançant una accentuació forta».

- [22] UTOPIES, només defenses.
 [23] INFORMACIÓ ESTRATÈGICA, vol l'enemic. (*Focalització amb desplaçament a l'esquerra.*)
 [24] FA VEURE QUE ESTUDIA, la Teresa, aquest estiu. (*Focalització de tot l'SV.*)

També es pot fer amb un desplaçament a la dreta dels elements que no es volen destacar —temes— (amb duplicació pronominal, excepte si es focalitza tot l'SV).

- [25] Ja li ho deia, JO, AL MIQUEL, QUE NO SE'N SORTIRIA. (*Des de «jo» fins a «sortiria» són els elements desplaçats.*)
 [26] La voldria tenir, LA INFORMACIÓ ESTRATÈGICA, L'ENEMIC.
 [27] Té molta por, EL GOS.

2.1.3. Desplaçaments més lliures o dislocació

Els elements que hem definit com a elements «marc» de l'oració (v. § 2.1) i que podem identificar com a complements circumstancials o adverbials, és a dir, que no són exigits pel verb, es poden desplaçar més lliurement. Generalment, apareixen com a incisos (v. § 2.2.3). Se separen amb coma de la frase principal si la llargada del sintagma ho exigeix.

- [28a] FINS I TOT PRENENT EN CONSIDERACIÓ OBRES D'INTENCIÓ MÉS AVIAT ESCOLAR, no van abundar gaire les gramàtiques catalanes.
 [28b] No van abundar gaire les gramàtiques catalanes, FINS I TOT PRENENT EN CONSIDERACIÓ OBRES D'INTENCIÓ MÉS AVIAT ESCOLAR.
 [29a] L'home ha muntat teories, DURANT MOLTS DE SEGLES, entorn dels fenòmens que pot observar.
 [29b] DURANT MOLTS DE SEGLES, l'home ha muntat teories entorn dels fenòmens que pot observar.

2.1.4. Ordenació inusual dels elements de l'oració

En alguns casos és útil la puntuació per a la comprensió ràpida del missatge d'una seqüència estranya sintàcticament per causa de l'ordenació dels elements de la frase, si bé no hi és estrictament necessària.

- [30a] Volien deixar, no l'organització, sinó el grup de base.
 [30b] Volien deixar_no l'organització, sinó el grup de base.
 [30c] No volien deixar l'organització, sinó el grup de base.

2.2. Incisos

Són fragments, introduïts en una oració o en una clàusula, que es poden suprimir sense afectar-ne la sintaxi i el sentit. Generalment apareixen al mig de l'oració —entre comes—, però també al principi i al final d'aquesta —naturalment, amb una sola coma. Tenen una entonació ascendent, excepte quan són al final de l'oració.

A més de les comes, també poden fer aquesta funció els guions i els parèntesis. Es pot establir una gradació en l'ús d'aquests tres signes de puntuació segons la relació entre els fragments; és a dir, segons l'allunyament respecte al sentit del discurs (de menys a més allunyats: comes, guions, parèntesis).

A diferència dels parèntesis i dels guions, les comes inclouen incisos necessàriament relacionats amb el context i lligats a la sintaxi del fragment. Segons quina sigui aquesta relació o si l'incís és breu, es pot prescindir de les comes.

- [31] També poden fer aquesta funció, A MÉS DE LES COMES, els parèntesis i els guions.
[32] És així, POTSER, perquè no s'entenen gaire.

Els guions indiquen un contrast més o menys brusc, per mitjà del qual l'autor/ra fa una observació a part o un comentari, i els parèntesis, en canvi, tanquen un aclariment, una informació complementària. Aquesta gradació entre parèntesis i guions és encara menys clara en el cas que una frase incidental n'inclogui una altra (v. § 8.6). En darrer terme, però, sembla que preval la voluntat o l'estil de l'autor/ra.

- [33a] ~ L'antic Partit del Treball Albanès ha canviat de nom, ARA ES DIU PARTIT SOCIALISTA ALBANÈS, i de símbols, UNA ROSELLA HA SUBSTITUÏT LA FALÇ I EL MARTELL.
[33b] L'antic Partit del Treball Albanès ha canviat de nom —ARA ES DIU PARTIT SOCIALISTA ALBANÈS— i de símbols —UNA ROSELLA HA SUBSTITUÏT LA FALÇ I EL MARTELL.
[33c] L'antic Partit del Treball Albanès ha canviat de nom (ARA ES DIU PARTIT SOCIALISTA ALBANÈS) i de símbols (UNA ROSELLA HA SUBSTITUÏT LA FALÇ I EL MARTELL).

En alguns contextos, si coincideixen dos incisos correlatius, es pot suprimir la coma que precedeix el primer incís, per tal de no fragmentar excessivament l'oració.

- [34a] Decideixen, FINALMENT, EN LA MAJOR PART DELS CASOS, deixar la carrera al segon any.
[34b] Decideixen FINALMENT, EN LA MAJOR PART DELS CASOS, deixar la carrera al segon any.

2.2.1. Oracions relatives i aposicions explicatives

2.2.1.1. A diferència de les oracions relatives especificatives, les explicatives se separen de l'oració subordinada amb coma. Si l'incís es troba enmig de l'oració principal, es marca amb dues comes, i si és al final de l'oració, amb una coma al davant.

- [35] El Barça, QUE JA ÉS CAMPIÓ DE LA LLIGA, es classifica per a les semifinals de la Copa.
[36] Vaig donar records per a en Joan i la seva germana, QUE SÓN A LONDRES.

Cal remarcar que en alguns contextos és difícil discernir si una oració relativa és explicativa o especificativa.

- [37a] El mòbil és una realització plàstica dotada de moviment constant o alternatiu, i autoaccionada o propulsada per un agent extern, EL QUAL POT SER UN FACTOR NATURAL O L'ESPECTADOR MATEIX.
[37b] El mòbil és una realització plàstica dotada de moviment constant o alternatiu, i autoaccionada o propulsada per un agent extern, QUE POT SER UN FACTOR NATURAL O L'ESPECTADOR MATEIX.

Aquesta doble possibilitat és a causa de la indefinició de l'antecedent del relatiu, el significat del qual es pot restringir o explicar més sense que canviï la determinació d'aquest antecedent.

2.2.1.1.1. D'altra banda, hi ha algunes excepcions a la norma que prohibeix separar les oracions relatives especificatives amb una coma. Quan el relatiu *que* d'una oració relativa especificativa apareix separat del seu antecedent i hi pot haver amfibologia, cal posar-hi una coma que marqui una distància amb l'element immediatament anterior. Aquest és el cas de moltes definicions, si bé es pot constatar una certa vacil·lació en l'aplicació d'aquesta norma.

- [38] Les fissuracions de les roques, QUE TENEN UN ORIGEN EXTERIOR I TECTÒNIC, s'anomenen *clivatges*.

2.2.1.1.2. També se separa amb una coma el darrer terme d'una enumeració que és totalment afectada per una oració relativa especificativa (v. t. § 2.3.1.c).

- [39] Omplirem la camioneta AMB LES TAULES, LES CADIRES, ELS ARMARIS, ELS ARXIVADORS, QUE HI HAVIA AL DESPATX DE L'ESQUERRA.

2.2.1.1.3. Les oracions relatives adnominals (SN + *del qual*) només porten coma si són explicatives.

- [40] El decimal és la fracció EL DENOMINADOR DE LA QUAL ÉS UNA POTÈNCIA DE DEU.
[41] La fracció decimal, EL DENOMINADOR DE LA QUAL ÉS UNA POTÈNCIA DE DEU, es representa amb una coma.

Si l'estructura d'una oració relativa adnominal especificativa és molt complexa, pot ser-hi necessària també la coma, per evitar estructures adjacents estranyes.

- [42a] ~ Els neutrons produeixen una radioactivitat induïda a la roca LA RADIACIÓ GAMMA DE LA QUAL és mesurada amb un escintil·lòmetre.
[42b] Els neutrons produeixen una radioactivitat induïda a la roca, LA RADIACIÓ GAMMA DE LA QUAL és mesurada amb un escintil·lòmetre.

2.2.1.2. De la mateixa manera que en el cas de les oracions relatives, les aposicions d'elements que no són frases poden ser explicatives o especificatives, i responen a les mateixes característiques pel que fa a la puntuació.

- [43] El president de la mesa, EL REGIDOR D'EUSKO ALKARTASUNA ANDONI ARIEZA, va abandonar el seu lloc com a protesta del pacte entre el PNB, el PSOE i el PP.
[44a] El regidor d'Eusko Alkartasuna, ANDONI ARIEZA, va abandonar el seu lloc com a protesta pel pacte entre el PNB, el PSOE i el PP. (*Només hi ha un regidor d'Eusko Alkartasuna.*)
[44b] El regidor d'Eusko Alkartasuna Andoni Arieza va abandonar el seu lloc com a protesta pel pacte entre el PNB, el PSOE i el PP. (*Hi ha més d'un regidor d'Eusko Alkartasuna.*)

2.2.2. Vocatius

Els vocatius se separen de la resta de la frase amb comes, per bé que moltes vegades no hi ha una pausa real en la fonació.

- [45] Que tens molta pressa, TU? [46] Faig mitja volta, SENYOR?
[47] Ai, DÉU MEU! [48] Sí, SENYOR.
[49] Escolta, MIQUEL, el que et vull dir.

En alguns casos, també podem fer una puntuació més emfàtica:

- [50a] PERE, vine ara mateix! [50b] PERE! Vine ara mateix!

També es poden considerar vocatius les fórmules de salutació que encapçalen les cartes o els escrits similars. (Altres autors proposen resoldre-ho amb els dos punts.)¹²

- [51] DISTINGIT SENYOR,
Em plau comunicar-vos...

12. Vegeu SOLÀ, Joan; PUJOL, Josep M. *Tractat de...*, p. 44.

2.2.3. Circumstancials i expressions similars de tipus adverbial

Els circumstancials són complements de l'oració que no són estrictament necessaris com el complement directe, indirecte, preposicional, etc. Són elements «marc» i tenen una llibertat de col·locació relativament alta (v. § 2.1.3). A més dels complements circumstancials estrictes, podem considerar aquí també les oracions subordinades adverbials (concessives, condicionals, consecutives, locatives, modals, temporals, etc.) i algunes oracions subordinades substantives amb funció de complement circumstancial (introduïdes per una preposició).

2.2.3.1. Els circumstancials poden encapçalar l'oració, estar-hi intercalats o bé tancar-la. Com que tenen prosòdia d'incís, usualment es posen entre comes, si bé hi ha una gran varietat de solucions, segons la llargada de l'oració i l'estil de l'autor/ra.

- [52a] Un grup d'utòpics cabetians van intentar SENSE GAIRE ÈXIT la fundació d'un establiment humà. (*Circumstancial modal.*)
- [52b] SENSE GAIRE ÈXIT, un grup d'utòpics cabetians van intentar la fundació d'un establiment humà.
- [53] Tan bon punt va caure el teló, SENSE ESPERAR QUE ACABESSIN ELS APLAUDIMENTS, em vaig dirigir al vestíbul. (*Subordinada substantiva modal.*)
- [54] El senyor Mis, DESPRÉS DE L'EXPLICACIÓ DE LA SENYORA FLORA MAS, va cloure la reunió. (*Circumstancial temporal.*)

2.2.3.2. En les oracions subordinades condicionals, és força usual que quan l'*apòdosi* (segona part d'una frase composta que, essent l'oració principal, completa el significat de la primera) segueix la *pròtasi* (primera part d'una frase que, essent l'oració subordinada, és completada per la segona) es marca amb una coma. En darrer terme, però, també prevalen les normes generals que regulen la puntuació: llargada de l'oració, voluntat de contrast, estil de l'autor/ra, etcètera.

- [55a] SI NO TRAÏM EL NOSTRE DESTÍ (*pròtasi*), el destí no ens trairà (*apòdosi*).
- [55b] No hauria passat res SI S'HAGUÉS QUEDAT A CASA.

2.2.3.3. Segons que el circumstancial tingui funció d'incís o no, pot canviar el sentit de l'oració.

- [56a] Va fer veure que considerava INTELLIGENTMENT aquesta possibilitat.
- [56a'] Va fer veure que considerava D'UNA MANERA INTELLIGENT aquesta possibilitat.
- [56b] Va fer veure que considerava INTELLIGENTMENT, aquesta possibilitat.
- [56b'] INTELLIGENTMENT, va fer veure que considerava aquesta possibilitat.

2.2.4. Construccions amb elements coordinats que es refereixen a un sintagma posterior

Aquestes construccions generalment estan constituïdes per elements coordinats dins d'un mateix sintagma i que mantenen una mateixa relació amb la paraula o el sintagma posterior, per la qual cosa van entre comes.

- [57a] El més interessant, PERÒ TAMBÉ EL MÉS INCOMPRESIBLE, del fenomen era que tingués una periodicitat anual.

També es poden resoldre amb guions o bé amb un canvi d'ordre, per no fer tan abrupta la sintaxi.

[57*b*] El més interessant —PERÒ TAMBÉ EL MÉS INCOMPRESIBL— del fenomen era que tingués una periodicitat anual.

[57*c*] El més interessant del fenomen, PERÒ TAMBÉ EL MÉS INCOMPRESIBL, era que tingués una periodicitat anual.

Hi ha altres casos d'elements coordinats que difícilment es poden entendre com a incisos, ja que la sintaxi no permet coordinar elements que no són homogenis.

[58*a*] ~ La nova norma modifica —SI NO S'OPOSA A— aquestes formes.

[58*b*] La nova norma modifica aquestes formes, SI NO S'HI OPOSA.

[58*c*] La nova norma modifica —SI NO S'HI OPOSA— aquestes formes.

2.3. Coordinació

Generalment es coordinen dos o més elements homogenis independents que formen sèrie i que s'enllacen per mitjà d'una conjunció. Les relacions que estableixen aquestes conjuncions entre els elements que enllacen poden ser diverses: copulatives, distributives, disjuntives, adversatives, illatives i causals.

Les oracions coordinades poden anar amb comes o no, segons la llargada i la complexitat dels elements coordinats i la voluntat de marcar contrast.

[59*a*] Que bé vaig entendre el meu pare, I ENCARA L'ENTENC (*Copulativa.*)

[59*b*] Que bé vaig entendre, I ENCARA ENTENC, el meu pare. (*Copulativa.*)

[60*a*] Estan antiquats, I PER AIXÒ s'han de canviar. (*Consecutiva.*)

[60*b*] Estan antiquats I, PER AIXÒ, s'han de canviar. (*Consecutiva.*)

[60*c*] Estan antiquats I PER AIXÒ s'han de canviar. (*Consecutiva.*)

2.3.1. Oracions o elements coordinats copulatives

S'enllacen dos o més elements que se sumen:

a) Si s'enllacen més de dos elements, se separen amb comes, excepte l'últim, davant del qual la coma és substituïda per les conjuncions copulatives *i* o *ni*.

[61] Cal tenir coneixements de meteorologia PER INTERPRETAR SITUACIONS ATMOSFÈRIQUES, PREVEURE POSSIBLES MOVIMENTS I PREVENIR ACCIDENTS.

Es considera un anglicisme innecessari posar una coma abans d'aquesta conjunció, si no hi ha una voluntat d'èmfasi.

[62*a*] * El llibre és interessant, amè, i divertit.

[62*b*] El llibre és interessant, amè i divertit

b) Els elements units per la conjunció *ni* poden anar amb comes segons la llargada i la complexitat dels elements coordinats.

[63] No va voler anar ni al cinema NI AL TEATRE NI A L'EXPOSICIÓ.

[64] No vaig ENTENDRE NI PER QUÈ LA CLAU DEL MISTERI ERA LA TAULA TRENCADA DEL MENJADOR, NI COM EL DETECTIU HO HAVIA POGUT SABER.

c) Si l'enumeració és inacabada, se suprimeix la conjunció copulativa i l'oració acaba amb l'abreviatura *etc.* (precedida de coma) o amb punts suspensius (no precedits de coma), recursos que no poden aparèixer mai simultàniament. Si aquesta abreviatura coincideix en posició de final de paràgraf, és recomanable escriure el mot sencer: *etcètera* (v. § 6.1.a).

- [65a] * Els pronoms febles són enclítics amb el verb en imperatiu, infinitiu o gerundi: *aixeca't, aixecar-se, aixecant-se, etc...*
- [65b] ~ Els pronoms febles són enclítics amb el verb en imperatiu, infinitiu o gerundi: *aixeca't, aixecar-se, aixecant-se, etc.*
- [65c] Els pronoms febles són enclítics amb el verb en imperatiu, infinitiu o gerundi: *aixeca't, aixecar-se, aixecant-se, etcètera.*
- [65d] Els pronoms febles són enclítics amb el verb en imperatiu, infinitiu o gerundi: *aixeca't, aixecar-se, aixecant-se...*

Si l'enumeració és seguida d'una frase que la modifica, se separa amb una coma (v. § 2.2.1.1.2).

- [66a] * Vestits, armes presos a l'enemic vençut.
- [66b] Vestits, armes, presos a l'enemic vençut.

d) Tot i que la norma general és que la coma que precedeix l'últim element d'una enumeració se suprimeix davant la conjunció, si cada element és introduït per una conjunció (*polisíndeton*) podem separar-los amb comes, recurs amb el qual donem més èmfasi a cada frase coordinada.

- [67a] I continua ESPERANT, I ESPERANT, I ESPERANT; I PENSANT, I PENSANT, I PENSANT, fins que el cervell li fa mal.
- [67b] I continua ESPERANT I ESPERANT I ESPERANT, I PENSANT I PENSANT I PENSANT, fins que el cervell li fa mal.

e) També hi ha el recurs oposat (*asíndeton*): es fa precedir cada element, fins a l'últim, d'una coma. Aquestes coordinades sense conjunció produeixen un efecte de procés inacabat o de rapidesa.

- [68] Vaig fer recompte dels botons dels capots: VUIT A L'UN, VUIT A L'ALTRE, DEU AL TERCER.

f) Si els elements coordinats són complexos o llargs, o bé ja contenen una altra *i*, també s'acostuma a escriure la coma abans de l'última *i*.

- [69] Vam anar al cafè de la cantonada perquè la pluja ens havia sorprès passejant pel parc, i vam demanar una copa.
- [70] Hem passejat pel parc i l'estació, i ens hem cansat de veure tanta gent.

g) Sovint trobem oracions independents la segona de les quals és introduïda per la conjunció *i*. En aquests casos, és necessari de separar-les amb algun signe de puntuació, generalment una coma, un punt i coma o un punt.

- [71] Hom parla de recuperació social, i és més que necessari que un dia s'aconsegueixi «netejar-la» de les transaccions fosques que s'hi fan.

h) Les oracions coordinades en què el verb de la segona frase és elidit, generalment se separen amb una coma, però també hi són possibles el punt i coma i el punt, i en certs casos, no es marca de cap manera (v. l'exemple [94]).

- [72a] En aquest article s'analitza un fragment de l'obra pòstuma del pensador, i en articles posteriors, la base teòrica de la seva filosofia.
- [72b] En aquest article s'analitza un fragment de l'obra pòstuma del pensador; i en articles posteriors, la base teòrica de la seva filosofia.

2.3.2. Oracions o elements coordinats disjuntius

Podem coordinar dos o més elements, amb les mateixes restriccions que en el cas de les oracions copulatives: se separen amb comes tots els elements, excepte el darrer, que és precedit per la conjunció.

[73] No sé si anaven a CALELLA, a SANT POL o a MALGRAT.

Si la disjunció denota equivalència, la conjunció disjuntiva pot anar precedida d'una coma, sobretot en el cas que hi segueixi una paràfrasi explicativa.

[74] les oracions substantives o completives

[75] l'assegurat/ada, o persona garantida per una assegurança

2.3.3. Oracions o elements coordinats distributius

Les conjuncions o locucions conjuntives distributives o expressions semblants sempre són dobles; és a dir, les expressions relacionades per aquestes conjuncions se separen entre elles amb comes, excepte en els casos de fragments molt curts.

[76] Cal decidir-se: o bé anem a Londres a veure en Miquel, o bé agafem més dies de vacances i anem al Japó.

[77] Vaig arribar molt tard, i no solament molt cansat, sinó també tip.

2.3.4. Oracions o elements coordinats illatius

La segona oració és una conseqüència de la primera. Exigeixen, generalment, una pausa, que pot ser representada per una coma, un punt i coma o, fins i tot, un punt. Poden aparèixer també com a oracions incidentals (entre comes).

[78] L'*augment* és una partícula que en certes llengües indoeuropees precedeix els pretèrits verbals com a característica temporal; per tant, la seva funció és la mateixa de les desinències secundàries.

[79] La seva funció, doncs, és la mateixa de les desinències secundàries.

És preferible no posar una coma intermèdia en la locució *així doncs*, ja que es tracta d'una conjunció illativa (ex. [80a]) i no de dues paraules amb significats independents, cas en què pot tenir un significat diferent (ex. [81a]).

[80a] AIXÍ DONCS, vull que ho pintis.

[80b] PER TANT, vull que ho pintis.

[81a] AIXÍ, DONCS, vull que ho pintis.

[81b] D'AQUESTA MANERA, PER TANT, vull que ho pintis.

2.3.5. Oracions o elements coordinats adversatius, continuatius i causals

Generalment les conjuncions adversatives, continuatives i causals van precedides o seguides de coma; però aquesta coma depèn també de la complexitat i la llargada de les frases, i de la voluntat de marcar contrast.

[82] Lluità victoriós contra els turcs, PERÒ ALESHORES TRENÇÀ AMB MARC ANTONI. (*Adversativa.*)

[83] Per fi vam entrar a la seva habitació, que era bastant semblant a la meua, PERÒ MÉS GRAN. (*Adversativa.*)

- [84] Ha vingut a casa_I NI TAN SOLS M'HA SALUDAT. (*Continuativa.*)
- [85] Vam perdre el partit_PERQUÈ VAM JUGAR MOLT MALAMENT. (*Causal.*)
- [86] COM QUE FA MAL TEMPS_ no sortirem. (*Causal.*)
- [87] VIST QUE NO TENS GANES DE FER RES_ me'n vaig. (*Causal.*)

2.3.6. Ús de les conjuncions coordinants amb valors altres que els propis

Si aquestes conjuncions són utilitzades amb altres valors que no els són propis, generalment van precedides de coma o algun altre signe de pausa superior.

- [88] Volíem pujar l'Aneto_ I NO VAM PODER. (*Adversativa.*)

2.4. Omissions

Cal posar una coma en substitució d'un verb omès, ja sigui per anàfora (és a dir, esmentat immediatament abans), ja sigui per el·lipsi (no esmentat).

- [89] A uns els interessa el cinema d'art i assaig; a d'altres_ el cinema de gran públic.
- [90] El pare, malalt; la mare_ sense feina.

Quan s'hi afegeix una conjunció que coordina les dues oracions, es posa una coma entre les dues oracions coordinades, exigida per l'entonació; també hi ha altres solucions possibles, segons la voluntat de contrast (v. t. § 2.3.1.b).

- [91a] A uns els interessa el cinema d'art i assaig, i a d'altres, el cinema de gran públic.
- [91b] A uns els interessa el cinema d'art i assaig; i a d'altres, el cinema de gran públic.
- [91c] A uns els interessa el cinema d'art i assaig. I a d'altres, el cinema de gran públic.

Aquesta coma d'entonació és especialment recomanable en oracions llargues i complexes.

- [92] Entre 1961 i 1965, més de 175.000 catalans van canviar llur municipi de residència sense abandonar la respectiva província, i uns altres 36.000_ llur província, sobretot en direcció a les comarques barcelonines.
- [93] Algunes de les caixes d'estalvis catalanes que havien de compensar la gran davallada de la banca autòctona aconseguiren el manteniment del seu nivell de negocis, i el Banco Santander, una gran implantació a Catalunya.

Quan l'aplicació de la norma que obliga a posar coma davant de l'omissió del verb formaria una frase excessivament sincopada, es poden ometre aquestes comes.

- [94] La producció final de l'agricultura catalana significava l'any 1957 el 7,5 % de l'espanyola, la ramadera_el 6,6 % i la forestal_el 9,7 %.

2.5. Ambigüitats

L'ambigüitat és causada per la possibilitat que hi hagi dues dependències o relacions. En alguns casos, es pot resoldre amb una puntuació determinada:

a) Frases que necessiten puntuació, l'ús i la situació de la qual depenen del significat.

- [95a] Vam decidir-ho així, i tot va sortir malament.
- [95b] Vam decidir-ho; així_ i tot_ va sortir malament.
- [96a] Després de passar la frontera_ no en va parlar ningú més.
- [96b] Després de passar la frontera_ no en va parlar ningú més.
- [96c] Després_ de passar la frontera_ no en va parlar ningú més.

b) Frases que no necessiten estrictament puntuació, la qual, però, pot ajudar a comprendre-les.

[97a] Els industrials realitzaven, ambiciosos, plans urbanístics per convertir Barcelona en una metròpolis moderna.

[97b] Els industrials realitzaven ambiciosos plans urbanístics per convertir Barcelona en una metròpolis moderna.

c) En algun cas, la necessitat de desfer una ambigüïtat ens obligarà a posar una coma en un lloc que les altres normes prohibeixen, o bé a canviar l'ordre o la construcció de l'oració (v. t. § 2.7.3.1.b i 2.7.3.1.c).

[98a] Els nens que viatgin sense acompanyant, habitualment requeriran l'assistència d'una hostessa.

[98b] Els nens que viatgin sense acompanyant requeriran habitualment l'assistència d'una hostessa.

2.6. Altres funcions de la coma

Les funcions que incloem en aquest epígraf no estan relacionades amb la sintaxi de la frase ni amb pauses en la fonació, sinó que són funcions més convencionals o tècniques:

a) En les datacions, separa el lloc de la data.

[99a] Barcelona, 2 de maig de 1992   [99b] Barcelona, 1992 (*en la portada d'un llibre*)

b) Es posa al final de la fórmula de comiat d'una carta, si no hi ha verb en forma personal, abans del nom situat sobre o sota la signatura (v. t. § 4.3.f).

[100] Atentament,
Pere Martí

c) Marca la frontera d'una inversió en índexs i altres relacions alfabètiques, quan es canvia l'ordre normal del sintagma:

[101] Ullman, Fred

d) En les referències bibliogràfiques en general,¹³ es posa coma entre el cognom i el nom de l'autor/ra i entre el nom de l'editorial i l'any de publicació, i entre aquest i l'especificació de les pàgines.

[102] COROMINES, Joan. «Massa dièresis?». A: *Lleures i converses d'un filòleg*. 2a ed. Barcelona: Club Editor, 1974, p. 62-66.

En les referències de publicacions periòdiques, es posa coma entre el cognom i el nom de l'autor/ra, entre el títol de la publicació i el número del volum, entre el número de volum i el número de fascicle, i entre la data i les pàgines.

[103] CAMPS, Oriol. «Fem l'article». *Llengua i Administració*, Vol. 3, núm. 13 (agost-setembre 1984), p. 3.

En les notes que són referències bibliogràfiques, es posa coma entre el cognom i el nom de l'autor/ra, i entre els punts suspensius i les pàgines. Si no s'inverteixen d'ordre el nom i el cognom, es poden separar amb comes totes les informacions de la referència bibliogràfica.

13. Vegeu el capítol XIII, § 2.

[104a] 1. SOLÀ, Joan. *Estudis...*, p. 54.

[104b] 1. Joan SOLÀ, *Estudis...*, p. 54.

e) Generalment separa un enunciat de la numeració corresponent.¹⁴

[105] Viu al carrer de Balmes, 132.

En els índexs, es pot usar també per separar el concepte del número de pàgina o d'epígraf.

[106] Ús gramatical, 1.28

En els casos en què es dona una relació de dependència entre el primer sintagma i la numeració, no s'hi ha d'incloure la coma.

[107a] Premi Prat de la Riba de 1953

[107b] Premi Prat de la Riba 1953

f) S'usa per separar la part entera de la fracció decimal dels nombres.¹⁵

[108] 12,457

g) Segons l'Associació Bíblica de Catalunya (ABC), és l'element que ha de separar el número de capítol del número de verset en les referències als llibres de la Bíblia. En aquests casos, l'ABC recomana de no deixar cap espai després de la coma (v. t. § 3.b).

[109] 2Tm 1,3

b) En la denominació de moltes empreses s'acostuma a fer constar, després del nom propi, la sigla o l'abreviatura del tipus d'empresa de què es tracta. Si es fa servir una abreviatura, cal separar-la del nom propi mitjançant una coma (l'abreviatura s'ha de compondre amb lletres minúscules, ja que es tracta d'una denominació genèrica); si es fa servir una sigla, és optatiu posar-hi la coma.

[110a] * L'Arca del Maresme_s. a. l.

[110b] * L'Arca del Maresme_sal

[110c] * L'Arca del Maresme_S. A. L.

[110d] * L'Arca del Maresme_S.A.L.

[110e] L'Arca del Maresme_s. a. l.

[110f] L'Arca del Maresme_SAL

[110g] L'Arca del Maresme_SAL

2.7. Usos abusius de la coma

2.7.1. Falsos incisos

No és recomanable de posar entre comes un fragment remàtic que té prosòdia d'incís, ja que la informació que inclou no es pot suprimir sense que això afecti la sintaxi o el sentit de la frase (v. t. § 11.1.a).

[111a] ~ El Reglament del tennis de taula per a persones amb disminució és idèntic al convencional, si bé_en la modalitat de cadira de rodes_hi ha lleugeres variacions tècniques.

[111b] El Reglament del tennis de taula per a persones amb disminució és idèntic al convencional, si bé_en la modalitat de cadira de rodes_hi ha lleugeres variacions tècniques.

De vegades ens podem trobar elements en posició d'incís que podrien semblar aposicions. Aquest és el cas de la citació d'un autor/ra i a continuació la seva obra:

14. Vegeu el capítol XII, § 2.2.2.6.

15. Vegeu el capítol XII, § 2.2.2.3.

- [112a] El quadre d'Antoni Tàpies, *Homenatge a Picasso*, constitueix una realització de caràcter monumental. (*Afirmem que només ha pintat un quadre o que només n'hi ha un d'ell en el context en què parlem.*)
- [112b] El quadre d'Antoni Tàpies *Homenatge a Picasso* constitueix una realització de caràcter monumental. (*Especifiquem de quin quadre es tracta.*)

2.7.2. Altres usos abusius de la coma

Hi ha uns quants usos prou estesos de la coma que són condemnats per les normes de la puntuació:

a) No es marca amb coma la pausa neutra que hi ha entre el subjecte i el verb, i entre aquest i els seus complements, ja que això afecta la sintaxi de la frase (v. t. § 2.7.3.1).

- [113a] * L'última part de la novel·la, no és gens interessant.
[113b] L'última part de la novel·la, no és gens interessant.
[114a] * Això sí, no volem descartar encara, aquesta possibilitat.
[114b] Això sí, no volem descartar encara, aquesta possibilitat.

b) No es posa coma per separar paraules o expressions repetides per donar-hi més èmfasi.

- [115a] * Aquell plat mexicà era picant, picant.
[115b] Aquell plat mexicà era picant, picant.

Però quan es tracta de verbs, usualment es posa la coma (la segona coma és opcional).

- [116a] Picant, picant, va fer malbé l'estàtua. (*Juxtaposició d'elements.*)
[116b] Picant, picant, va fer malbé l'estàtua.

c) No es posa coma entre els títols d'obres que encapçalen text o que es troben en portades i cobertes de llibres, i el nom del seu autor/ra, ja que la disposició i el disseny dels textos ja marquen una separació clara entre els dos fragments.

- [117a] * L'AMIC RETROBAT,
Fred Uhlman
- [117b] L'AMIC RETROBAT
Fred Uhlman

D'altra banda, dins un mateix títol, la coma, que en altres contextos seria imprescindible, no és necessària, si la disposició i el disseny del títol ja marquen una separació clara entre els dos fragments (v. § 13.8).

- [118] CATALUNYA
un país de pas

d) No es poden posar més comes de les necessàries, ni és recomanable fragmentar excessivament una oració (v. § 2.4).

- [119a] ~ En aquest cas, si tothom hi està d'acord, prendrem una decisió definitiva, al més aviat possible.
[119b] En aquest cas, si tothom hi està d'acord, prendrem una decisió definitiva, al més aviat possible.

2.7.3. Restriccions a les regles generals

2.7.3.1. COMA ENTRE EL SUBJECTE I EL VERB. Pel que fa a la norma que prohibeix posar coma entre el subjecte i el verb, hi ha unes quantes excepcions, si bé mai no és estrictament necessari de posar-hi la coma:

a) És admissible de posar coma després del subjecte de l'oració, sobretot si és realment molt llarg o molt complex (cal tenir en compte que no es considera gaire recomanable aquest tipus d'oració).

[120a] El vaixell de càrrega que va arribar dijous passat a primera hora del matí al port de Barcelona des de Ciutat del Cap₂ era enorme.

[120b] El vaixell que va arribar ahir al port₂ era enorme.

b) És admissible de posar coma després del subjecte si consta d'un nucli i un complement llarg (en algun cas, una oració) que pot fer difícil la comprensió de la frase o que comporta ambigüitat.

[121] Les mesures judicials que el COOB prendrà contra els que utilitzin sense autorització els elements gràfics que conté el *Manual de normes gràfiques*₂ inclouen la demanda davant els tribunals i l'embargament dels productes.

Aquest també és el cas del subjecte que inclou una coordinació d'elements una mica extensa (v. t. § 2.2.1.1.2 i 2.3.1.c).

[122a] La consecució de la unificació de les principals qüestions fonètiques, ortogràfiques, morfològiques, sintàctiques i lèxiques₂ va ser l'objectiu de la reforma proposada per Fabra.

[122b] La consecució de la unificació de les principals qüestions fonètiques, ortogràfiques, morfològiques, sintàctiques i lèxiques₂ va ser l'objectiu de la reforma proposada per Fabra.

c) És admissible de posar coma després del subjecte si es troba en una construcció amfibològica que demana una coma per distingir els elements de la frase i les dependències internes. Sovint és millor canviar l'ordre de l'oració.

[123a] El pressupost de l'obra per al 2001₂ recull una primera aportació de 500.000 euros.

[124a] El pressupost de l'obra₂ per al 2001 recull una primera aportació de 500.000 euros.

[123b] El pressupost de l'obra que cal realitzar el 2001 recull una primera aportació de 500.000 euros.

[124b] El pressupost de l'obra recull una primera aportació de 500.000 euros per al 2001.

d) És admissible de posar coma després del subjecte si està tematitzat (és a dir, no és afirmat, ja és conegut per la informació prèvia o és pressuposat) i està desplaçat a l'esquerra. Tanmateix, és difícil veure si qui redacta el text vol tematitzar el subjecte, ja que el seu lloc habitual és a l'esquerra del verb (v. § 2.1.1).

[125] I aquests que encara creieu en utopies₂ ja podeu anar escrivint la carta als Reis d'Orient.

[126] Aquestes galerades que deies₂ ja són a la impremta.

e) És admissible de posar coma després del subjecte en les frases en què aquest és una oració de relatiu i precedeix el verb principal.

[127] Qui paga₂ mana.

2.7.3.2. COMA ENTRE EL VERB I ELS SEUS COMPLEMENTS. Si entre el verb i el seu complement fort (és a dir, un dels que exigeix el verb: complement directe o règim verbal, generalment) hi ha altres sintagmes o frases, la coma pot facilitar la comprensió del missatge.

[128a] Es recomana als comitès olímpics nacionals que encara no ho hagin fet₂ que nomenin un agregat olímpic del seu país a Barcelona.

[128b] ~ Es recomana als comitès olímpics nacionals que encara no ho hagin fet₂ que nomenin un agregat olímpic del seu país a Barcelona.

2.8. Coincidència de la coma amb altres signes de puntuació

El contacte de la coma amb altres signes de puntuació presenta la casuística següent:

a) No s'ha de posar coma abans de parèntesi, guió o claudàtor d'obertura.

[129a] * El trio Ullastres, —ministre de Comerç—, Navarro Rubio —d'Hisenda— i López Rodó —secretari general tècnic de la Presidència del Govern— esdevingué el nucli motor de les reformes econòmiques i administratives d'aquells anys.

[129b] El trio Ullastres, —ministre de Comerç—, Navarro Rubio —d'Hisenda— i López Rodó —secretari general tècnic de la Presidència del Govern— esdevingué el nucli motor de les reformes econòmiques i administratives d'aquells anys.

N'és una excepció la coma que es posa, quan escau, davant el parèntesi que enclou, en les definicions del diccionari normatiu, el complement directe de l'entrada, que és un verb transitiu, tot i que serien preferibles uns altres signes parentitzadors (cf. § 16.16).

[130] **abjurar** *v. tr.* Renunciar amb juraments, solemnement, (una religió o una creença religiosa) [...].

b) No s'ha de posar coma abans dels punts suspensius (v. § 6.2).

[131a] * L'espíral és una petita obertura feta a la paret, al sostre, ... que es fa per donar pas a l'aire o a la llum.

[131b] L'espíral és una petita obertura feta a la paret, al sostre, ..., que es fa per donar pas a l'aire o a la llum.

c) Si es posa coma després d'un signe d'entonació, el fragment següent ha de començar amb minúscula (v. § 7.3.1.b i 7.4.4.d).

[132] Cal saber la resposta d'aquestes preguntes: quan començarà?, per on? I com?

d) La coma que marca l'incís del citador/ra en una citació es posa després de les cometes de tancament del primer fragment i abans de les d'obertura del segon fragment (v. § 13.5.2).

[133] «La cultura que es festejava en la Nit de Santa Llúcia», segons Vicenç Villatoro, «no té res a agrair al Ministeri de Cultura.»

3. El punt i coma

;

El punt i coma indica una pausa intermèdia en l'entonació, més breu que la del punt i més llarga que la de la coma. És potser el signe de puntuació més diversament utilitzat de tots, ja que alguns autors el substitueixen pel punt, la coma o els dos punts en algunes de les seves funcions.

Tot i l'ús divers que en fan els autors, podem fer una enumeració d'algunes de les funcions principals.

a) Fa de lligam entre dues oracions o períodes amb sentit complet i que guarden una relació de proximitat; això és, la frase de la dreta és el resum, la conclusió, la conseqüència, l'explicació o la demostració del que hem expressat en la frase anterior. En aquest cas, de vegades és substituït pels dos punts, sobretot quan la frase de la dreta expressa una conseqüència o una explicació sobre la frase de l'esquerra.

- [134a] La freqüència de les contraccions cardíaques és variable; els nadons tenen de 115 a 120 contraccions per minut, i els adults, entre 70 i 80.
- [134b] La freqüència de les contraccions cardíaques és variable; els nadons tenen de 115 a 120 contraccions per minut, i els adults, entre 70 i 80.
- [135] La gent parlava d'on anirien a passar les vacances d'estiu; els meus pares van dir d'anar a Suïssa.

b) Separa sèries que ja tenen fragments separats per altres signes de puntuació o que són llargues i complexes.

- [136] Però en les oposicions, per exemple, això no té gaire importància; al contrari, et poden eliminar per una falta d'ortografia.
- [137] L'immobilisme en les ortografies és degut en gran part als interessos de la classe que s'ha situat en la societat gràcies al fet d'haver après a escriure; o viceversa: que ha pogut aprendre a escriure gràcies a la bona posició social.

c) Separa una oració amb verb el·líptic de l'oració anterior, per marcar una pausa superior a la coma.

- [138] En aquest text el terme *germans* es refereix als religiosos en general; però en alguns contextos, als membres de la societat francmaçònica.

d) Separa sintagmes o oracions introduïdes per una conjunció o locució conjuntiva adversativa, concessiva, illativa, etc., que ja contenen alguna coma: *per exemple, en efecte, és a dir, tanmateix, però*, etcètera.

- [139] Ho tenia tot a nom de la mare, i ho vaig perdre tot; però abans de perdre-ho havia convidat a sopar cadascun dels meus parents.

e) Separa clàusules del mateix rang en enumeracions que ja contenen comes. Si el fragment final és precedit per les conjuncions *i, o, ni*, el punt i coma se substitueix per una coma (v. t. § 2.4).

- [140] Els coeficients de toponímia aràbiga donen aquesta escala: Girona, 7; Barcelona, 26; Lleida, 84; i Tarragona, 90.

Un cas molt comú és l'enumeració de noms de persones amb el càrrec corresponent.

- [141] Ahir es van reunir a Barcelona el conseller d'Indústria i Energia, Antoni Subirà; el director general d'Energia, Pere Sagarra; i la directora general de Promoció Comercial, Anna M. Birulés.

f) Pot separar elements d'una enumeració que s'escriuen en diferents paràgrafs, si bé l'element final ha d'acabar amb un punt. De vegades es poden utilitzar la coma o el punt amb la mateixa funció.¹⁶

- [142] El voluntari olímpic té les obligacions següents:
acolliment dels visitants;
disposició de la informació necessària;
comportament responsable.

g) En textos jurídics, separa cadascun dels paràgrafs dels fets i dels fonaments de dret.

16. Per a la puntuació de les enumeracions en diferents paràgrafs, vegeu el capítol VIII, § 2.4.3.

[143] **DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA I PESCA
RESOLUCIÓ**

del 17 de novembre de 1998, per la qual s'aprova la constitució i la inscripció de diverses societats agràries de transformació.

Atès el que disposen el Reial decret 1776/1981, del 3 d'agost, pel qual s'aprova l'Estatut que regula les societats agràries de transformació, i l'Ordre del 14 de setembre de 1982;

Vista la proposta de qualificació favorable formulada pel Servei Jurídic,

HE RESOLT:

Article únic

Aprovar la constitució i la inscripció de les societats agràries de transformació que es detallen a l'annex d'aquesta Resolució.

Barcelona, 17 de novembre de 1988

Joan-Ignasi Puigdollers i Noblom

Secretari general

ANNEX

[...]

b) Segons l'Associació Bíblica de Catalunya, serveix per separar dues citacions bíbliques o més que pertanyen a capítols diferents d'un mateix llibre o a diferents llibres. Després del punt i coma cal deixar un espai (v. t. § 2.6.g).

[144] 2Tm 1,3; 2,5; 1Pe 1,3

4. El punt

El punt representa una pausa forta en el discurs, és a dir, separa fragments que constitueixen una unitat semàntica i una unitat sintàctica independents.

El mot que segueix el punt s'escriu sempre en majúscula.

Hi ha dos usos bàsics del punt, a més d'altres usos més convencionals i variables segons les tradicions de les diverses llengües: el punt i seguit i el punt i a part.

4.1. El punt i seguit

a) El punt i seguit s'utilitza dins d'un mateix paràgraf per separar oracions autònomes, és a dir, que expressen dos conceptes diferents sobre una mateixa qüestió, però que són independents entre ells.

[145] Va centrar-se en aquest pensament. Consirós, tancà els punys com si volgués atacar Bruno.

b) Un cas específic són les oracions separades per un punt i seguit, com a recurs estilístic per donar un èmfasi especial a cada oració, en comptes d'un altre signe que marca una pausa més breu (la coma, el punt i coma, etc.); aquest recurs es pot aplicar fins i tot en el cas que no arribin a formar una oració amb sentit ple.

[146] No vaig córrer per agafar l'autobús. I el vaig perdre.

- [147] Primer dotze esglaons, Puja'n set, Després dos trams petits d'escala, Puja'n quatre, Puja'n tres, Obre la porta i entra.
- [148] No m'agradava res del que veia, Que la gent no callés, Que el telèfon no parés de sonar, Que la brutícia senyoregés per totes les taules.

4.2. El punt i a part

a) El punt i a part separa paràgrafs i indica que els dos períodes separats pel punt expressen també conceptes diferents sobre una mateixa qüestió, però des d'una altra perspectiva.

- [149] Gerard rondinejà i mirà cap avall, tot just esbossant un somriure que implicava disgust.
Bruno se sentia estrany, incòmode. Quan havia vist anteriorment un somriure semblant després d'un rondineig?

b) En una enumeració pot tancar cada fragment que comença un nou paràgraf.¹⁷

- [150] El voluntariat olímpic té aquestes obligacions:
a) Acollir amablement els nous visitants,
b) Tenir la informació necessària,
c) Ser responsable.

c) El punt final indica l'acabament d'un text.

- [151] Erroni o no el diagnòstic, era molt amable per part seva que semblessin tan complaguts que no s'hagués de morir, al capdall.

4.3. Altres funcions del punt

Aquests usos ja no fan referència a les pauses del discurs, sinó que tenen una finalitat més tècnica que no ortogràfica:

a) És el signe que marca el final de les abreviatures i que les distingeix dels símbols, dels mots sencers i de les sigles.¹⁸ En algun cas, el punt es pot substituir per la barra inclinada, però no han d'aparèixer mai conjuntament.

[152a] * Viu al c/. Còrsega, 127.

[152b] Viu al c. Còrsega, 127.

[152c] Viu al c/ Còrsega, 127.

[152d] Viu al c. de Còrsega, 127.

Quan l'abreviatura és composta per més d'un element, es deixa un espai entre les dues abreviatures. Entre les inicials de noms i cognoms de persona hem de deixar, doncs, un espai després del punt.

[153] Cal escriure aquest títol amb caixa alta i baixa (*c. a. i b.*).

[154] A. M. Badia i Margarit

b) En les indicacions horàries i de còmput de temps, és el signe que separa les hores dels minuts i aquests dels segons.¹⁹

[155] L'horari és de les 9,30 a les 13,30 h.

17. Vegeu el capítol VIII, § 2.4.3.

18. Vegeu el capítol IX, § 3.

19. Vegeu el capítol XII, § 2.2.2.8 i 4.1.b.

c) Separa el número d'ordre de l'apartat que aquest introdueix, seguit d'un espai de la mida d'un quadratí. No és gens recomanable afegir-hi després un guionet ni un guió.

[156a] * 1.— Generalitats

[156b] 1. Generalitats

De la mateixa manera, se separen amb punts les referències de les subdivisions dels textos articulats. Després de l'últim element de la referència, s'ha d'ometre el punt.

[157a] * Vegeu el paràgraf 12.2.2. d'aquesta mateixa obra.

[157b] Vegeu el paràgraf 12.2.2 d'aquesta mateixa obra.

d) Separa el dia, el mes i l'any en l'escriptura abreujada de les dates, tot i que també s'hi poden utilitzar el guionet o la barra inclinada, seguint aquest ordre de preferència.²⁰

[158a] 12.3.1992

[158b] 12-3-1992

[158c] 12/3/1992

e) Separa els milers, els milions i els milers de milions en els nombres que expresen quantitat.²¹ També es poden separar deixant un espai fi. (Aquest recurs s'ha d'evitar en els textos mecanografiats, ja que fa possible la partició automàtica d'un nombre a final de ratlla.)

[159a] El pavelló té una capacitat per a 6.000 persones.

[159b] El pavelló té una capacitat per a 6.000 persones. (*Només en textos fotocompostos.*)

f) Es posa al final de la fórmula de comiat d'una carta si inclou un verb en forma personal, abans del nom situat sobre o sota la signatura (v. § 2.6.b).

[160] Rebeu una salutació ben cordial,

Pere Martí

g) Segons l'Associació Bíblica de Catalunya, serveix per indicar, en les referències dels textos bíblics, que només es prenen els versets que separen. Després del punt no es deixa cap espai.

[161] 2Tm 1,3,5 (*versets 3 i 5*)

h) Arran de la creació de la xarxa informàtica Internet, aquest signe s'empra també per separar diferents elements de les adreces electròniques (v. t. § 16.4.b i 16.16.b).

[162] <http://www.domini.cat> (portada del lloc web de la Fundació punt CAT)

4.4. Usos abusius del punt

Moltes de les limitacions de l'ús del punt es deuen a la voluntat de simplificar la puntuació i la profusió de signes:

a) No en porten ni les sigles ni els símbols.

[163a] * He fet filologia a la U.A.B. (*Universitat Autònoma de Barcelona.*)

[163b] He fet filologia a la UAB.

[164a] * La taula fa 56 × 56 cm. de superfície.

[164b] La taula fa 56 × 56 cm de superfície.

b) No se'n posa al final dels títols ni dels subtítols que encapçalen text (per bé que en poden contenir a l'interior), ni tampoc els rètols o els indicadors (v. § 13.8).

20. Vegeu el capítol XII, § 4.2.1.a.

21. Vegeu el capítol XII, § 2.2.2.2.

[165a] * 1. Entitats abstractes. Fets singulars en la història.

[165b] 1. Entitats abstractes. Fets singulars en la història.

[166a] *

No fumeu si us plau.

[166b]

No fumeu si us plau.
----

c) En les datacions, no se'n posa al final d'una data (v. t. § 2.6.a).

[167a] * Barcelona, 16 de gener de 2000.

[167b] Barcelona, 16 de gener de 2000.

d) En les obres lexicogràfiques, generalment s'omet després del mot entrada (que al més sovint es compon en negreta). De vegades també s'omet en les abreviatures que inclouen les entrades (cal, però, que es componguin en un tipus de lletra diferent del text normal).

[168a] **equilibrista***_m.* i *f. espect_* Persona acrobata especialitzada en exercicis d'equilibri.

[168b] **equilibrista***_m* i *f._espect_* Persona acrobata especialitzada en exercicis d'equilibri.

5. Els dos punts

:

Els dos punts representen una pausa intermèdia (entre la coma i el punt), amb un descens tonal. Com el punt i coma, indiquen una certa relació de proximitat entre els dos fragments que uneixen; però a diferència d'aquest subordinen el segon fragment (que expressa la conseqüència, la causa, un sentit adversatiu, etc.) al primer; és a dir, indiquen que no s'ha enunciat un pensament complet, sinó que el sentit lògic encara s'ha de tancar.

S'han d'escriure units a l'element que segueixen.

5.1. Funcions generals dels dos punts

Les funcions dels dos punts estan estretament relacionades amb les pauses que es fan en la fonació:

a) Introdueixen les enumeracions.²²

[169] El català naixent és una sola llengua amb la particularitat, però, que es manifesta a través de dues modalitats: l'oriental i l'occidental.

Tanmateix, en algunes construccions els dos punts no hi són estrictament necessaris.

[170a] Les dues modalitats del *goalball* que es van disputar en els IX Jocs Paralímpics són: a peu dret i amb la cadira de rodes.

[170b] Les dues modalitats del *goalball* que es van disputar en els IX Jocs Paralímpics són a peu dret i amb la cadira de rodes.

b) Generalment, precedeixen les exemplificacions, especialment quan són introduïdes per expressions del tipus *per exemple*, *és a dir*, *següent*, etc. En algun cas, és usual també utilitzar la coma.

22. Per al tractament de la majúscula i la minúscula en les enumeracions, vegeu el capítol VIII, § 2.4.3.

- [171] La sensibilitat dels vegetals respecte a la manca d'un dels elements és distinta en cadascun; els presseguers i les pereres són més sensibles que els codonyers davant la manca de ferro.
- [172a] La concordança es manifesta per mitjà de morfemes; per exemple, l'adjectiu ha de presentar els morfemes que facin al·lusió al mateix gènere i al mateix nombre del substantiu que completi.
- [172b] La concordança es manifesta per mitjà de morfemes; per exemple, l'adjectiu ha de presentar els morfemes que facin al·lusió al mateix gènere i al mateix nombre del substantiu que completi.
- [173] Cercant després el mínim comú múltiple m d'aquests tres enters, obtenim les expressions següents: $h = m/n_1$, $k = m/n_2$, $l = m/n_3$.

c) Introdueixen citacions textuais o reproduccions en estil directe (v. § 5.3.b).

- [174] Joan Coromines, a *Lleures i converses d'un filòleg*, afirma: «En el que no veig cap avantatge és a imposar *vertader* en lloc de *verdader*, res més que per allunyar-nos del castellà.»
- [175] La Josefina va dir: «Certament, no vivim pas en una societat matriarcal.»

d) En documents administratius (lleis, decrets, resolucions, títols, convocatòries, sentències, certificats, etc.), segueixen immediatament els mots clau (és a dir, els mots que identifiquen el document): «CERTIFICO₂», «RESOLC₂», «DISPOSO₂», «EX-POSO₂», etc. El text que segueix aquestes expressions s'escriu al costat o a part, i en majúscula, encara que comenci amb la conjunció *que*.

- [176] EXPOSO:
Que tinc els requisits exigits per aquesta institució...

e) Precedeixen les conclusions, les conseqüències, les explicacions o les demostracions del que acabem de dir.

- [177] Interiorment hom hi distingeix quatre cavitats; dues de superiors, o aurícules dreta i esquerra, i dues d'inferiors, o ventricles dret i esquerre.
- [178a] No plovia; vam decidir sortir a passejar.
- [179a] Vam decidir sortir a passejar; no plovia.
- [180a] No; el català, llengua derivada del llatí vulgar a l'angle nord-est de la península Ibèrica, nasqué, es desenvolupà i fou emprat espontàniament a tot Catalunya.

Alguns d'aquests casos són possibles també amb punt i coma (v. § 3.a) i amb punt.

- [178b] No plovia; vam decidir sortir a passejar.
- [179b] Vam decidir sortir a passejar; no plovia.
- [180b] No; el català, llengua derivada del llatí vulgar a l'angle nord-est de la península Ibèrica, nasqué, es desenvolupà i fou emprat espontàniament a tot Catalunya.

f) Uneixen les dues frases que formen una construcció catafòrica —en la qual anticipem o anunciem un element del discurs que lògicament hauria de venir després.

- [181] Això mateix era el que volia; que no vinguéssiu mai més.

g) Segueixen algunes locucions: *ara bé*, *doncs bé*, *bé*, etc. De vegades també poden anar seguides de coma, si la pausa és més dèbil (aquesta distinció, però, depèn més del gust de l'autor/ra que no d'una norma gaire precisa).

- [182a] Ara bé: no podem mantenir la confiança en els partits després de totes aquestes vergonyoses negociacions postelectorals.
[182b] Ara bé, això no sembla una bona solució.

5.2. Altres funcions dels dos punts

a) S'usen com a símbol divisor de dues magnituds. S'escriuen separats per un espai de l'element que els precedeix i del que els segueix. En aquest cas, també són anomenats *dobles punts*, denominació que distingeix la funció tècnica de l'ortogràfica.

[183] 1.200 : 23 = 52,1739

b) S'empren també per indicar les proporcions entre nombres i l'escala dels mapes i algunes il·lustracions. En aquests casos, en general s'admet no deixar cap blanc davant ni darrere dels dos punts.

- [184a] El mapa que vam comprar no serveix perquè és fet a escala 1:300.000.
[184b] El mapa que vam comprar no serveix perquè és fet a escala 1:300.000.

c) Arran de la creació de la xarxa informàtica Internet, aquest signe s'escriu abans de la barra doble de les adreces electròniques (v. t. § 16.4.b).

[185] <http://www.uda.ad> (adreça del web de la Universitat d'Andorra).

5.3. Usos abusius dels dos punts

Els dos punts s'utilitzen de vegades impròpiament tant amb funcions de redacció com tècniques:

a) No és recomanable d'utilitzar dues vegades seguides els dos punts en una mateixa frase sense que hi hagi una pausa forta entremig (un punt o un punt i coma). Les solucions poden ser molt diverses, segons el tipus d'oració.

- [186a] ~ Bàsicament hi ha dues causes: la calor i el fort pendent del tram final: 28 °C i 2 km amb un desnivell del 30 %.
[186b] Bàsicament hi ha dues causes: la calor i el fort pendent del tram final (28 °C i 2 km amb un desnivell del 30 %).

b) S'utilitzen de vegades abusivament per introduir les citacions (v. § 13.5).

- [187a] * Com diu Josep M. Montaner: «la immigració a Catalunya [...] ha estat sempre un dels temes més delicats.»
[187b] Com diu Josep M. Montaner, «la immigració a Catalunya [...] ha estat sempre un dels temes més delicats.»

c) No s'han d'utilitzar per separar les hores dels minuts, i aquests dels segons, tant si es tracta de la indicació horària com si es tracta del temps invertit a fer alguna cosa. Fa aquesta funció el punt (d'acord amb el sistema de l'Europa continental, i en contraposició amb el sistema angloamericà, que hi utilitza els dos punts).²³

- [188a] * El tren surt a les 7:17 h.
[188b] El tren surt a les 7:17 h.
[189a] * El guanyador de la maratón va fer un temps de 2:21:32.67.
[189b] El guanyador de la maratón va fer un temps de 2,21,32,67.

23. Vegeu el capítol XII, § 2.2.2.8 i 4.1.b.

d) No s'han d'usar per introduir incisos, en substitució dels signes que serveixen per a aquesta funció (comes, guions i parèntesis).

- [190a] * Els meus amics₂ en Pere i en Joan₂ van amb mi a l'escola.
 [190b] Els meus amics₂ en Pere i en Joan₂ van amb mi a l'escola.
 [190c] Els meus amics —en Pere i en Joan— van amb mi a l'escola.
 [190d] Els meus amics (en Pere i en Joan) van amb mi a l'escola.

6. Els punts suspensius

Representen una suspensió o interrupció en el discurs, una expressió de dubte o temença, o bé indiquen que s'omet alguna expressió.

Els punts suspensius són únicament tres, i s'escriuen immediatament al costat (davant o darrere, segons escaigui) del mot o l'element que acompanyen. Després dels punts suspensius, s'omet el punt final, però no pas el signe d'admiració ni el signe d'interrogació.

Pel que fa a la grafia, els punts suspensius tipogràfics estan més separats que si escrivíssim tres punts seguits. En les fonts de lletres, generalment hi ha un caràcter que conté aquests tres punts, i és recomanable de fer-lo servir; en els textos mecanografiats, s'admet que es posin tres punts seguits normals.

- [191a] ~ Si ho vols així... (només en textos mecanografiats.)
 [191b] Si ho vols així...

6.1. Funcions dels punts suspensius

Els punts suspensius indiquen una pausa forta en la prosòdia:

a) Al final d'una enumeració, indiquen que aquesta no queda tancada. Són equivalents al mot *etcètera* o bé l'abreviatura corresponent, *etc.*, que substitueix generalment els tres punts en llenguatges formals. Ara bé: dins d'un mateix text no es poden combinar les dues indicacions, i d'altra banda, no s'utilitzen mai totes dues juntes per remarcar més la continuïtat de l'enumeració (v. § 2.3.1.c).

- [192] Hom usa el corró en màquines molt diverses: tèxtils, metallúrgiques, papereres, de transformació, de plàstics, transportadores...

b) Indiquen també que es deixa un pensament inacabat.

- [193] Vols dir que...? Jo gairebé no m'ho puc creure.

c) Indiquen dubte o temença.

- [194] Volia venir..., mm..., ja fa uns dies...

d) S'utilitzen, situats entre claudàtors, per indicar que s'ha suprimit un fragment de text (v. § 13.5.6). En textos mecanografiats, aquesta supressió es pot indicar també amb uns punts suspensius entre parèntesis, o bé només amb els punts suspensius enganxats a la paraula que precedeixen o segueixen, segons que sigui al començament o al final de la frase. (Tanmateix, aquest últim recurs és confusoriari amb relació a l'ús principal dels punts suspensius.)

- [195a] * Lluís López del Castillo afirma: «... aquest nivell trobarà la seva inspiració fixadora en les formes lingüístiques que han estat referendades [sic] per la “normativa”».
- [195b] ~ Lluís López del Castillo afirma: «...aquest nivell trobarà la seva inspiració fixadora en les formes lingüístiques que han estat referendades [sic] per la “normativa”».
- [195c] Lluís López del Castillo afirma: «[...] aquest nivell trobarà la seva inspiració fixadora en les formes lingüístiques que han estat referendades [sic] per la “normativa”».
- [195d] Lluís López del Castillo afirma: «aquest nivell trobarà la seva inspiració fixadora en les formes lingüístiques que han estat referendades [sic] per la “normativa”».
- [196a] * Lluís López del Castillo afirma: «Sens dubte que... trobarà la seva inspiració fixadora en les formes lingüístiques que han estat referendades [sic] per la “normativa”».
- [196b] Lluís López del Castillo afirma: «Sens dubte que [...] trobarà la seva inspiració fixadora en les formes lingüístiques que han estat referendades [sic] per la “normativa”».
- [196c] Lluís López del Castillo afirma: «Sens dubte que (...) trobarà la seva inspiració fixadora en les formes lingüístiques que han estat referendades [sic] per la “normativa”» (Només admissible en textos mecanografiats.)

6.2. Coincidència dels punts suspensius amb altres signes de puntuació

Els punts suspensius en conjunció amb els altres signes de puntuació presenten la casuística següent:

a) Sempre van anteposats a tots els signes de pausa. Admeten, doncs, l'adjunció de la coma, el punt i coma, i els dos punts.

- [197] És evident que no podreu vèncer la massa obscura que us envolta; a poc a poc anireu cedint i al capdavant sereu absorbits per aquesta multitud de milers d'hommes...; però, malgrat tot, no deixareu d'influir.

b) Pel que fa als guions, els parèntesis i els claudàtors (signes dobles), els punts suspensius els precedeixen quan pertanyen al fragment anterior.

- [198] Aquell poble... (no vull dir-te on era) semblava habitat només per solitaris i illuminats.

Es colloquen després dels signes de tancament quan indiquen continuïtat d'una sèrie o que una expressió resta inacabada.

- [199] Les localitats següents: el Vendrell (Baix Penedès), Valldoreix (Vallès Occidental), Valls (Alt Camp)...

Quan corresponen al fragment que es troba dins l'incís, precedeixen el signe de tancament.

- [200] Els acudits fàcils d'en Roger —alguns companys els trobaven «enginyosos»...— m'havien acabat la paciència.

c) Si són al final de l'oració, fan innecessari el punt que hauria de venir després.

- [201] Tant se val... Tornaré al vespre.

d) Els punts suspensius poden precedir o seguir els signes d'entonació, segons si l'oració queda interrompuda o té sentit ple (v. § 7.3.4.c i 7.4.3.d).

- [202] Em va fer por!...

- [203] Potser demà...!

7. Els signes d'entonació

Els signes d'entonació diferencien les oracions interrogatives i exclamatives de les expositives.

Tant el *signe d'interrogació* com el *signe d'admiració* (anomenats també *punt d'interrogació* i *punt d'admiració*, respectivament) s'escriuen al final de l'oració que afecten, immediatament després de l'últim mot (no es deixa cap espai darrere si el segueix algun signe de puntuació, però se separa per un espai del mot que el segueix). Les seqüències entonatives poden estar situades al principi, al mig (en forma d'incís) o al final de l'oració.

L'entonació de les oracions interrogatives es caracteritza per una ascensió en la inflexió, i la de les oracions exclamatives, per una elevació emfàtica del to de la veu que remarca alguns mots determinats de l'oració.

7.1. Tipus d'oracions interrogatives i exclamatives

7.1.1. Es pot fer una divisió dels tipus d'oracions interrogatives i exclamatives (divisió que, en el cas de les interrogatives, afecta tant les indirectes com les directes, si bé aquí només ens referirem a les primeres [v. § 7.1.2]):

a) Interrogativa total: s'interroga sobre tota l'oració i es pregunta si és certa o no tota l'oració (s'espera que la resposta sigui: *sí*, *no*, *potser*, o una expressió semblant).

[204] T'agradaria venir al cinema aquesta nit amb tota la colla?

b) Interrogativa parcial: s'interroga només sobre un element de l'oració interrogativa que desconeixem.

[205] A quin cinema anirem aquesta nit amb tota la colla?

c) Interrogativa fragmentària: la interrogació afecta només una part de l'oració, mentre que l'altra part és afirmada.

[206] És pesat com un plom, oi? [207] Una altra discussió, per a què?

7.1.2. En el cas de les oracions interrogatives, cal distingir entre les oracions directes i les indirectes.

Les primeres són oracions independents que tenen una entonació especial i s'indiquen amb un signe d'interrogació al final.

[208] Per què va tenir aquella enrabiada?

[209] Vols saber la veritat?

Les segones, en canvi, són oracions subordinades que no tenen una entonació interrogativa i no es marquen amb el signe d'interrogació.

[210] Ens han preguntat si sabíem ON ERA ZÀMBIA.

[211] Ningú NO SAP ON ÉS.

7.1.3. Com en el cas de les oracions interrogatives, les exclamatives també poden ser totals, parcials o fragmentàries:

a) Admiracions totals.

[212] Oh!

[213] Aquesta bestiotia és preciosa!

[214] «Jo he arribat primer!», cridà. «Espereu-vos!»

b) Admiracions parcials.

[215] Quines dents!, quins músculs!

c) Admiracions fragmentàries.

[216] Sí que vindré, i tant!

7.2. Els signes d'entonació inicials

7.2.1. La indicació gràfica de les oracions interrogatives i exclamatives ha estat molt variable en la història de l'ortografia catalana.

Fins al 1800 només es marcava el final de la interrogació i l'exclamació amb el signe de tancament; reflectien aquest costum els pocs tractats ortogràfics de la llengua catalana que hi havia. A partir d'aquell any, i a causa de la novetat introduïda per la Real Academia Española d'utilitzar també el signe inicial, es va produir una gran vacil·lació en la indicació d'aquestes oracions, tant en la teoria com en la pràctica dels tractadistes, cosa que es reflecteix també en l'ús que en fan els escriptors de l'època.

Els criteris que s'apuntaven feien referència a la necessitat de l'ús del signe inicial en aquelles oracions que, per la seva estructura o la seva llargada, tenien el perill de ser llegides com si fossin expositives. Així, les frases curtes o bé les que posseïen un pronom interrogatiu inicial o una interjecció no demanaven el reforç gràfic dels signes d'interrogació i d'admiració d'obertura.

Al segle xx els manuals no parlen d'aquesta qüestió. Els pocs que hi fan referència només parlen del signe d'interrogació i obliden el d'admiració. Així doncs, els criteris sobre l'ús potestatiu dels signes d'entonació inicials apuntats a partir del començament del XIX són els que s'han anat repetint, més desenvolupats, fins fa ben poc. També s'ha utilitzat sovint el criteri (tipogràfic i no pas ortogràfic) de l'ús d'aquests signes inicials en el cas que la frase no cabés tota sencera en una sola ratlla.

7.2.2. Segons la normativa fabriana, les oracions d'entonació es podien iniciar, en alguns casos, amb els signes d'interrogació i d'admiració d'obertura (¿i), i acabaven sempre amb els de tancament (?!). Pompeu Fabra no es va preocupar en general dels signes de puntuació, als quals fa referència només superficialment molt poques vegades. En les converses núm. 45 (de l'editorial Barcino) i 455 (de l'editorial EDHÀSA), exposa el criteri de la facilitat de lectura i la llargada de l'oració. També en parla en el *Diccionari de la llengua catalana* (1932), però sols hi apunta l'ús potestatiu dels dos signes, inicial i final. En la *Gramàtica catalana* (1956),²⁴ diu que el signe interrogatiu inicial només és aconsellable en les frases llargues, i fa referència al signe d'admiració només per mitjà d'un exemple, on utilitza només el signe final. Podem veure, doncs, que el tractament que va fer Fabra d'aquest problema ortogràfic evoluciona cap a la tendència a limitar l'ús dels signes d'entonació inicials, si bé va ser una qüestió que va estudiar molt poc.

7.2.3. Aquesta qüestió ha quedat tancada, definitivament, des del punt de vista normatiu, amb la decisió presa per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, el dia 11 de juny de 1993:

24. Nota de la p. 96: «La pràctica de marcar a la castellana l'entonació interrogativa, amb els dos signes (¿) i (?), aquest posat al darrera i aquell al davant de la frase interrogativa (Ex.: ¿Ha vingut a veure'!? ¿Plou?), és sols aconsellable quan aquesta és tan llarga que es corre el perill que el lector, no copsant amb la mirada el signe (?), comenci, en absència del signe (¿), a llegir-la com si fos una frase expositiva, ço és, no donant-li la deguda entonació. Però, fora d'aquest cas, és millor d'escriure (com fan ja molts) *Ha vingut a veure'!? Plou?* (Cp. *Quin home!* millor que ¿*Quin home!*).»

Els signes d'interrogació i d'admiració

1

Fins als nostres dies, la llengua catalana ha mancat d'una normativa fixa sobre l'ús dels signes d'interrogació. Ja en les primeres èpoques de difusió de l'obra gramatical de Pompeu Fabra, tothom estava d'acord que el signe d'interrogació clou el període i que, pel que fa a l'inici, el signe invertit només es pot posar, si de cas, quan l'oració interrogativa és extremament llarga i no conté cap element gramatical suggeridor del seu valor interrogatiu.

2

Darrerament, hem vist estendre's una utilització sistemàtica de l'interrogant invertit, en oposició a allò que certament era un hàbit prou ben establert. Trobem, ara, periòdics i llibres on no hi ha cap frase interrogativa que no s'obri amb aquest signe de puntuació quasi sempre inútil, encara que sigui reduïda a un sol mot monosíl·lab. I, fins i tot, el mateix tractament reben, segurament pel gust del paral·lelisme, les frases exclamatives.

Així, un tema que fins ara mancava de normativa, es troba, de fet, sota la força de la pressió de l'ús que en fa un cert sector editorial, diferent de l'ús observat tradicionalment en català, la qual cosa causa confusió.

3

La Secció Filològica ha analitzat l'ús dels signes d'interrogació i d'admiració en llengües d'estructura interrogativa o exclamativa semblant a la del català (italià, occità, portuguès) o diferent (francès, anglès, alemany, rus, hongarès), i ha comprovat que, amb l'excepció del castellà, és una pràctica universal l'ús exclusiu d'aquests signes al final.

D'acord amb aquesta pràctica, i tenint en compte que l'absència d'una normativa clara condueix a una situació confusionària, la Secció Filològica aconsella, amb finalitat simplificadora, d'usar els signes d'interrogació i d'admiració exclusivament al final de l'oració.

Barcelona, 11 de juny de 1993

Tanmateix, abans que l'Institut es manifestés en aquest sentit, les editorials i, en general, els usuaris de la llengua catalana escrita havien hagut de prendre una decisió en un sentit o en un altre. Entre les diverses opcions que s'havien apuntat (deixant de banda la solució que hem qualificat de «tipogràfica»), n'hi ha tres que, per la seva coherència, val la pena d'esmentar com a solucions provisionals que s'havien adoptat davant d'aquesta qüestió.

7.2.3.1. ÚS SISTEMÀTIC DELS SIGNES D'ENTONACIÓ INICIALS. Aquest és el criteri seguit per algunes editorials i publicacions, i defensat per Joan Solà i Josep M. Pujol.²⁵

Aquest sistema es basa en la inexistència, en el cas del català i de l'espanyol, d'estructures sintàctiques específiques per indicar la interrogació (per exemple, la inversió del subjecte i el verb) i, en concret també en el català, d'indícis ortogràfics (que en l'espanyol es concreten en els accents de les partícules interrogatives i el signe d'interrogació inicial), atès que la major part de les partícules inicials interrogatives poden no ser-ho.

[217] Qui va dir que avui plouria la va encertar.

[218] * ¿Qui va dir que avui plouria amb tant d'encert?

Solà i Pujol afegeixen que la resistència a adoptar el sistema dels dos signes només obeeix a la «creença que el fet d'admetre'l es podia interpretar com una submissió nostra a aquesta llengua [espanyol] (temença exagerada, si pensem que els signes auxiliars no són propietat de ningú i només han de ser *auxiliars* de l'escriptor)».

Apliquen el mateix criteri en el cas del signe d'exclamació inicial.

[219] * ¡Quanta gent que ha vingut!

Els avantatges d'aquest sistema són la facilitat d'aplicació, la solució de l'ambigüitat d'algunes estructures interrogatives i l'homogeneïtat del tractament donat a les frases exclamatives i interrogatives. Els inconvenients són l'enfarfec de signes en algunes frases i l'allunyament del sistema tradicional i del que segueixen gairebé totes les llengües.

7.2.3.2. ÚS LIMITAT DEL SIGNE D'INTERROGACIÓ INICIAL I ÚS EXCLUSIU DEL SIGNE D'ADMIRACIÓ FINAL. Aquest sistema interpreta el criteri tot just insinuat de Pompeu Fabra en aquesta qüestió. Josep Ruaix, després d'analitzar els tres sistemes possibles, que anomena «de màxima claredat», «de màxima economia» i «intermedi o equilibrat», defensa, dins d'aquest darrer, el sistema que es basa en l'estructura sintàctica de la frase i la prosòdia o l'entonació. Així doncs, parteix dels conceptes de frase interrogativa parcial i interrogativa total (v. § 7.1.1).

Segons aquest autor, atès que les interrogatives parcials comencen amb una partícula interrogativa, és innecessari el signe d'interrogació inicial.

[220] Què li vas dir?

[221] Qui el va veure?

Dins les interrogatives totals, Ruaix distingeix encara entre les frases d'entonació simple —sense pauses ni inflexions; és a dir, sense puntuació interior— i les d'entonació complexa —amb pauses i inflexions; és a dir, amb puntuació interior.

Les d'entonació simple són generalment curtes i no presenten la possibilitat d'ambigüitat; fins i tot en el cas de frases simples d'una certa llargada, considera que l'inici de la interrogació s'indica prou clarament amb la coma. També apunta la possibilitat d'utilitzar el signe inicial en aquells casos que l'autor ho consideri necessari per evitar l'ambigüitat inicial.

[222] Tenen la intenció de venir avui?

[223a] * ¿Tenen la intenció de venir avui per arreglar l'aixeta que vessa de la pica de la cuina?

[223b] Tenen la intenció de venir avui per arreglar l'aixeta que vessa de la pica de la cuina?

Les d'entonació complexa són generalment més llargues i poden ser ambigües; per això, segons aquest autor, és necessari el signe inicial.

[224] * ¿Tenen la intenció de venir avui, els lampistes?

Pel que fa al signe d'admiració inicial, considera que és potestatiu, si bé afegeix que les altres llengües no el troben a faltar, tot i que tampoc no tenen cap estructura sintàctica especial per indicar-les. Conclou que és millor no utilitzar-lo.

[225] Quina sort que tens sempre, Joana!

Els avantatges d'aquest sistema són l'economia de signes, la solució de la lectura enunciativa de les frases interrogatives d'una certa extensió i l'acostament a la solució proposada per Fabra. Els inconvenients són la dificultat d'aplicació, la relativitat del concepte de partícules interrogatives inicials com a indicadors suficients de la interrogació i el tractament diferenciat de frases d'estructura molt semblant.

7.2.3.3. Ús EXCLUSIU DELS SIGNES D'ENTONACIÓ FINALS. Segueixen aquest criteri alguns escriptors, i és recollit per Josep M. Mestres.²⁶ Segons aquest autor, tot i que el català, pel que fa al sistema de puntuació, és històricament deutor del sistema espanyol, en la qüestió dels signes d'entonació inicials considera que és millor no seguir el mateix sistema perquè és innecessari. Justifica aquesta opció pels poquíssims «casos dubtosos que es presenten en la redacció de tota mena de textos» i pel fet que cap altra llengua no ho ha considerat necessari.

[226] Que tens por?

[227] El tren va sortir a l'hora malgrat les vagues i la tempesta que va caure tota la nit?

Els avantatges d'aquest sistema, que coincideix amb el que finalment ha adoptat l'Institut d'Estudis Catalans, són la facilitat d'aplicació i l'economia de signes, però presenta l'inconvenient de la claredat en algunes frases interrogatives d'una certa llargada, que es podrien començar llegint com a enunciatives.

7.3. El signe d'interrogació

?

7.3.1. Funcions generals del signe d'interrogació

Totes les funcions del *signe d'interrogació* incloses en aquest epígraf estan relacionades amb l'entonació especial de la frase que indica aquest signe i amb la realització d'una pausa en el discurs:

a) És el signe que indica que l'oració interrogativa és directa.

[228] Què em dius?

[229] Aquest llibre és d'en Joan?

Si no és interrogada tota l'oració, cal marcar on comença la frase interrogativa amb una coma o un altre signe de puntuació. Així, doncs, alguns sintagmes anteposats a la frase interrogativa poden quedar exclosos de la interrogació.

[230] A la sortida, encara a l'ascensor, SAPS QUÈ VA FER EL TEU PARE?

En alguns casos, l'inici de la interrogació depèn de si l'autor/ra vol marcar més clarament el contrast entre dues parts prosòdiques o del matís que vulgui donar a l'oració interrogativa.

[231a] Un cop feta la investigació, SE N'ESTUDIEN LES POSSIBLES APLICACIONS PRÀCTIQUES? (*Interrogació.*)

[231b] UN COP FETA LA INVESTIGACIÓ SE N'ESTUDIEN LES POSSIBLES APLICACIONS PRÀCTIQUES? (*Interrogació amb un matís d'incredulitat.*)

Aquest també és el cas de les conjuncions, simples partícules d'enllaç, que poden quedar fora de la interrogació.

[232a] Però, COM HA ESTAT AIXÒ?

[232b] PERÒ COM HA ESTAT AIXÒ?

b) Es poden fer diverses interrogacions seguides. Es poden separar amb coma, punt i coma, dos punts i punts suspensius, i comencen amb minúscula (excepte el fragment inicial, quan comença paràgraf o segueix un signe de puntuació que faci la funció de punt).

26. Vegeu MESTRES, Josep M. *Els signes de puntuació...*

- [233a] Cal plantejar-se una sèrie de preguntes: qui?, què?, quan?, com?, per què?
 [233b] Cal plantejar-se una sèrie de preguntes: qui va venir?, què es va endur?, com va sortir?, per què ho va fer?
 [234a] Aquest punt era realment important? Calia resoldre l'enigma abans de prendre una decisió? O era, en canvi, un simple detall dins la investigació?
 [234b] Aquest punt era realment important?; calia resoldre l'enigma abans de prendre una decisió?; o era, en canvi, un simple detall dins la investigació?

c) Tal com diem als § 7.1.1 i 7.1.2, en català, hi ha dues classes d'interrogatives segons el tipus de resposta que demanen: l'anomenada *interrogativa total* i l'anomenada *interrogativa parcial*.

Si una interrogativa total és disjuntiva, la resposta adequada és una resposta sobre un dels constituents de la frase:

- [235] —Vols prendre cervesa, aigua, Coca-cola...?
 —Cervesa.

De vegades s'esdevé, en la llengua oral, que qui parla fa una interrogativa parcial seguida d'una interrogativa total. Això pot passar, per exemple, quan l'interlocutor/ra no contesta la primera pregunta, per la raó que sigui. Els tipus de text escrit en què això es pot donar són un diàleg o un text escrit amb preguntes retòriques. Una primera situació, doncs, seria aquella en què l'interlocutor/ra no respon, i el narrador/ra —amb una intervenció enmig del diàleg— ho explica:

- [236a] —Què vols prendre?... —Com que en Pere no respongué, suggerí:— Cervesa?
 [236b] —Què vols prendre? —Com que en Pere no respongué, suggerí:— Cervesa?

Però també pot ser que el narrador/ra no indiqui res:

- [237a] —Què vols prendre?... Cervesa?
 [237b] —Què vols prendre? Cervesa?

D'altra banda, sembla que en aquesta seqüència d'interrogativa parcial seguida d'una interrogativa total, la primera pot ser una estratègia discursiva per no forçar l'interlocutor/ra a triar —o per evitar-li de fer-ho—, suggerint-li la resposta o concretant la pregunta. La intenció del parlant no seria tant demanar una resposta concreta com suggerir-la indirectament. Aleshores la puntuació interna hauria de donar a entendre que hi ha una mena de transició ràpida entre tots dos fragments, sense que l'emissor/ra esperi de l'interlocutor/ra una resposta després del primer:

- [237c] —Què vols prendre: cervesa?
 [237d] —Què vols prendre; cervesa?
 [237e] —Què vols prendre, cervesa?

També són acceptables les puntuacions següents:

- [237f] —Què vols prendre?; cervesa?
 [237g] —Què vols prendre?: cervesa?
 [237h] —Què vols prendre?, cervesa?

L'emissor/ra pot presentar a l'interlocutor/ra la segona interrogativa com una disjuntiva, potser per informar-lo de les possibilitats reals que té (v. § 7.3.1.b):

- [237i] —Què vols prendre: cervesa, aigua, Coca-cola...?
 [237j] —Què vols prendre; cervesa, aigua, Coca-cola...?
 [237k] —Què vols prendre, cervesa, aigua, Coca-cola...?

Una possible paràfrasi de les dues sèries d'exemples seria:

- [238] —Què vols prendre? Hi ha cervesa, si en vols...
[239] —Què vols prendre? Tinc cervesa, aigua, Coca-cola...

Aquestes seqüències de dues interrogatives no tenen res a veure amb les tres frases que esmentem a continuació:

- [240] —No vols venir perquè és tard?
—Sí.
[241] —Perquè és tard, no vols venir?
—Sí.
[242] —No vols venir, perquè és tard, o perquè hi haurà el teu professor?
—Perquè és tard.
[243] —Explica'm què fan els nens: què fan, què diuen i què volen.

En els exemples [240-242], remarquem, d'entrada, que el mot *perquè* és la conjunció causal afirmativa i no el conjunt interrogatiu causal (*per què?*), ja que la subordinada que introdueix és un constituent de la interrogativa. Aquesta interrogativa és total en els exemples [240-241] —com ho demostra la resposta adequada—; és parcial a [242], i justament l'element sobre el qual s'interroga és la causa —i la resposta és una de les subordinades causals.

Pel que fa a l'exemple [243], a l'esquerra dels dos punts hi ha una interrogativa parcial amb un verb (*fer*) que té un sentit molt genèric; a la dreta, n'hi ha tres més. A diferència, però, del que hem vist fins ara, no hi ha interrogatives *directes*. El que hi ha és una oració principal (*Explica'm*), amb un verb que regeix quatre interrogatives anomenades *indirectes* (*què fan els nens: què fan, què diuen i què volen*). Aquesta mena d'interrogatives no es marquen amb cap interrogant, ja que són subordinades que depenen d'una oració amb modalitat no interrogativa, sinó —en aquest cas— imperativa (*Explica'm*).

d) El signe d'interrogació i el d'admiració poden coincidir en una frase amb dos fragments, un d'interrogatiu i un d'exclamatiu, per expressar una pregunta amb estranyesa o per exclamar-se preguntant una cosa. (S'usa bastant en el teatre i es pot utilitzar en la literatura en general.)

- [244] On arribarem, Déu meu?!

e) En alguns contextos (per exemple, en els diàlegs) es pot repetir —fins a tres vegades— el signe d'interrogació per donar més èmfasi a la frase; tanmateix, l'ús abusiu d'aquest recurs li resta eficàcia.

- [245a] ~ Que això és just???
[245b] Que això és just?

f) Les preguntes en rètols i en títols i subtítols poden dur signe d'interrogació o no, ja que es considera que és una pregunta retòrica i que el signe d'interrogació no hi aportaria cap matís addicional.

- [246a] Com cal entendre la filosofia kantiana?
[246b] Com cal entendre la filosofia kantiana
[247a] Què és l'economia de mercat?
[247b] Què és l'economia de mercat

7.3.2. Altres funcions del signe d'interrogació

Aquestes funcions no estan relacionades amb l'entonació, sinó que donen un significat especial al fragment que acompanyen:

a) El signe d'interrogació entre parèntesis indica dubte, incertesa, incredulitat, amb relació a l'expressió immediatament anterior.

[248] El professor (?) de matemàtiques no sabia ni sumar.

[249] Segons la Guàrdia Urbana, unes vint mil (?) persones van anar a la manifestació.

En un text citat, aquest interrogant ha d'anar entre claudàtors si és introduït pel citador/ra.

[250] Segons un prestigiós tècnic editorial, «el corrector literari sol ser un escriptor o un home de carrera, que per diferents circumstàncies es veu obligat a exercir aquest càrrec [?]».

b) En altres contextos també pot indicar que una dada és incerta o és errònia. En aquest cas, no es posa entre parèntesis i s'uneix a la data, anteposat o posposat.

[251] **Figuera i Cubero de Montforte, Gaspar de la** (Olocau de Carraixet, 1623-?1670)

c) En quadres i taules, significa que es desconeix una dada (v. § 8.4.b).

[252] Producció del primer trimestre del 1991: 120.000 kg

Producció del segon trimestre del 1991: 143.000 kg

Producció del tercer trimestre del 1991: 128.000 kg

Producció del quart trimestre del 1991: ?

7.3.3. Usos abusius del signe d'interrogació

Cal evitar tots els usos del signe d'interrogació que són innecessaris o confusonarís:

a) No s'utilitza en les interrogatives indirectes o dubitatives.

[253a] * Vés a saber què volia dir amb això de «Déu proveirà»?

[253b] Vés a saber què volia dir amb això de «Déu proveirà».

b) No es pot incloure un punt dins d'una mateixa interrogació (v. t. § 7.3.1.c i 7.4.3).

[254a] * Què fas, No véns?

[254b] Què fas, no véns?

[254c] Què fas? No véns?

7.3.4. Coincidència del signe d'interrogació amb altres signes de puntuació

El signe d'interrogació pot fer la funció de punt o no. Segons aquest tret, manté relacions diferents amb els altres signes de puntuació:

a) No es posa mai punt darrere el signe d'interrogació, ja que al final de la frase té valor de punt.

[255a] * Tens temps encara?. Et voldria fer unes quantes preguntes.

[255b] Tens temps encara? Et voldria fer unes quantes preguntes.

També en el cas que el signe d'interrogació correspongui al títol d'una obra o a qualsevol altre fragment en funció d'atestació, s'elimina el punt final, llevat que hi hagi un altre signe de puntuació interposat (parèntesi, cometes...).

- [256a] * Heu de llegir el llibre *Qui té por de Virginia Woolf?*
 [256b] Heu de llegir el llibre *Qui té por de Virginia Woolf?*
 [257a] * Heu de llegir l'article «Què és la termodinàmica?»
 [257b] Heu de llegir l'article «Què és la termodinàmica?»
 [258a] * Has llegit l'article «Què és la termodinàmica?»
 [258b] Has llegit l'article «Què és la termodinàmica?»

b) Quan el signe d'interrogació coincideix amb els punts suspensius, els punts precedeixen el signe d'interrogació si l'oració queda interrompuda i, en canvi, el signe d'interrogació precedeix els tres punts si l'oració té sentit ple.

- [259] Però no vas dir que...?
 [260] Però no vas dir que vindries?...

c) El signe d'interrogació pot precedir la coma, el punt i coma, els dos punts i els punts suspensius.

- [261] Quin llibre va ser escrit al segle XIII?
 — *L'espill*
 — *Tirant lo Blanc*
 — *La doctrina pueril*

d) El signe d'interrogació pot precedir o seguir els parèntesis i els guions, segons que tanqui la frase incidental o no.

- [262] Creiem (o ens enganyaven deliberadament?) que tot es reduïa a una anomalia o deficiència tècnica.
 [263] Aquest corrent literari té alguna característica especial d'estil (en el sentit ampli)?

e) Es poden utilitzar el signe d'interrogació i el d'admiració seguits, per indicar sorpresa i incredulitat alhora (v. t. § 7.4.4.b).

- [264] —Què?! —va udolar Ignatius—. Això és una impertinència!

7.4. El signe d'admiració

7.4.1. Funcions generals del signe d'admiració

El signe d'admiració —dit també d'exclamació— marca clàusules que expressen admiració, queixa, sorpresa, etc., i que poden estar situades al principi, al mig (en forma d'incís) o al final de l'oració. S'utilitza en els casos següents:

a) Es poden fer diverses exclamacions o admiracions seguides. Si són frases breus, es poden separar amb coma, punt i coma o dos punts, i comencen amb minúscula (excepte el fragment inicial, si comença paràgraf o segueix un signe de puntuació que faci la funció de punt). Si són oracions amb sentit ple, el signe d'admiració pot fer la funció de punt, per la qual cosa el fragment posterior comença amb majúscula.

- [265] No volia fugar més en la seva por ni en la seva vergonya: prou!, ja n'hi havia prou!
 [266] No ha fet res, ell; si gairebé ni m'ha tocat!... Això és fer-ne un gra massa!

b) En alguns contextos, es pot utilitzar més d'un signe d'admiració —tres, com a màxim— per donar èmfasi a l'entonació, si bé l'ús abusiu d'aquest recurs li resta eficàcia.

- [267a] ~ No sé..., el que me n'ha quedat és que no puc escriure, no puc!! (Només en alguns contextos.)
 [267b] No sé..., el que me n'ha quedat és que no puc escriure, no puc!

7.4.2. Altres funcions del signe d'admiració

Les funcions incloses en aquest epígraf no estan relacionades amb l'entonació de la frase, sinó que es tracta d'usos del signe d'admiració que tenen una finalitat tècnica o que donen un sentit especial a l'expressió que acompanyen:

a) El signe d'admiració entre parèntesis separats per un espai dels altres mots indica sorpresa, ironia, etcètera.

[268] I deia que era un professional (!).

En un text citat, aquest signe d'admiració ha d'anar entre claudàtors si és introduït pel citador/ra.

[269] L'editor va dir: «És un traductor professional [!]».

b) És el símbol que indica el producte factorial d'un nombre.

[270] $5! = 5 \cdot 4 \cdot 3 \cdot 2 \cdot 1$

7.4.3. Usos abusius del signe d'admiració

No es pot incloure un punt dins d'una mateixa frase exclamativa (v. t. § 7.3.1.c i 7.3.3.b).

[271a] * Ep, noi. Què et penses, tu!

[271b] Ep, noi! Què et penses, tu!

[272a] * Ep, noi. No t'ho pensis pas!

[272b] Ep, noi, no t'ho pensis pas!

7.4.4. Coincidència del signe d'admiració amb altres signes de puntuació

El signe d'admiració, en conjunció amb els altres signes de puntuació, presenta la casuística següent:

a) No es posa mai punt darrere el signe d'admiració, ja que al final de l'oració té valor de punt final.

[273a] * Ep. No saps qui sóc?

[273b] Ep! No saps qui sóc?

També s'elimina el punt final si el signe d'admiració correspon al títol d'una obra o a qualsevol altre fragment amb funció d'atestació.²⁷

[274a] * M'ha agradat molt la pel·lícula *Boom-boom!*.

[274b] M'ha agradat molt la pel·lícula *Boom-boom!*

En canvi,

[275a] Em va preguntar: «T'ha agradat la pel·lícula *Boom-boom!*?»²⁸

[275b] Em va preguntar: «T'ha agradat la pel·lícula *Boom-boom!*?».

Aquestes dues solucions són possibles segons que considerem que el fragment citat o reproduït acaba en punt o que no ho fa —i, per tant, cal posar-n'hi fora de les cometes.

[276] M'ha agradat molt la campanya «Ep, en català!».

Recordem que, perquè es produeixi la restricció pel que fa al contacte de signes de puntuació, cal:

27. Vegeu el capítol IV, § 3.2.1.

28. A fi d'evitar que es trepitgin el signe d'admiració en cursiva i el d'interrogació en rodona, s'acostuma a deixar un espai fi entremig de tots dos signes.

— Que es produeixi entre dos punts («..») o entre un punt i un signe d'admiració o d'interrogació («!», «!», «.?»), «?.»), llevat que el punt —situat al davant— correspongui a una abreviatura, cas en què s'ha de mantenir.

[277a] Em va dir: «Cavalls, vaques, etc.»

— Que aquest contacte sigui immediat.

[277b] * Em va dir: «Cavalls, vaques, etc.»

[277c] Em va dir: «Cavalls, vaques, etc.»

b) Es poden utilitzar el signe d'admiració i el d'interrogació seguits, per indicar sorpresa i incredulitat alhora (v. t. § 7.3.4.e).

[278] Què dius!? Això no hi ha qui s'ho cregui!

c) Quan el signe d'admiració coincideix amb els punts suspensius, els punts precedeixen el signe d'admiració si l'oració queda interrompuda i, en canvi, el signe d'admiració precedeix els tres punts si l'oració té sentit ple en to exclamatiu.

[279] Vés-te'n a...!

[280] Està enamorat!... L'Andreu està enamorat!

d) El signe d'admiració pot precedir la coma, el punt i coma, els dos punts i els punts suspensius.

[281] Quina sort que has tingut!; ja em diràs com t'ho has fet.

e) El signe d'exclamació pot precedir o seguir els parèntesis i els guions, segons que tanqui o no la frase incidental.

[282] Es va sentir frustrat (tant de bo hi hagués hagut un drama!).

[283] Que n'és, de ruca, la Maria (la mare)!

8. El guió

El guió s'anomena també *guió llarg* i consisteix en una ratlla horitzontal de la llargada equivalent a un quadratí o una mica més. En un incís, el primer guió s'escriu enganxat a la primera lletra del mot que el segueix, i el segon, enganxat a l'última lletra del mot que el precedeix.

És un recurs de contrast. Generalment és utilitzat per indicar un incís dins d'una oració, funció que comparteix amb els parèntesis i les comes.

8.1. Incisos

Amb la funció d'incís, els guions s'usen alternativament amb les comes i els parèntesis, seguint una gradació poc definida de més o menys relació amb el text que inclou l'incís (v. § 2.2).

Els incisos són fragments introduïts en una oració o en una clàusula que es poden suprimir sense afectar-ne la sintaxi ni generalment el sentit. Poden anar al mig de la frase, cas en què l'incís es marca amb un guió d'obertura i un altre de tancament, o bé al final, cas en què es marca amb un sol guió (el segon s'omet davant del punt).

[284a] Determinats sectors del territori —com, per exemple, els paratges o les partides de terra— presenten uns límits no gaire clars.

[284b] Hi ha límits no gaire clars en determinats sectors del territori —com, per exemple, els paratges o les partides de terra.

Una oració o un fragment que es troba entre guions pot incloure una altra oració o un altre fragment intraparentètics, i a la inversa (v. § 11).

- [285a] Casada als catorze anys amb un home molt més gran —aleshores (al segle XIV) recomanaven que les noies es casessin ben joves i així no tindrien temps d' enamorar-se—, la nostra dona potser espera que el marit torni de mar.
- [285b] Casada als catorze anys amb un home molt més gran (aleshores —al segle XIV— recomanaven que les noies es casessin ben joves i així no tindrien temps d' enamorar-se), la nostra dona potser espera que el marit torni de mar.

Dins d'una citació, algun autor utilitza els guions per separar les intervencions del citador/ra. Tanmateix, aquest recurs no és recomanable, ja que reben el mateix tractament les frases incidentals de la citació i les frases incidentals del citador/ra (v. § 13.5.2.2).

- [286a] * «També es podria donar el cas —potser es dona sovint i tot— que els valors de què es parla —diu Salvador Cardús— tinguin poca cosa a veure amb els que condicionen les formes d'actuar.»

Per evitar aquesta ambigüitat, es poden tancar i obrir les cometes per distingir l'incís del citador/ra. La solució preferible, però, és amb comes:

- [286b] «També es podria donar el cas —potser es dona sovint i tot— que els valors de què es parla» —diu Salvador Cardús— «tinguin poca cosa a veure amb els que condicionen les formes d'actuar.»
- [286c] «També es podria donar el cas —potser es dona sovint i tot— que els valors de què es parla», diu Salvador Cardús, «tinguin poca cosa a veure amb els que condicionen les formes d'actuar.»

8.2. Diàlegs

Els diàlegs es marquen amb guions: s'obre la intervenció de l'interlocutor/ra amb un guió, i es marquen també amb guions els incisos del narrador/ra (v. § 13.1).

- [287] —Quina pluja ens va caure! —va dir la Sara—. Semblava que no hagués de parar mai.

8.3. Enumeracions

Els guions poden iniciar cada element d'una enumeració, si bé hi ha autors que aconsellen d'utilitzar només els números o les lletres d'ordre.²⁹ En qualsevol cas, cal deixar un espai en blanc entre el guió i el mot que el segueix.

- [288] Són opcionals:
— Reduccions (*u/o, u*) segons la zona.
— Confusions en mots com *cònsol, sufocar, [...]*
— Ultracorreccions com *estodiar, bollir, [...]*

8.4. Altres funcions del guió

Les funcions del guió incloses en aquest epígraf no estan tan relacionades amb les pauses de la frase com amb finalitats més convencionals o tècniques:

a) Es fa servir en índexs, bibliografies i diccionaris per substituir un nom esmentat immediatament abans (v. § 13.7.1). Cal deixar un espai en blanc al davant i al

29. Cf. SOLÀ, Joan; PUJOL, Josep M. *Tractat de...*, p. 70. Vegeu el capítol VIII, § 2.4.3.

darrere, i no s'ha de posar mai cap signe de puntuació entre el guió i el mot adjacent.³⁰

[289] conjugació 140
paradigmes de la = 65

b) Pel que fa a l'ús del guió en fragments en què cal donar una llista de dades, cal fer una distinció entre dos blocs: *informació genèrica* (informació que es pot reduir a un sol descriptor) i *informació específica* (informació que s'aporta o que s'ofereix).

informació genèrica →	Libres adquirits l'1 de febrer de 1983:	123	← informació específica
	Libres adquirits el 18 de febrer de 1984:	123	
	Libres adquirits el 15 de febrer de 1985:	0	
	Libres adquirits el 15 de febrer de 1986:	210	
	Libres adquirits el 4 de febrer de 1987:	?	
	Libres adquirits el 5 de febrer de 1988:	39	

L'ús del guió en la part genèrica no és gaire recomanable (ni tampoc les cometes), ja que és més clar disposar el text d'una altra manera (v. els exemples [290a] i [290e]).

[290b] ~ Llibres adquirits l'1 de febrer de 1983: 123
— — el 18 de — de 1984: 123
— — el 15 de — de 1985: 0
— — el 15 de — de 1986: 210
— — el 4 de — de 1987: ?
— — el 5 de — de 1988: 39

[290c] ~ Llibres adquirits l'1 de febrer de 1983: 123
» » el 18 de » de 1984: 123
» » el 15 de » de 1985: 0
» » el 15 de » de 1986: 210
» » el 4 de » de 1987: ?
» » el 5 de » de 1988: 39

El guió³¹ en la part específica s'utilitza per indicar absència d'informació o bé que no és pertinent que hi hagi informació. (D'altra banda, un blanc pot indicar també, en comptes del guió, l'absència de dades —v. l'exemple [290e].) Per indicar que la informació és desconeguda però que és possible obtenir-la, o bé que no hi ha la certesa que existeixi o que se sap que existeix però no es pot aconseguir, s'utilitza el signe d'interrogació de tancament.

[290d]	Data d'adquisició de llibres	Nombre de llibres
	1 de febrer de 1983	123
	18 de febrer de 1984	123
	15 de febrer de 1985	—
	15 de febrer de 1986	210
	4 de febrer de 1987	?
	5 de febrer de 1988	39

30. Vegeu el capítol XIV, § 5.2.1.7 i 5.2.1.8, i el capítol XXIII, § 2.1.4.

31. Alguns autors (cf. MARTÍNEZ DE SOUSA, José. *Diccionario de tipografía...*, p. 45, i *Code typographique*, § 105) condemnen l'ús del guió per indicar absència de dades i proposen amb aquesta funció l'ús de les cometes d'obertura.

[290e]	<i>Data d'adquisició de llibres</i>	<i>Nombre de llibres</i>
	1 de febrer de 1983	123
	18 de febrer de 1984	123
	15 de febrer de 1985	
	15 de febrer de 1986	210
	4 de febrer de 1987	?
	5 de febrer de 1988	39

En tot cas, sempre que s'utilitzin diversos signes amb funcions específiques en aquest tipus de text, cal que l'autor/ra deixi clar quin és el significat de cada signe.

8.5. *Usos abusius del guió*

Cal evitar tots els usos del guió que són innecessaris o confusionaris:

a) No s'ha de posar mai darrere el punt que segueix un nombre o una lletra que precedeix el títol o el text d'un apartat, sinó que s'ha de deixar un espai blanc de la mida d'un quadratí.³²

[291a] * 2.1.—La interrogació sobre l'Univers

[291b] 2.1.— La interrogació sobre l'Univers

b) Cal no confondre el guió amb el menys, que ocupa, aproximadament mig quadratí i té unes funcions específiques diferents de les d'aquell (v. § 16.15).

[292a] * $3a + 5b - c = 0$

[292b] $3a + 5b - c = 0$

[293a] * $-37,5^{\circ}\text{C}$

[293b] $-37,5^{\circ}\text{C}$

8.6. *Coincidència del guió amb altres signes de puntuació*

El guió, en conjunció amb els altres signes de puntuació, presenta la casuística següent:

a) Els dos punts van sempre darrere el segon guió (o guió de tancament), excepte en el cas dels incisos anteposats dels diàlegs (v. § 13.1.5.3.3.2.b).

[294] Vegeu-ne els casos següents —extrets de la mateixa obra—:

[295] Tinc set —va dir. I continuà:— Em podries donar un got d'aigua?

b) En frases incidentals, el guió, tant el d'obertura com el de tancament, només pot anar precedit de punts suspensius, signe d'interrogació i signe d'admiració. Els altres signes s'han de col·locar sempre després del guió de tancament, llevat del punt, que fa que s'ometi el guió.

[296] Per què actua inexorablement despullat de valors? —és a dir, de referències que no disposen d'altra realitat que la de valer. Quins són els valors de l'ésser humà?

[297] Una vegada i una altra reapareix invariablement en formes més solemnes —bé que menys serioses!—: discursos commemoratius, arengues patriòtiques, articles de diari i de revistes, etcètera.

Si la frase incidental queda al final de l'oració, s'omet el guió de tancament davant del punt, tant si és seguit com final (v. § 8.1). Així doncs, els guions funcionen diferentment que els parèntesis.

[298] Aquest fenomen havia tingut una certa importància entre els segles XVI i XIX —si bé de dimensions més aviat reduïdes a Catalunya.

32. Tampoc no és recomanable de fer servir el guió tot sol: * 2.1— *La interrogació sobre l'Univers*.

c) Una frase entre parèntesis pot incloure una altra frase incidental entre guions i a la inversa. En aquest cas, no és imprescindible aplicar el criteri de la gradació dels recursos incidentals (comes, guions i parèntesis), com veiem aplicat en els exemples [299a] i [299b].

- [299a] L'intendent viatjarà en classe turística amb bitllet pagat per endavant, des del seu domicili professional fins a Barcelona —anada i tornada—, proporcionat per l'empresa.
 [299b] L'intendent viatjarà en classe turística amb bitllet pagat per endavant, des del seu domicili professional fins a Barcelona (anada i tornada), proporcionat per l'empresa.
 [299c] L'intendent viatjarà en classe turística amb bitllet pagat per endavant (des del seu domicili professional fins a Barcelona —anada i tornada—) proporcionat per l'empresa.
 [299d] L'intendent viatjarà en classe turística amb bitllet pagat per endavant —des del seu domicili professional fins a Barcelona (anada i tornada)— proporcionat per l'empresa.

d) No es posa mai una oració sencera entre guions, excepte en els diàlegs, en el cas dels incisos d'acció concomitant després d'una pausa major (v. § 13.1.5.3.3.1 i 13.1.5.3.3.2.c₁).

- [300] —Demà encara no et deixarem aixecar del llit. —EN LLUÍS FEIA MORROS.— Però vindrà l'oncle a veure't.

9. El guionet

El *guionet* s'anomena també *guió curt* o *guió petit*, en contraposició amb el guió utilitzat en els incisos, les enumeracions i els diàlegs. Normalment s'escriu unit als mots que enllaça, sense deixar cap espai entremig (llevat d'alguns casos del § 9.2), i és més petit que la meitat del guió.

9.1. El guionet morfològic o lèxic

Indica la unió de dos termes:³³

a) Uneix alguns mots compostos.³⁴

[301] dues-centes setanta-vuit nines	[302] un para-sol
[303] Mont-rebei	[304] qui-sap-lo

b) Uneix, en els casos establerts per la normativa, el verb amb alguns dels pronoms febles que el segueixen.

[305] veure-ho	[306] aneu-vos-en

c) D'acord amb els criteris aprovats per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans l'any 1996,³⁵ els mots construïts amb prefixos s'escriuen habitualment aglutinats sense guionet entre el prefix i el radical, llevat del prefix *no-* davant nom.

[307] la contrarevolució	[308] l'exconsellera
[309] el preromànic	[310] els no-metalls
[311] la política de no-alineament (però la no acceptació de les bases)	[312] els no-catalanoparlants (però les persones no catalanoparlants)

33. Vegeu també el capítol xv, § 4.1.

34. Vegeu el capítol xv, § 4.2.

35. Vegeu també el capítol xv, § 4.2.1.

Tanmateix, cal afegir un guionet entre el prefix i el radical si el prefix precedeix una majúscula, una xifra o un altre símbol.

[313] la fluorescència anti-Stokes	[314] la selecció sub-21 de futbol
[315] la globulina anti-D	[316] els ciutadans de l'ex-URSS

d) Com a recurs estilístic en contextos específics (de l'àmbit científic sobretot), es poden truncar —i afegir un guionet al final del truncament per indicar que s'ha omès un constituent— tots els elements menys l'últim de les enumeracions fetes dins de paràgraf, en el cas de compostos formats a la manera culta i de derivats, sempre que el primer constituent sigui un element tònic carregat de valor lèxic.

- [317a] Aquest problema es dóna tant en el preoperatori com en el postoperatori.
 [317b] Aquest problema es dóna tant en el pre- com en el postoperatori.
 [317c] els complexos homopolinuclears i heteropolinuclears
 [317d] els complexos homo- i heteropolinuclears

e) En els diccionaris i en textos de lingüística en general, s'acostuma a posar al darrere dels prefixos i les formes prefixades, i al davant dels sufixos i formes sufixades, per indicar que són fragments de mot, encara que no en portin quan formen un compost o un derivat.

- [318] **pre-** Prefix que denota prioritat. Ex.: *precristià, preraphaelita, prehistòria, preinscripció, predorsal*.
 [319] **homo-** [o **hom-**] Forma prefixada del mot gr. *homós*, 'el mateix'. Ex.: *homònim, homosexualitat, homòfon*.
 [320] **-ària** Sufix, del llatí *-aria*, que indica magnitud. Ex.: *grandària, llargària*.
 [321] **-ptosi** Forma sufixada del mot grec *ptósis*, que significa 'caiguda'. Ex.: *blefaroptosi, nefroptosi*.

f) En canvi, en els textos de física, química i matemàtiques, és preferible de no afegir-hi aquest guionet, especialment si ja s'indica expressament que es tracta d'un prefix (o una forma prefixada), d'un infix o d'un sufix (o una forma sufixada).

- [322a] ~ Els símbols de les formes prefixades dels múltiples i submúltiples decimals de les unitats del sistema internacional (p. ex.: *deci-*, d; *centi-*, c; *milli-*, m) s'han d'escriure amb lletres rodones, sense deixar cap espai entre la forma prefixada i el símbol de la unitat (p. ex., *decímetre*, dm; *hectogram*, hg).
 [322b] Els símbols de les formes prefixades dels múltiples i submúltiples decimals de les unitats del sistema internacional (p. ex., *deci*, d; *centi*, c; *milli*, m) s'han d'escriure amb lletres rodones, sense deixar cap espai entre la forma prefixada i el símbol de la unitat (p. ex., *decímetre*, dm; *hectogram*, hg).

En aquests àmbits, s'acostuma a parlar de *prefixos* encara que es tracti de formes prefixades. Així, hom parla de *prefixos del sistema internacional d'unitats* (anomenats també *prefixos SI*).³⁶

g) En els termes d'especialitat compostos es fa servir el guionet per separar un símbol (una lletra —llatina o grega—, una xifra, etc.) dels altres elements. Si el símbol encapçala el terme, el guionet es posa entre el símbol i l'element que el segueix. Si el símbol queda enmig del terme, va precedit i seguit de guionet.

[323] l'àcid D-lisèrgic	[324] el μ -amino-diborà
[325] el 6-fosfat de glucosa	[326] el 2-fluoro-1,3-dimetilpentaborà

36. Vegeu-ne la classificació en el capítol XII, § 2.6.16 (quadre).

Excepcionalment, es posa també enmig de dos elements per evitar una lectura errònia de dues consonants idèntiques en contacte.

[327*a*] * el fenilliti

[327*b*] el fenil-liti

Així mateix, en el cas dels noms dels enzims, cal tenir en compte les regles següents:³⁷

— Si el nom de l'enzim en anglès consta d'un sol mot, en català s'ha de compondre també en sol mot.

[328] la leuciltransferasa

[329] la fumarilacetoacetasa

— Si el nom de l'enzim en anglès consta d'un nom i d'un adjectiu separat que descriu una característica no relacionada amb el substrat, en català s'ha de compondre també amb els elements separats i en el mateix ordre que l'anglès.

[330] la fosfatasa alcalina

[331] la callicreïna tissular

— Tots els altres noms d'enzims en català s'han de compondre com un sol mot amb els dos elements units per un guionet. Aquests noms són constituïts en anglès per dos mots: el nom del substrat (que funciona formalment com un adjectiu) seguit d'un nom acabat en *-asa*.

[332] la lactat-deshidrogenasa

En aquest darrer cas, cal tenir en compte que la denominació catalana dels enzims és sempre femenina, encara que es tracti d'una denominació complexa, és a dir, formada per més d'un mot gràfic.

[333] la 3-fosfat de gliceraldehid-deshidrogenasa

La denominació de l'exemple [333] és femenina perquè és un nom compost format pels termes *3-fosfat de gliceraldehid* i *deshidrogenasa*, en què la terminació femenina del segon format determina el gènere que ha de tenir el compost.

Des d'un punt de vista tipogràfic, aquests compostos complexos s'haurien d'escriure deixant un blanc al davant i al darrere del guionet, perquè quedés clar que el compost és format d'un sintagma més un mot sol (*3-fosfat de gliceraldehid - deshidrogenasa*); els criteris del TERMCAT per a la denominació comuna dels enzims i l'ús mateix han consagrat, però, que s'escriuin tots aquests compostos sense deixar cap espai davant ni darrere del guionet.

9.2. El guionet prepositiu

El guionet prepositiu uneix mots, sintagmes i xifres, substituint generalment una preposició o més, i de vegades alguna conjunció, que tenen una determinada relació entre ells (sempre que no indiquin alternança o oposició; v. § 16.3.a). Si uneix elements formats per més d'un mot, se sol deixar un espai fi davant i darrere el guionet (és tolerable que sigui un espai normal).

9.2.1. Uneix dos o més mots o sintagmes.

[334*a*] trajecte Catalunya-Bonanova (*'des de... fins a...'*)

[334*b*] trajecte plaça de Catalunya - plaça de la Bonanova (*'des de... fins a...'*)

37. Cf. TERMCAT. *Criteris per a la denominació comuna dels enzims* (v. la bibliografia).

- [335] El Crítèrium Internacional Memorial Joaquim Blume - Gimnàstica Artística Masculina (*'de'*)

9.2.2. Uneix dos o més nombres correlatius o que formen una unitat.³⁸

a) Dues xifres correlatives i també xifres que comprenen els nombres intermedis.

- [336] p. 153-174

- [337] 2Tm 1,3-5

Si cal indicar que no hi ha continuïtat entre dues pàgines (per exemple, perquè només se cita un terme que apareix en les dues pàgines), es pot recórrer a la conjunció *i* o a la coma.

- [338] p. 4 i 10

- [339] p. 4, 10

b) En publicacions periòdiques, números de revista dobles, triples, etc. (Si se citen números publicats independentment, se separen amb comes i la conjunció *i*.)

- [340] *Llengua i Administració*, 14-15

- [341] *Llengua i Ús*, 17, 18 i 19

c) Anys correlatius o períodes de temps en general.

- [342] el curs 1990-1991

- [343a] ~ les promocions acadèmiques 1980-1985 - 1981-1986

- [343b] les promocions acadèmiques 1980-1985 i 1981-1986

Si d'un període de temps escrit entre parèntesis només se'n coneix el primer any (per exemple, en les referències bibliogràfiques d'obres en curs de publicació), es deixa un guionet i un espai en blanc (en tipografia, un espai fi) i s'escriu el parèntesi de tancament, o bé, sense deixar cap espai, es posa el signe de puntuació que toca (generalment, un punt o una coma).³⁹

- [344] *Llengua i Ús: Revista Tècnica de Normalització Lingüística* [Barcelona: Direcció General de Política Lingüística] (1994-).

- [345] FABRA, Pompeu. *Obres completes*. Vol. 1: Gramàtiques de 1891, 1898, 1912. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Enciclopèdia Catalana, 2005-.

d) Separa els elements de les dates abreujades. Amb aquesta funció també hi són possibles el punt i la barra inclinada. (Vegeu-ne l'ordre de preferència a § 4.3.d.)

- [346] **12.3.1992**

- [347] **12-3-1992**

- [348] 12/3/1992

e) Números de carrers, que es consideren convencionalment correlatius, malgrat que sempre salten de dos en dos.

- [349] Visc al c. de Balmes, 235-237.

- [350] És al c/ Mallorca, 410-414.

9.2.3. Uneix paraules i xifres o viceversa.⁴⁰ En aquesta funció relaciona paraules o lletres amb xifres. En alguns casos també són possibles sense el guió, però deixant un espai entre els dos elements (en tipografia, un espai fi).

38. Vegeu el capítol XII, § 2.2.2.6.

39. En els catàlegs bibliogràfics, de vegades s'hi posen dos guionets seguits o un guió llarg, en comptes del guionet i l'espai, però creiem que és una pràctica no recomanable.

40. Vegeu el capítol XII, § 4.2.1.e.

- [351] Agafa la carretera N-11.
 [352a] M'he comprat un R-21. [352b] M'he comprat un R 21.
 [353a] Mira que néixer el 23-F! [353b] Mira que néixer el 23 F!

De vegades es fa servir l'apòstrof amb una funció adoptada a partir de la tradició angloamericana. Abans que aparegués aquesta moda, l'apòstrof s'utilitzava només per marcar l'elisió de vocals; després s'ha estès —impròpiament— a marcar l'elisió de nombres. Convé evitar aquest ús de l'apòstrof, excepte en els noms propis i marques registrades (cas en què cal deixar un espai entre l'última lletra del mot i l'apòstrof que marca l'elisió), o bé fer servir el guionet.

- [354a] * el juny'92 [354b] el juny del 1992
 [355a] * Los Angeles'84 [355b] ~ Los Angeles '84
 [355c] Los Angeles 84 [356a] * IX Campanya d'Esquí Hivern'92
 [356b] IX Campanya d'Esquí Hivern-92 [356c] IX Campanya d'Esquí Hivern 92

9.3. El guionet estilístic

De vegades el guionet s'utilitza amb funcions no considerades per l'ortografia, com un recurs estilístic (v. t. § 9.1.d):⁴¹

a) Separa els elements d'alguns mots compostos que usualment no en porten, amb la finalitat de ressaltar els significats dels termes que els componen.

- [357] re-crear (*'tornar a crear'*)

Si coincideix amb el guionet sil·làbic o de partició, el recurs més natural és escriure tot el mot en una sola ratlla o bé partir el mot per una altra síl·laba. (En canvi, en els mots compostos que porten guionet per raons ortogràfiques, és preferible fer la partició pel guionet.)

- [358a] És inevitable en la persona conscient l'impuls de || re-crear el món actual.
 [358b] És inevitable en la persona conscient l'impuls de re-cre- || ar el món actual.

b) Indica que cal entendre tota una expressió formada per dos mots o més com una sola unitat de significat. Si aquesta unitat no és molt complexa, és injustificat l'ús dels guionets.

- [359] Aquesta planta és tan delicada que sembla que sigui d'aquelles de mira'm-i-no-em-toquis.

9.4. El guionet sil·làbic o de partició

El guionet sil·làbic o de partició marca la partició de mots a final de ratlla.⁴² En els textos mecanografiats no és recomanable de subratllar l'última lletra abans de la partició en substitució del guionet, ja que es pot confondre amb la marca de la cursiva. D'altra banda, aquest recurs no s'utilitza mai en fotocomposició.

- [360a] * El palo és una beguda alcohòlica pròpia de Mallorca, elaborada a base de quina, amb arrels de vinagrella i amb addició d'aiguardent, sucre i aigua.
 [360b] El palo és una beguda alcohòlica pròpia de Mallorca, elaborada a base de quina, amb arrels de vinagrella i amb addició d'aiguardent, sucre i aigua.

41. Vegeu el capítol xv, § 4.1.4.5.

42. Tota la normativa referent a la partició de mots a final de ratlla es recull en el capítol vi.

9.5. Usos abusius del guionet

Cal evitar tots els usos del guionet que són innecessaris o confusionaris:

a) En textos compostos amb caràcters tipogràfics no s'utilitza mai el guionet amb les funcions del guió o del menys (v. § 8 i 16.15).

b) No s'ha de posar mai per completar l'espai que manca fins al final de la ratlla en els textos mecanografiats. Es pot deixar el text irregular per la dreta (és a dir, sense fer caixa a la dreta —fent bandera—, i partint mots o sense partir-ne) o bé compen-sar amb blancs els espais entre mots (és a dir, justificant el text).

[361a] * Si tota l'obra de Fabra produeix impressió tant per la intel·ligència i la pro-
funditat amb què fou abordada com pels resultats que se n'ha obtingut, potser és
la revisió i reestructuració del lèxic la part que resulta més espectacular, proba-
blement perquè també és la part que per a la majoria d'usuaris és més tangible.

[361b] Si tota l'obra de Fabra produeix impressió tant per la intel·ligència i la pro-
funditat amb què fou abordada com pels resultats que se n'ha obtingut, potser és
la revisió i reestructuració del lèxic la part que resulta més espectacular, proba-
blement perquè també és la part que per a la majoria d'usuaris és més tangible.

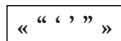
[361c] Si tota l'obra de Fabra produeix impressió tant per la intel·ligència i la profun-
ditat amb què fou abordada com pels resultats que se n'ha obtingut, potser és la
revisió i reestructuració del lèxic la part que resulta més espectacular, probablement
perquè també és la part que per a la majoria d'usuaris és més tangible.

c) En documents jurídics i materials mecanografiats, no s'ha d'utilitzar el guió per completar l'espai de les ratlles que queden entre dos filets verticals impresos en el full, sinó que fa aquesta funció el signe igual (=), ja que el guió es podria confondre amb el de partició de mots.

[362a] * El caràcter de llengua pròpia implica, tal com reconeixen--
l'article 14.1 i l'article 26, que la llengua catalana és la llen--
gua pròpia de la funció docent a «tots» els nivells educatius i-
que la funció de gestió dels centres d'ensenyament de-----
Catalunya correspon a la Generalitat de Catalunya.

[362b] El caràcter de llengua pròpia implica, tal com reconeixen==
l'article 14.1 i l'article 26, que la llengua catalana és la llen==
gua pròpia de la funció docent a «tots» els nivells educatius i=
que la funció de gestió dels centres d'ensenyament de=====
Catalunya correspon a la Generalitat de Catalunya.

10. Les cometes

La grafia de les cometes és diferent segons els usos de les llengües. En català se n'utilitzen tradicionalment tres tipus: les *cometes baixes* o *llatines* (« »), les *cometes altes* o *angleses* (dos apòstrofs invertits per obrir i dos apòstrofs per tancar: “ ”) i les *cometes simples* o *senzilles* (un apòstrof invertit per obrir i un apòstrof per tancar: ‘ ’). Mantenen una relació de jerarquia en aquells casos en què cal utilitzar més d'unes cometes dins d'una mateixa oració, com és ara en algunes citacions: cometes baixes, cometes altes i cometes simples. Entre la cometa simple i les cometes altes en contacte es pot deixar un espai.

[363a] Li vaig dir: «El professor ha dit que “*film* vol dir ‘*pel·lícula*’»»

[363b] Li vaig dir: «El professor ha dit que “*film* vol dir ‘*pel·lícula*’»»

Distingeixen un fragment de text respecte al text general, però cal tenir en compte que la composició d'una citació en un cos més petit és un signe diacrític suficient, per la qual cosa hi són innecessàries les cometes.

[364a] Gabriel Ferrater, en el pròleg a *Nabí*, afirma:

Carner pertany a una època de poetes, des de Paul Valéry a Gottfried Benn, en qui el fet d'ésser un poeta i d'escriure poemes és un tema obsessiu.

10.1. Les citacions

Les cometes són el recurs més usual per marcar una citació (v. § 13.5).

[364b] Gabriel Ferrater, en el pròleg a *Nabí*, afirma: «Carner pertany a una època de poetes, des de Paul Valéry a Gottfried Benn, en qui el fet d'ésser un poeta i d'escriure poemes és una tema obsessiu.»

En les citacions textuais, després de punt i a part cal posar cometes de tancament per indicar que encara continua la citació, i tornar a tancar-les al final del fragment citat.

[365] El professor va dir:

«La situació es la següent:

»Hi ha un grup d'alumnes amb tres assignatures suspeses.

»Si cap d'ells aprovés, s'haurien de suspendre les activitats extraescolars.»

S'utilitzen també per marcar un discurs en estil directe.

[366] I em va dir: «No vull tornar-ne a parlar mai més.»

[367] «Si alguna força política desitja fer alguna acció especial, té tot el dret de fer-ho», va afegir fent referència a ERC.

Si aquesta introducció del narrador és en forma d'incís, cal tancar i obrir les cometes abans i després de l'incís, situat entre comes. En lloc de les comes, també es poden utilitzar els guions, si bé esdevé una puntuació més carregosa; en aquests casos, a més, pot ser que calgui mantenir una coma darrere el guió de tancament (v. § 13.5.2.2).

[368a] «L'Onze de Setembre no ha de ser una jornada reivindicativa», va apuntar, «ja que tenim 364 dies per reivindicar.»

[368b] «L'Onze de Setembre no ha de ser una jornada reivindicativa» —va apuntar—, «ja que tenim 364 dies per reivindicar.»

10.2. Els diàlegs

En els diàlegs, les cometes s'utilitzen per indicar la reproducció d'un diàleg dins d'un altre diàleg (v. § 13.1.8).

[369] —Després de desanimar-me'n del tot, em va dir: «Això sí, és molt interessant.»

Dins els diàlegs, si hi ha punts i a part, cada nou paràgraf exigeix cometes tancades al davant. Aquestes cometes no s'han d'obrir, i tampoc no s'han de tancar al final, atès que no es tracta d'una citació, sinó de la mera indicació que continua parlant el mateix interlocutor/ra (v. § 13.1.7).

- [370] —Ara us explicaré com va anar:
 »La Maria va engegar el cotxe.
 »Quan em vaig girar, ja havia enfilat el revolt.
 »Així doncs, què podia fer?

10.3. Els pensaments

En una novel·la es poden posar entre cometes les expressions incloses com a pensaments en estil directe d'un personatge, per distingir-les de les expressions que reproueixen un diàleg (v. § 13.2).

- [371] En Llorenç hi donava voltes: «No sé si me'n sortiré.»

10.4. Altres funcions de les cometes

10.4.1. Alguns autors utilitzen les cometes baixes de tancament com a signes d'igual o ídem en taules, quadres i textos disposats en columna per indicar la repetició d'una dada (v. t. § 8.4.b).

- [372a] ~ Visites fetes l'1 de març del 1929: 120
 » del 1930: 143
 » del 1931: ?

Hi ha, però, altres solucions millors, com ara la que segueix.

[372b]	<i>Data de la visita</i>	<i>Nombre de visites</i>
	01.03.1929	120
	01.03.1930	143
	01.03.1931	?

10.4.2. Els títols de parts d'obra, ja siguin capítols o epígrafs de llibre, articles de revista, poemes, cançons o capítols de sèries dramàtiques de televisió englobats en un recull que constitueix una obra o un programa televisiu a part, s'indiquen entre cometes i porten la inicial absoluta de tot el títol en majúscula.⁴³

- [373] «Selecció de textos orals nord-occidentals» és un capítol del llibre *El català nord-occidental: Descripció i orientacions ortoèpiques*, de Joan Julià-Muné, Sílvia Romero i Imma Creus (Lleida, Pagès, 2004).
- [374] La *Revista de Física* ha publicat l'article «Fractals en àlgebres de Clifford», signat per Jordi Vives, en el vol. 3, núm. 8, del primer semestre del 2005.
- [375] «Espero, sospito, temo, voldria» és un dels poemes recollits en l'*Antologia* de Joan Oliver publicada a cura de Lluís Busquets (Barcelona, Barcanova, 1993).
- [376] Josep Tero va publicar l'any 1993 un àlbum titulat *Primeres cançons*, la primera peça del qual és «Cos meu, recorda...».
- [377] El capítol «M'estima, no m'estima» de la sèrie de televisió *El doctor* es va emetre el 9 de maig de 2005 per TV3.

10.4.3. Els títols de les col·leccions de llibres, de discos o de pel·lícules s'indiquen també entre cometes, però no solament porten la inicial absoluta de tot el títol en majúscula, sinó també la inicial de tots els mots significatius.⁴⁴

43. Vegeu també el capítol VIII, § 3.3.7.1, 3.3.7.5 i 3.3.7.6.

44. Vegeu també el capítol VIII, § 3.3.7.4.

- [378] La col·lecció «D'Ahir per Avui» va publicar només dues obres fins a l'any 2004.
 [379] La sèrie de pel·lícules «La Guerra de les Galàxies», el primer episodi de la qual, titulat igualment *La guerra de les galàxies*, s'estrenà al cinema el 1977, s'ha fet famosa arreu del món.

10.4.4. Moltes funcions de les cometes no estan relacionades amb la puntuació; per això són incloses en el capítol sobre els tipus de lletra.⁴⁵

10.5. Usos abusius de les cometes

Cal evitar els usos de les cometes que són innecessaris o confusionaris. Especialment:

a) Les cometes no s'han d'utilitzar en les funcions ja reservades a altres recursos gràfics, com ara altres tipus de lletra (cursiva o negreta, p. ex.).⁴⁶

[380a] * La paraula «camió» és aguda.   [380b] La paraula *camió* és aguda.

b) Les cometes simples i les cometes altes no s'han d'usar, en comptes dels índexs, com a símbols dels minuts i dels segons de grau, respectivament.

[381a] * 30° 12' 55"   [381b] 30° 12' 55"

Aquests índexs s'usen també al costat d'algunes lletres amb finalitats diverses, però sempre per distingir-les de les lletres que no en porten. Es llegeixen de la manera següent: *prima* o *primera*, *doble prima* o *segona*, *triple prima* o *tercera*, etcètera.

[382] $a \left\{ \begin{array}{l} a' \\ a'' \end{array} \right.$ («a», «a *prima*» o «a *primera*», «a *segona*»)

10.6. Coincidència de les cometes amb altres signes de puntuació

Les cometes en conjunció amb altres signes de puntuació presenten particularitats diferents segons si s'utilitzen per marcar una citació (v. § 13.5) o amb altres funcions. En aquest epígraf es recullen els casos en què les cometes s'utilitzen amb altres funcions que la indicació de citacions:

a) Coma, punt i coma, punt i dos punts. Les cometes de tancament se situen abans d'aquests signes.

[383] És així que parlem d'idiomes «superiors» i «inferiors», «urbans» i «rurals».

b) Signe d'interrogació, signe d'exclamació, punts suspensius, guions i parèntesis. Si aquests signes corresponen al text entre cometes, van dins de les cometes de tancament.

[384] Has de llegir la narració «Quina gràcia!», de l'alumne de tercer.

Si aquests signes no pertanyen a la unitat menor inclosa dins les cometes, s'han de col·locar fora.

[385] Hi ha moltes dimensions significatives (especialment les «socials»), que no sabríem projectar damunt d'un mapa.

[386] Si m'hagués vist el «profe»...

⁴⁵ Per a més informació sobre aquestes funcions de les cometes, vegeu el capítol IV, § 2.2, lletres *c*, *b*, *k*, *n*, *a* i *p*.

⁴⁶ Per a aquestes qüestions, vegeu el capítol IV, § 3 i 6.

11. Els parèntesis

( )

Aquest signe doble també és anomenat *parèntesis rodons*, per oposició als *parèntesis rectangulars* o *claudàtors*. És format per un parèntesi d'obertura i un de tancament.

El parèntesi d'obertura s'escriu immediatament abans de la primera lletra del mot que inicia l'incís, i el de tancament, immediatament després de l'última lletra del mot que acaba l'incís (si no hi ha d'anar cap signe de puntuació dels esmentats al § 10.6.b).

11.1. Funcions generals dels parèntesis

En general, serveixen per tancar oracions o sintagmes incidentals, paraules, xifres, etc., explicatius, sense que sigui necessari cap enllaç sintàctic o semàntic amb l'oració que els precedeix o els segueix:

a) Dins del text, delimiten incisos d'oracions, sintagmes, mots, lletres, etc., que s'hi refereixen amb la finalitat de fer-hi aclariments o observacions, però sense formar part del mateix discurs. En principi, el grau d'allunyament respecte al discurs és més gran que el dels guions i el de les comes, si bé l'ús d'un recurs o d'un altre sovint és del tot subjectiu.

A vegades, les expressions intraparentètiques poden tenir enllaç sintàctic amb l'oració que les enclou.

[387] És important que l'informant sigui fill del mateix terme (o bé que faci molt de temps que hi resideixi).

O bé poden no tenir-ne.

[388] És aconsellable dirigir-se a persones que siguin veritables coneixedores del territori (ho acostumen a ser els pagesos, els pastors, els caçadors).

[389] Barruera és un poble del municipi de la Vall de Boí (Alta Ribagorça).

[390] Fou destituït (1954), i s'exilià durant dos anys.

b) Les acotacions teatrals⁴⁷ es poden escriure entre parèntesis en cursiva i amb el text igualment en cursiva, si bé es pot utilitzar també un altre tipus de puntuació (v. § 13.3).

[391] DADATTA (*aixecant-se*): Que ve ferit?

PATRACS (*que s'haurà apropat a la porta, mirant els que vénen*): Ca, dona! Si ve més tranquil que un ginjol!

(*Al defora se sent la remor dels que vénen.*)

CIGALETA (*anant-se'n*): Vaja, dona, ja el tenim aquí.

També s'utilitzen per fer acotacions en les transcripcions de textos orals (després de la transcripció) i en textos que han de ser recitats o llegits (abans del text que afecten).

[392] Avui no tens un dia gaire brillant (*amb to de recriminació*).

[393] Tinc moltíssima feina: (*ràpidament i enfadat*) comandes, factures, cartes... No sé quan acabaré!

c) L'adverbi llatí *sic* ('així') s'escriu en cursiva i entre parèntesis (en rodona) per indicar al lector/ra que l'autor/ra vol dir l'expressió que el precedeix immediatament exactament d'aquella manera, o per indicar que en una citació determinada aquesta expressió

47. Per a més informació sobre les acotacions, vegeu el capítol IV, § 3.2.2.a.

apareix exactament així en el text original; en aquest cas s'ha d'incloure dins de claudàtors, que indiquen que l'observació no és de l'autor citat.

- [394] La ineficiència (*sic*) d'aquesta mesura és claríssima.
[395] Segons recull l'informe presentat, «l'estudi es reprendrà el 18 de desembre [*sic*] de 1992».

d) Algunes edicions crítiques, en la transcripció de còdexs i inscripcions (v. § 12.1.f i 16.1.a), indiquen entre parèntesis, entre claudàtors o en cursiva les lletres o síl·labes representades per abreviatures.⁴⁸

- [396] Dona que hom renasques per *aygua* e per Spirit Sant, e que hom resuscitas.
[397] E p(er)pensat d'acló, lo pelegrí respos dien [...]

Quan s'utilitzen per completar fragments abreujats, els punts corresponents a les abreviatures desapareixen i es tanquen entre parèntesis les expressions noves.

- [398] La *Gran enciclopèdia catalana*, a l'entrada *Palma de Mallorca*, signada per B(arto-meu) B(arceló) P(ons), ens diu: «El 1919 el municipi d'Establiments, que el 1837 s'havia segregat d'Esporles i que tenia una extensió de 1.673 ha, s'afegí al municipi de Palma de Mallorca.»

Aquestes normes són variables⁴⁹ segons les diferents edicions crítiques; així doncs, cal indicar prèviament quins són els criteris que se segueixen.

e) Per citar el títol d'obres estrangeres diverses (llibres, pel·lícules, quadres, obres de teatre, escultures, etc.), s'escriu en cursiva el nom original. Si es vol traduir al català, es posa el títol català entre parèntesis. Si l'obra ja té una traducció comercial en català, s'escriu primer aquesta en cursiva, i després el títol original, entre parèntesis i també en cursiva. Si se'n fa una traducció literal explicativa perquè no se'n coneix cap traducció comercial en català, s'escriu primer el títol original en cursiva i després la traducció en rodona, entre cometes i entre parèntesis.

Cal assegurar-se que ja se n'ha fet la traducció comercial; en cas de dubte, el més prudent és fer-ne la traducció literal.⁵⁰

- [399] Ja s'ha reposat tres vegades *La reina d'Àfrica* (*The queen of Africa*).
[400] Van estar parlant de la pel·lícula de Mario Gariazzo *Il venditore di palloncini* («El venedor de globus»).

f) Dins d'un llibre, les remissions a figures, quadres i altres parts de l'obra es tanquen entre parèntesis i no acaben amb punt. Si el parèntesi d'obertura comença després de punt, cal començar amb majúscula i posar un punt abans del parèntesi de tancament.

- [401] Arribat aquí, exposaré i valoraré la proposta de Coromines (§ 8), seguida de la conclusió general (§ 9).
[402] En l'estat actual de la investigació, sembla raonable donar la mateixa lingüística com a model fonamentador de l'anàlisi estructural del relat. (Vegeu també el raonament més lògic que no pas lingüístic introduït en l'apartat 4.3 d'aquest mateix capítol.)

48. Vegeu VIVES, Josep. *Esquemas...*, p. 65.

49. Per exemple, Joan Coromines, a *Lleures...*, utilitza a vegades els parèntesis per indicar fragments que haurien de ser dins el text i no hi són: (*Sí que Judes va veramen*) / *sa mayre pendre per myler*.

50. Vegeu també el capítol XI, § 6.2.

g) Les citacions bibliogràfiques poden aparèixer dins del text mateix o bé en una llista bibliogràfica annexa.

En el primer cas, cal donar la informació necessària per identificar l'obra i l'autor/ra citats. Si el nom de l'autor/ra de l'obra apareix en el text, entre parèntesis es poden escriure el títol, l'any i/o la pàgina de referència. Si dins el text apareix el títol de l'obra, cal escriure entre parèntesis el nom de l'autor/ra, l'any i/o la pàgina de referència. En tots els casos, és preferible que el nom de l'autor/ra s'escriuï en lletra rodona, i no en versaleta, com alguns editors fan.

- [403a] * Fora de les penetrants i originals remarques de LLORENÇ PLANES (*El petit llibre de Catalunya Nord*, 1974), encara hi ha massa poc sobre aqueixa tendència.
- [403b] Fora de les penetrants i originals remarques de Llorenç Planes (*El petit llibre de Catalunya Nord*, 1974), encara hi ha massa poc sobre aqueixa tendència.
- [404a] ~ Fora de les penetrants i originals remarques d'*El petit llibre de Catalunya Nord* (PLANES, 1974), encara hi ha massa poc sobre aqueixa tendència.
- [404b] Fora de les penetrants i originals remarques d'*El petit llibre de Catalunya Nord* (Planes, 1974), encara hi ha massa poc sobre aqueixa tendència.

Per evitar confusions, cal ser sistemàtic en la informació que es posa entre parèntesis i, si és possible, explicar-ho a l'inici del text.

Si la citació forma part d'una llista bibliogràfica, en el cas de les monografies, es posa entre parèntesis el nom de la col·lecció i el número; en el cas de les publicacions seriades, l'any o la data d'edició.

- [405] PRONZINI, Bill. *Trets per totes bandes*. Barcelona: Edicions 62, 1984. 153 p. (La Cua de Palla; 41).
- [406] *Cavall Fort*, núm. 700 (1990).

h) S'utilitza el parèntesi de tancament en rodona per separar les lletres o els nombres d'ordre que designen apartats i paràgrafs d'un text. Les lletres es componen en cursiva. No se sol seguir —perquè és innecessària— la tradició anglesa d'utilitzar els dos parèntesis —d'obertura i de tancament— alhora.

- [407a] ~ Segons Ruaix, hi ha tres sistemes possibles per a l'ús del signe d'interrogació:
- (a) Sistema de màxima claredat.
- (b) Sistema intermedi.
- (c) Sistema de màxima economia.
- [407b] Segons Ruaix, hi ha tres sistemes possibles per a l'ús del signe d'interrogació:
- a) Sistema de màxima claredat.
- b) Sistema intermedi.
- c) Sistema de màxima economia.

i) En les notes, es pot posar entre parèntesis la crida.⁵¹

- [408a] Una seqüència és un seguit lògic de nuclis, units per una relació de solidaritat.⁽³⁸⁾
- [408b] Una seqüència és un seguit lògic de nuclis, units per una relació de solidaritat.⁽³⁸⁾

j) Es poden tancar entre parèntesis dues o més possibilitats de realització d'un terme, abreujant l'escriptura de mots o fragments. Preferentment, s'utilitza amb aquesta funció la barra inclinada.⁵²

- [409a] Benvolgutuda amiciga   [409b] Benvolgutuda amiciga

51. Per a aquestes qüestions, vegeu el capítol XIII, § 1.4.

52. Vegeu el capítol x, § 6.6.1.2.

11.2. Altres funcions dels parèntesis

a) Es fan servir en les fórmules químiques, físiques, matemàtiques, lògiques, etc., en combinació amb els claudàtors: indiquen que les operacions algèbriques incloses dins els parèntesis són prioritàries respecte a les altres operacions que hi pugui haver fora, és a dir, l'ordre en què s'han d'efectuar les operacions. També indiquen quines són les variables d'una funció.

$$[410] \quad x = a[(b + c) + (d - e)]$$

$$[411] \quad f(x) = \sin x$$

b) Excepcionalment, en el diccionari normatiu s'enclou entre parèntesis en la fórmula definitòria el complement directe del verb definit en les entrades que són verbs transitius. Aquesta funció dels parèntesis no afecta de cap manera la puntuació de la definició; és per això que poden anar darrere de coma, atès que són elements merament diacrítics. Fóra preferible, però, de fer servir els parèntesis angulars en aquesta funció (v. § 16.16).

[411] **abjurar** *v. tr.* Renunciar amb jurament, solemnement, (una religió o una creença religiosa) [...].

11.3. Coincidència dels parèntesis amb altres signes de puntuació

Els parèntesis, en conjunció amb els altres signes de puntuació, presenten la casuística següent:

a) Només poden precedir el parèntesi d'obertura els punts suspensius, el punt (v. t. § 11.3.b), els signes d'interrogació i d'admiració, les cometes de tancament i el guió.

[412] «Guia secreta de Girona o com conèixer la ciutat...» (J. Fabre, *Serra d'Or*, desembre 1985, p. 71).

[413] Vols dir que no era boig? (Tenia sempre una pota de conill penjada a la porta.)

[414] Això no vol pas dir que el gir no sigui un calc en català. (D'altra banda, el fet que fos un calc tampoc no vol dir que forçosament s'hagi de rebutjar.)

En contextos especials, com ara en les referències bibliogràfiques, es pot utilitzar la coma davant del parèntesi d'obertura, si bé cal notar que en aquest cas es fa un ús dels signes de puntuació diferent de l'habitual (v. t. § 11.2.b).

[415] 32. Albert MASSEGUR, *Pallejà, toponímia i quelcom més*, [Sant Sadurní?], (s. n.), 1991.

b) Les oracions completes que constitueixen un incís dins el discurs porten el punt abans del parèntesi de tancament i comencen amb majúscula inicial. No es posa cap punt després del parèntesi de tancament, ja que el punt és a l'oració anterior.

[416] La presentació d'aquesta publicació fou un èxit. (Vegeu-ne més informació en l'article publicat al diari *Avui*.) Això demostra l'interès que desperta encara aquesta qüestió.

c) Els incisos entre parèntesis que se situen dins de l'oració que els inclou no afecten la puntuació d'aquesta frase, que s'escriu de la mateixa manera que si no hi fossin. Comencen amb minúscula i el parèntesi de tancament precedeix el punt si són al final de l'oració.

[417] Convé evitar els casos de iodització (*paia, ui*), especialment la desaparició del so (*vea* per *vella*, *senaa* per *senalla*).

d) Els signes de puntuació corresponents a l'oració principal que inclou un fragment entre parèntesis sempre es col·loquen després del de tancament.

[418] Les dues primeres fases d'un eclipsi total de Sol són: *primer contacte* (la Lluna toca el limbe oest del Sol) i *segon contacte* (el Sol és ocultat totalment), que inicia la fase de *totalitat*, que té una durada màxima de vuit minuts.

e) En la citació de textos en què el nom de l'autor/ra citat se situa al final del text citat entre parèntesis, no es posa punt final ni abans ni després del de tancament.

[419] «De matí, de bon matí
quan les portes són barrades
el nou jorn es posa a eixir
poc a poc, com endebades.»
(Josep Carner)

f) Dins d'uns altres parèntesis, els parèntesis interiors se solen substituir per guions o per comes. En alguns textos especials, però, se substitueixen per claudàtors; tanmateix, en aquest últim cas, l'ús dels claudàtors és amfibològic en les citacions on coincideixen dues frases intraparentètiques, ja que els claudàtors indiquen que l'incís pertany al citador/ra. En el cas de les citacions, doncs, podem indicar en nota que els claudàtors corresponen a l'original.

[420a] * Un tipus de veu narrativa és el narrador extradiegètic-heterodiegètic: un narrador extern que és un personatge de ficció (per exemple, el narrador d'Homer (que correspon al que se sol anomenar *narrador omniscient*), que narra en tercera persona).

[420b] Un tipus de veu narrativa és el narrador extradiegètic-heterodiegètic: un narrador extern que és un personatge de ficció (per exemple, el narrador d'Homer —que correspon al que se sol anomenar *narrador omniscient*—, que narra en tercera persona).

[421] Alcoleja (342 hab. [1981] 739 m alt.) conserva l'antic palau dels marquesos de Malferit.

[422] La *Gran enciclopèdia catalana* recull la informació següent: «Alcoleja (342 hab. [1981],¹ 739 m alt.) conserva l'antic palau dels marquesos de Malferit.»

1. Els claudàtors corresponen a l'original.

Tanmateix, en alguns casos els parèntesis no es poden substituir per claudàtors perquè no ho permet la coherència d'una indicació determinada que utilitza el recurs dels parèntesis. Aquest és el cas dels parèntesis usats per tancar nombres (per exemple, en la numeració d'exemples, per indicar nombres possibles, etc.).

[423] L'energia d'enllaç no varia gaire en passar d'un element normal ($234 \text{ kJ} \cdot \text{mol}^{-1}$ en el Sn (C_6H_5)₄) a un de transició ($250 \text{ kJ} \cdot \text{mol}^{-1}$ en el [Pt (C_6H_5)₂ (PEt₃)₂]).

[424a] El limbe és de 7-10 cm de diàmetre ((6)7-9 en *D. Pentagynum* i (7)9-11 en *D. emarginatum* subs. *nevadense*).

En aquest darrer cas, per poder posar claudàtors, ho hauríem hagut de fer a tota l'obra. Aleshores sí que seria possible.

[424b] El limbe és de 7-10 cm de diàmetre ([6]7-9 en *D. Pentagynum* i [7]9-11 en *D. emarginatum* subs. *nevadense*).

g) Si dins un parèntesi hi ha una citació emmarcada per comes que conté un fragment entre parèntesis, cal mantenir tots els parèntesis.

[425] Modificació introduïda el mes de desembre de 1996 (abans hi deia «de l'obra (tres quadratins)»).

12. Els claudàtors

[ ]

Com els parèntesis, els *claudàtors* —anomenats també *gafets*, *parèntesis rectangulars* o *parèntesis quadrats*— consten d'un signe d'obertura i un de tancament. El primer s'escriu immediatament abans de la primera lletra de l'expressió que enclou, i el segon s'escriu immediatament després de l'última lletra de l'expressió que enclou.

No s'haurien de considerar pròpiament signes de puntuació, ja que no estan relacionats, en general, amb les pauses ni amb la sintaxi del discurs.

12.1. Funcions dels claudàtors

Els claudàtors s'utilitzen al més sovint amb funcions més pròximes als signes de puntuació auxiliars que no pas als sintagmàtics; és a dir, inclouen aspectes del discurs que no fan referència directament a les pauses o la sintaxi del discurs:

a) Tanquen expressions que ja estan compreses entre parèntesis (v. § 11.3.f).

[426] (En fa una nova interpretació en parlar de l'Univers [v. § 2.5].)

[427] Mèxic Estat federat de Mèxic, situat al centre del país (21.461 km²; 9.840.000 hab. [est. 1984]).

Una aplicació més tècnica d'aquesta funció dels claudàtors és la que apareix en les fórmules matemàtiques i químiques per tancar elements que alhora tanquen altres elements que ja són entre parèntesis. En aquest cas, es poden repetir tantes vegades com calgui i poden tenir mides diferents.

[428] [(As⁴)₂(OH)₃]Fe³⁺ · 5H₂O

b) En les obres de teatre es poden utilitzar per tancar el que els actors diuen a part. El punt sempre va dins del claudàtor de tancament.

[429a] XIPUTXIN: [És una dona ter-ri-ble-ment innoble!] (*A la senyora MERTXUTKINA, amb suavitat:*) Senyora, per centèsima vegada us repeteixo que això és una banca, una empresa privada, comercial.

Podem fer servir també altres solucions per fer més explícit el final de l'apart (v. t. § 13.3).

[429b] XIPUTXIN, *a part*: És una dona ter-ri-ble-ment innoble! (*A la senyora MERTXUTKINA, amb suavitat:*) Senyora, per centèsima vegada us repeteixo que això és una banca, una empresa privada, comercial.

c) S'utilitzen per tancar els punts suspensius que indiquen que en una transcripció s'omet alguna expressió o fragment (v. § 13.5.6).

[430a] Les formes aragoneses *boc* i *boque* (Peralta, Borao) podrien ser d'influència catalana.

[430b] Les formes aragoneses [...] podrien ser d'influència catalana.

d) En poesia, el claudàtor d'obertura es col·loca al començament d'un final de vers que ha doblat ratlla. (Aquesta nova ratlla ha d'estar formada per una o més paraules senceres; no es baixa mai un mot partit a final de ratlla.) El text s'alinea per la dreta amb relació a la llargada de cada vers.

[431] Mireu la bona gent que torna massa
[d'hora
en un carruatget de passes lleüs,
[constants

e) Es tanquen entre claudàtors les interpolacions (intervencions) que no són de l'autor/ra del text original citat.

[432] «Van sortir a l'hora [els avions] malgrat la vaga.»

f) En la transcripció de còdexs i inscripcions, els claudàtors⁵³ serveixen per tancar lletres, síl·labes o mots que falten en l'original perquè estan esborrats o són il·legibles (v. t. § 11.1.d i 16.1.a).

[433] El he Hug de Naca [demanà] d'albergar he de forces ha fer als clerges.

g) Els claudàtors s'utilitzen també per tancar textos opcionals.

[434] a. D. (anno Domini) [en] l'any del Senyor'

h) Es tanquen entre claudàtors les transcripcions fonètiques de termes i expressions per diferenciar-les de les transcripcions fonològiques, que van entre barres (v. t. § 16.3.f).

[435] El sintagma *aquest home* es pronuncia [ə,kəs'tòmə].

i) Per emmarcar una lletra o un altre element lèxic que poden aparèixer opcionalment en un mot, es poden fer servir els claudàtors, en comptes dels parèntesis, com s'havia hagut de fer antigament davant la impossibilitat de compondre els claudàtors amb el teclat de les màquines d'escriure tradicionals.

[436a] nivell[s] acústic[s]

[436b] nivell(s) acústic(s)

[437a] l[auto]control és imprescindible

[437b] l(auto)control és imprescindible

De tota manera, sovint es pot expressar avantatjosament la mateixa idea amb una altra redacció que faci innecessaris els claudàtors i els parèntesis, amb la qual cosa s'aconsegueix també una redacció més explícita i precisa.

Un cas particular d'indicar opcionalitat és el que es dona en les transcripcions fonètiques i fonològiques, en què només es poden fer servir els parèntesis amb aquest valor, perquè, si no, seria confusoriari.

[438a] * el sufix /'ajr[e]/

[438b] el sufix /'ajr(e)/

[439a] * la doble pronúncia ['e[r]]

[439b] la doble pronúncia ['e(r)]

12.2. Coincidència dels claudàtors amb altres signes de puntuació

a) Pel que fa a la coincidència amb altres signes de puntuació, els claudàtors presenten la mateixa casuística que els parèntesis (v. § 11.3).

b) En matemàtiques, els claudàtors es combinen amb altres signes d'agregació, seguint l'ordre de preferència següent: [[([([( )]])]]].

$$[440] \quad \varphi(x) = \frac{1}{2} [f(x) + f(-x)]$$

c) En lingüística, els claudàtors se succeeixen segons els elements que van incloent: [[[[ ]]]], o bé [[[[ ]]]].

[441] [0[FV començà] [0 Maria preocupar-se]]

53. Joan Coromines, a *Lleures...*, utilitza els claudàtors per incloure els fragments que figuren en un text però que no hi haurien de ser: *E. Sent Joan apelá [t] totz les seus seyors e servidors.*

13. La puntuació d'alguns textos especials

13.1. Els diàlegs

Cal remarcar que es constata entre les editorials una gran diversitat en la pràctica de la puntuació dels diàlegs, amb solucions molt diferents. Davant d'aquesta diversitat, és important que la puntuació sigui coherent, que ajudi a la comprensió de la situació i que aportï diferents recursos per donar resposta a les matisacions que necessita el discurs conversacional.

D'entrada, en els diàlegs hem de distingir dues classes d'intervencions: les intervencions dels personatges i les intervencions del narrador/ra.

13.1.1. Intervencions dels personatges o interlocutors

Les intervencions en estil directe dels personatges (diàlegs) s'obren amb un guió (que se sagna amb el mateix espai que es deixa per als paràgrafs) i es tanquen amb un punt, un signe d'interrogació o un signe d'exclamació, o punts suspensius. No es deixa cap espai entre el guió d'obertura i la lletra majúscula del primer mot del parlament de l'interlocutor/ra.

[442] I en Pere va dir:
—Què tens, Teresa?

Per indicar les intervencions que fa cada interlocutor/ra, es comença sempre un nou paràgraf. També s'obre un paràgraf nou en el cas de fragments narrats que fan referència a la intervenció d'un nou interlocutor/ra.

[443a] * —Tenia parents? —va preguntar. L'Ansley va respondre:
—No. Em va dir que els seus pares eren fills únics. Tenia un germà gran, però el van matar a la guerra.
[443b] —Tenia parents? —va preguntar.
L'Ansley va respondre:
—No. Em va dir que els seus pares eren fills únics. Tenia un germà gran, però el van matar a la guerra.

Hi pot haver diversos parlaments d'un mateix interlocutor/ra i diversos incisos del narrador/ra juxtaposats en un mateix paràgraf.

[444] —He d'explicar-te una cosa —va dir—. M'ha passat una cosa esgarrifosa. Crec que..., que he vist el diable..., o alguna cosa que se li assembla. Com era la cara que acabes de veure?... o no —afegí a corre-cuita—, no m'ho diguis!

No és recomanable utilitzar els guions per fer incisos de l'interlocutor/ra, ja que es poden confondre amb els del narrador/ra.

[445a] ~ —Vols la veritat, doncs la tindràs. Com tu mateix vas veure —i com hauries pogut no veure-ho, precisament tu!—, no vaig gosar presentar-te —va dir.
[445b] —Vols la veritat, doncs la tindràs. Com tu mateix vas veure, i com hauries pogut no veure-ho, precisament tu!, no vaig gosar presentar-te —va dir.
[445c] —Vols la veritat, doncs la tindràs. Com tu mateix vas veure (i com hauries pogut no veure-ho, precisament tu!), no vaig gosar presentar-te —va dir.

13.1.2. Intervencions del narrador/ra

Els incisos del narrador/ra es distingeixen tant pel tipus d'informació que inclouen com per la posició que tenen dins la frase de l'interlocutor/ra.

13.1.2.1. Segons la informació que inclouen poden ser de tres tipus: de verb *dicendi* posposat, de verb *dicendi* anteposat i d'acotació. (El verb *dicendi* o declaratiu és el que expressa comunicació, narració. Exemples de verbs *dicendi* són els següents: *dir, declarar, afirmar, exposar, assegurar, manifestar, rondinar, protestar, afegir*, etc.)

a) Incís de verb *dicendi* (o declaratiu) posposat: el narrador/ra interromp el parlament per informar el lector/ra que l'interlocutor/ra ha intervingut en el diàleg.

[446] —Tinc por —va dir.

b) Incís de verb *dicendi* (o declaratiu) anteposat: el narrador/ra informa el lector/ra que l'interlocutor/ra intervindrà en el diàleg. Normalment acaba amb dos punts (corresponents al verb *dicendi*), que precedeixen el segon guió de l'incís.

[447] —Tinc por. —I encara va afegir:— No sé on anar.

c) Incís d'acotació (en el sentit d'acció o reflexió concomitant o correlativa): el narrador/ra es refereix a una acció o una reflexió que acompanya el que diu l'interlocutor/ra.

[448] —Tinc por. —La mirava fixament.— No sé on anar.

13.1.2.2. Segons la posició que tenen dins la frase, els incisos també poden ser de tres tipus. (Per al detall de les relacions que hi ha entre la triple classificació que hem vist al § 13.1.2.1 i la que segueix, v. § 13.1.5.1, 13.1.5.2 i 13.1.5.3.)

a) Incís inicial: el fragment narratiu acaba el paràgraf amb dos punts. La intervenció de l'interlocutor/ra se situa en paràgraf a part, precedida d'un guió, i comença amb majúscula.

[449] Em vaig sentir una mica estúpid per la situació, vaig somriure i vaig dir:
—Fa un temps infecte aquesta nit a fora.

b) Incís medial o interior: el fragment narratiu interromp la intervenció de l'interlocutor/ra i s'escriu entre guions.

[450] —Bé —vaig dir tallant la possible següent pregunta d'en Ben—, perdoni que l'hàgim molestada, senyora Mulligan.

[451] —Això és una ordre molt difícil —va dir—. Però la faré encara més difícil.

c) Incís final: el fragment narratiu segueix immediatament el fragment parlat, és introduït per un guió i acaba amb punt.

[452] —Com ha començat això? —vaig preguntar a un dels curiosos, un home gras amb abric.

13.1.3. Factors que determinen la puntuació dels diàlegs

Hi ha dos factors principals que determinen la puntuació del diàleg en el cas dels incisos: d'una banda, la dependència de l'incís amb relació al parlament que afecta i, de l'altra, la pausa amb què s'interromp o acaba el parlament de l'interlocutor/ra.

13.1.3.1. Dependència de l'incís:

a) L'incís de verb *dicendi* posposat depèn del parlament que el precedeix.

b) L'incís de verb *dicendi* anteposat depèn del parlament que el segueix.

c) L'incís d'acotació és independent o bé pot dependre del parlament que el precedeix o que el segueix. Aquesta dependència és determinada per la voluntat de l'autor/ra.

13.1.3.2. Pausa amb què s'interromp o acaba el parlament:

- a) Pausa forta: es pot expressar amb un signe d'interrogació, un signe d'admiració, punts suspensius o punt.
- b) Pausa dèbil: es pot expressar amb una coma, un punt i coma o dos punts.
- c) Sense cap pausa: el parlament s'interromp al final d'un fragment sense cap signe de puntuació o bé hi pot haver punts suspensius (sense funció de punt).

13.1.4. Normes generals de puntuació

13.1.4.1. El fragment de l'interlocutor/ra hauria de quedar ben puntuat si prescindíem de l'incís del narrador/ra. Aquesta norma presenta tres excepcions:

a) El primer fragment acaba amb signe d'interrogació, d'admiració o amb punts suspensius en funció de pausa forta, i és seguit d'un incís dependent del primer fragment. Si prescindíem de l'incís, quedarien dos signes junts (tot i que cal tenir en compte que el primer no és un signe de pausa sinó d'entonació).

[453a] —No ho saps? —va preguntar.

[453b] * —No ho saps?_

[454a] —No ho saps? —va preguntar—. Demà ho descobriràs.

[454b] * —No ho saps?_ Demà ho descobriràs.

b) El punt que correspondria al final del primer fragment de l'interlocutor/ra queda dins de l'incís, que és medial i format per més d'un tipus d'incís.

[455a] —Tinc por —va dir. I va afegir:— No sé on anar.

[455b] * —Tinc por_No sé on anar.

c) El punt que correspondria al final del primer fragment de l'interlocutor/ra s'omet perquè l'autor/ra vol donar un matis de continuïtat entre els fragments de l'interlocutor/ra i l'incís del narrador/ra.

[456] —Tinc por —va dir, i encara va afegir:— No sé on anar.

[457] * —Tinc por_No sé on anar.

13.1.4.2. En el cas dels incisos medials, la puntuació interior del fragment incidental no pot incloure un punt si el parlament de l'interlocutor/ra és incomplet.

[458a] —Agafaria un garrot —respongué l'Alec, amb reverència obsequiosa—, un garrot de la llargària d'un pal d'escombra.

[458b] * —Agafaria un garrot —respongué l'Alec, I amb reverència obsequiosa va afegir:—, un garrot de la llargària d'un pal d'escombra.

[459] —M'agradaria saber si sap que jo... —hesità un moment, i llavors continuà:— gairebé no gasto gens.

13.1.4.3. La puntuació del parlament de l'interlocutor/ra té prioritat amb relació a la de l'incís del narrador/ra.

[460] —No, Ivan, no heu tingut en compte una cosa important —va dir el director, i preocupat va afegir—; no heu preguntat quina mena de pagesos són.

[461] * —No, Ivan, no heu tingut en compte una cosa important —va dir el director, i preocupat va afegir:— no heu preguntat quina mena de pagesos són.

13.1.5. Incisos

13.1.5.1. INCÍS INICIAL. Afecta l'incís de verb *dicendi* anteposat i l'incís d'acotació. El fragment del narrador/ra acaba amb un punt o dos punts i el fragment de l'interlocutor/ra comença amb guió i majúscula.

- [462] Va dir:
—Tinc por. No sé on anar. (*Incís de verb dicendi anteposat.*)
- [463] La mirava fixament.
—Tinc por. No sé on anar. (*Incís d'acotació.*)
- [464a] La mirava fixament:
—Tinc por. No sé on anar. (*Incís d'acotació, com si hi hagués un incís de verb dicendi anteposat subjacent.*)
- [464b] La mirava fixament [*i va dir*]:
—Tinc por. No sé on anar.

13.1.5.2. INCÍS FINAL. Afecta l'incís de verb *dicendi* posposat i l'incís d'acotació.

13.1.5.2.1. El punt es queda al final del fragment de l'interlocutor/ra. L'incís del narrador/ra és independent, comença amb majúscula i acaba també amb punt, que fa que s'ometi el guió que tanca l'incís.

- [465] —Tinc por. —La mirava fixament. (*Incís d'acotació.*)

13.1.5.2.2. El punt es trasllada al final de l'incís del narrador/ra i s'omet el guió que tanca l'incís. L'incís depèn del primer fragment de l'interlocutor/ra i comença amb minúscula.

- [466] —Tinc por —va dir. (*Incís de verb dicendi posposat.*)
- [467] —No ho saps? —va preguntar.
- [468a] —Tinc por —la mirava fixament. (*Incís d'acotació, com si hi hagués un incís de verb dicendi posposat subjacent.*)
- [468b] —Tinc por —[*va dir mentre*] la mirava fixament.

13.1.5.3. INCÍS MEDIAL. Afecta tots tres tipus d'incís: incís de verb *dicendi* posposat, incís de verb *dicendi* anteposat i incís d'acotació.

13.1.5.3.1. Si el primer fragment de l'interlocutor/ra acaba sense cap pausa, l'incís del narrador/ra comença amb minúscula.

- [469] —Sense aquesta guia —va dir— no podria anar enlloc. (*Incís de verb dicendi posposat.*)
- [470] —No considero prudent... —i va acabar:— dir a en Julià que no l'han admès. (*Incís de verb dicendi anteposat.*)
- [471] —Sense aquesta guia —la mirava fixament— no podria anar enlloc. (*Incís d'acotació.*)

13.1.5.3.2. Si el primer fragment de l'interlocutor/ra acaba amb un signe de pausa dèbil, aquest signe es trasllada al final de l'incís del narrador/ra, després del segon guió, i l'incís comença amb minúscula.

- [472] —Exactament —va dir—, perquè no pots utilitzar aquesta fórmula. (*Incís de verb dicendi posposat.*)
- [473] —Tinc dues possibilitats —la mirava fixament—: sortir corrents o quedar-me. (*Incís d'acotació.*)

Cal parlar aquí d'una peculiaritat que presenta l'incís de verb *dicendi* anteposat, que, com hem dit, generalment acaba amb dos punts que precedeixen el segon guió de l'incís (v. § 13.1.2.1.b). Quan el parlament de l'interlocutor/ra es parteix en un punt del fragment que acaba amb coma, punt i coma o dos punts, els dos punts que correspondrien al verb *dicendi* s'ometen en favor del signe corresponent al primer fragment de l'interlocutor/ra, atès que es dóna prioritat a la puntuació del discurs de l'interlocutor/ra per damunt de la del discurs del narrador/ra (v. § 13.1.4.3 i 13.1.2.1.b; v. t. § 13.1.6.2).

[474] —Exactament —i va afegir—, perquè no pots utilitzar aquesta fórmula.

[475] —Tinc dues possibilitats —i va afegir—: sortir corrents o quedar-me.

[476] —Sé el que pensen —i va afegir—; no es cregui obligat a dir-m'ho.

13.1.5.3.3. El primer fragment de l'interlocutor/ra pot acabar amb un signe en funció de pausa forta o amb un punt (v. § 13.1.3.2.a i 13.1.6.3).

13.1.5.3.3.1. Si acaba amb un signe de pausa forta que no sigui punt, es deixa sempre aquest signe (que no és pròpiament de pausa sinó d'entonació) al final del primer fragment del narrador/ra.

[477] —Dius que ho consideres prudent... —va dir—. Jo no ho crec pas. (*Incís de verb dicendi posposat.*)

[478] —No ho saps? —La mirava fixament.— Demà ho descobriràs. (*Incís d'acotació.*)

13.1.5.3.3.2. Si acaba amb un punt, hi ha diferents possibilitats, segons el tipus d'incís i el matís que hi vulgui donar l'autor/ra.

a) *Incís de verb dicendi posposat.* El punt es trasllada després del segon guió de l'incís.

[479] —Tinc por —va dir—. No sé on anar.

[480] —Va sortir ahir —va afirmar—. N'estic segura.

b) *Incís de verb dicendi anteposat.* Hi ha les dues possibilitats que segueixen.

b₁) El punt es pot mantenir al final del primer fragment del parlament, l'incís comença amb majúscula (perquè es considera que depèn del segon fragment del parlament) i es posen els dos punts corresponents al verb *dicendi* abans del segon guió de l'incís.

[481a] —Tinc por. —I va afegir:— No sé on anar.

[482a] —No ho saps? —I va afegir:— Demà ho descobriràs.

[483a] —Dius que ho consideres prudent... —I va afegir:— Jo no ho crec pas.

b₂) També és possible ometre el punt i començar l'incís amb minúscula. Si bé podria semblar que aquest tipus de construcció (els exemples [481b-483b] i [481c-483c]) és condemnable justament perquè s'omet el punt, cal dir que és un recurs molt utilitzat pels escriptors i que, a més, dóna un matís de continuïtat entre els dos fragments de l'interlocutor/ra i l'incís del narrador/ra (v. § 13.1.4.1.c).

[481b] —Tinc por —i va afegir:— No sé on anar.

[481c] Es va girar i em va dir:

—Tinc por —i va afegir:— No sé on anar.

[482b] —No ho saps? —i va afegir:— Demà ho descobriràs.

[482c] Es va girar i em va dir:

—No ho saps? —i va afegir:— Demà ho descobriràs.

[483b] —Dius que ho consideres prudent... —i va afegir:— Jo no ho crec pas.

[483c] Es va girar i em va dir:

—Dius que ho consideres prudent... —i va afegir:— Jo no ho crec pas.

c) *Incís d'acotació.* En el cas que el primer fragment del parlament acabi amb un punt o un signe de pausa forta, la dependència de l'incís del narrador/ra amb relació al discurs de l'interlocutor/ra és marcada per la voluntat de l'autor/ra, per bé que el matís és subtil.

*c*₁) Si l'incís és independent, es manté el punt o el signe de pausa forta al final d'aquest primer fragment, i l'incís comença amb majúscula i acaba amb punt abans del guió de tancament.

- [484] —Tinc por. —La mirava fixament.— No sé on anar.
 [485] —No ho saps? —La mirava fixament.— Demà ho descobriràs.
 [486] —Dius que ho consideres prudent... —La mirava fixament.— Jo no ho crec pas.

*c*₂) Si l'incís depèn del primer fragment de l'interlocutor/ra (com si hi hagués un verb *dicendi* posposat subjacent), s'omet el punt del final d'aquest primer fragment i l'incís comença amb minúscula i acaba amb punt després del segon guió. (En el cas que en el primer fragment hi hagi un altre signe de pausa forta que no sigui el punt, com ja hem dit, aquest signe s'hi manté, exemples [488] i [489]).

- [487*a*] —Tinc por —la mirava fixament—. No sé on anar.
 [487*b*] —Tinc por —[*va dir mentre*] la mirava fixament—. No sé on anar.
 [488] —No ho saps? —la mirava fixament.— Demà ho descobriràs.
 [489] —Dius que ho consideres prudent... —la mirava fixament.— Jo no ho crec pas.

*c*₃) Si l'incís depèn del segon fragment de l'interlocutor/ra (com si hi hagués un verb *dicendi* anteposat subjacent), es manté el punt o el signe de pausa forta al final d'aquest primer fragment, i l'incís comença amb majúscula i acaba amb dos punts abans del guió de tancament.

- [490*a*] —Tinc por. —La mirava fixament:— No sé on anar.
 [490*b*] —Tinc por. —La mirava fixament [*i va afegir*]:— No sé on anar.
 [491] —No ho saps? —La mirava fixament:— Demà ho descobriràs.
 [492] —Dius que ho consideres prudent... —La mirava fixament:— Jo no ho crec pas.

13.1.6. Combinacions possibles en els incisos medials

En el cas dels incisos medials, es poden donar combinacions entre incisos de verb *dicendi* posposat, de verb *dicendi* anteposat i d'acotació. Ja hem dit que la puntuació interior del fragment incidental no pot incloure un punt si el parlament de l'interlocutor/ra és incomplet (v. § 13.1.4.2). En aquests casos, la puntuació del diàleg determina la dependència dels incisos amb relació als dos fragments del narrador/ra.

13.1.6.1. Entre el primer fragment de l'interlocutor/ra i l'incís del narrador/ra no hi ha cap signe de puntuació.

El fet que es combinin dos o més tipus d'incís fa que sovint hi hagi algun signe de puntuació que els separa; pot fer estrany, doncs, que aquest incís del narrador/ra s'introdueixi en un punt del parlament de l'interlocutor/ra que no contingui cap signe de puntuació. Segurament, l'estranyesa es deu al fet que, per una banda, la intervenció de l'interlocutor/ra no inclou cap signe de puntuació que indiqui pausa i que, per l'altra, hi ha un incís complex que, en algun cas, conté puntuació interior. Per bé que no és gaire coherent, cal considerar-ho possible.

- [493*a*] ~ —Sense aquesta guia —va dir, i va continuar:— no podria anar enlloc.
 [493*b*] —Sense aquesta guia —va dir i va continuar:— no podria anar enlloc.
 [494*a*] ~ —No considero prudent... —va dir, i es va girar d'una revolada— dir-li que no l'han admès.
 [494*b*] —No considero prudent... —va dir i es va girar d'una revolada— dir-li que no l'han admès.

[495a] ~ —No considero prudent... —la mirava fixament, i va continuar:— dir-li que no l'han admès.

[495b] —No considero prudent... —la mirava fixament i va continuar:— dir-li que no l'han admès.

13.1.6.2. El primer fragment de l'interlocutor/ra queda interromput en un punt en què hi ha un signe de pausa dèbil.

Com en els incisos simples (v. § 13.1.5.3.2), si el primer fragment de l'interlocutor/ra acaba amb un signe de pausa dèbil, no hi pot haver cap majúscula dins l'incís i el signe de puntuació que separa els dos incisos no pot ser més fort que el del final del primer fragment del narrador/ra.

Recordem que en el cas de l'incís de verb *dicendi* anteposat, si al final del primer fragment hi ha una coma, un punt i coma o dos punts, aquest signe es trasllada al final del segon guió de l'incís i s'ometen els dos punts corresponents a l'incís de verb *dicendi* anteposat (v. § 13.1.5.3.2).

[496] —Exactament —va dir i es va girar d'una revolada—, perquè no pots utilitzar aquesta fórmula.

[497] —Sé el que pensen —va dir, i es va girar d'una revolada—; no es cregui obligat a dir-m'ho.

[498] —Tinc dues possibilitats —va dir; i es va girar d'una revolada—: sortir corrents o quedar-me.

[499] —Exactament —va dir, i va continuar—, perquè no pots utilitzar aquesta fórmula.

[500] —Sé el que pensen —va dir; i va continuar—; no es cregui obligat a dir-m'ho.

[501] —Tinc dues possibilitats —va dir, i va continuar—: sortir corrents o quedar-me.

[502] —Exactament —la mirava fixament i va continuar—, perquè no pots utilitzar aquesta fórmula.

[503] —Sé el que pensen —la mirava fixament; i va continuar—; no es cregui obligat a dir-m'ho.

[504] —Tinc dues possibilitats —la mirava fixament, i va continuar—: sortir corrents o quedar-me.

13.1.6.3. El primer fragment de l'interlocutor/ra queda interromput en un punt en què hi ha un signe de pausa forta. Es mantenen les mateixes normes exposades per als incisos simples medials (v. § 13.1.5.3.3).

13.1.6.3.1. INCÍS DE VERB *DICENDI* POSPOSAT + INCÍS DE VERB *DICENDI* ANTEPOSAT. El primer fragment de l'incís (de verb *dicendi* posposat) acaba amb punt, i el segon incís (de verb *dicendi* anteposat) comença amb majúscula. També és possible ometre el punt i començar el segon incís amb minúscula, en els casos [505b i 505c] (v. § 13.1.5.3.3.2.b), si l'autor/ra vol donar més continuïtat o lleugeresa al diàleg.

[505a] —Tinc por —va dir. I encara va afegir:— No sé on anar.

[505b] —Tinc por —va dir; i encara va afegir:— No sé on anar.

[505c] —Tinc por —va dir, i encara va afegir:— No sé on anar.

[506] —Dius que ho consideres prudent... —va dir. I encara va afegir:— Jo no ho crec pas.

[507] —No ho saps? —va preguntar. I encara va afegir:— Demà ho descobriràs.

[508] —On aneu? —digué Nozdriov, i sense esperar resposta continuà:— Jo vinc de la fira, amic meu.

13.1.6.3.2. INCÍS DE VERB *DICENDI* POSPOSAT + INCÍS D'ACOTACIÓ. Segons la relació que es vulgui establir entre els dos tipus d'incís, es poden donar les tres possibilitats següents:

a) El punt es trasllada al final del primer incís i el segon incís comença amb majúscula.

[509a] —Tinc por —va dir. Es va girar d'una revolada.— No sé on anar.

b) El punt es trasllada al final de tots els incisos, que no poden incloure cap majúscula.

[509b] —Tinc por —va dir; i es va girar d'una revolada—. No sé on anar.

[509c] —Tinc por —va dir, i es va girar d'una revolada—. No sé on anar.

c) El punt s'omet i es posen dos punts després de l'incís d'acotació, com si hi hagués un incís de verb *dicendi* anteposat.

[509d] —Tinc por —va dir, i es va girar d'una revolada:— No sé on anar.

En els casos dels exemples [509a] i [509d], si traguéssim l'incís, el fragment de l'interlocutor/ra no quedaria ben puntuat.

Si el primer fragment de l'interlocutor/ra acaba amb punts suspensius o un signe d'interrogació o d'exclamació en funció de pausa forta, la puntuació pot variar també segons la relació que l'autor/ra vulgui establir entre els dos tipus d'incís.

[510a] —Dius que ho consideres prudent... —va dir. Es va girar d'una revolada.—
Jo no ho crec pas.

[510b] —Dius que ho consideres prudent... —va dir; i es va girar d'una revolada.—
Jo no ho crec pas.

[510c] —Dius que ho consideres prudent... —va dir, i es va girar d'una revolada.—
Jo no ho crec pas.

[510d] —Dius que ho consideres prudent... —va dir, i es va girar d'una revolada:—
Jo no ho crec pas.

[511a] —No ho saps? —va preguntar. Es va girar d'una revolada.— Demà ho descobriràs.

[511b] —No ho saps? —va preguntar; i es va girar d'una revolada.— Demà ho descobriràs.

[511c] —No ho saps? —va preguntar, i es va girar d'una revolada.— Demà ho descobriràs.

[511d] —No ho saps? —va preguntar, i es va girar d'una revolada:— Demà ho descobriràs.

13.1.6.3.3. INCÍS D'ACOTACIÓ + INCÍS DE VERB *DICENDI* ANTEPOSAT. Segons la relació que l'autor/ra vulgui establir entre els dos tipus d'incís i el fragment narratiu, el punt es pot deixar al final del primer parlament, es pot traslladar entre els dos incisos o bé es pot ometre.

[512a] —Tinc por. —La mirava fixament. I encara va afegir:— No sé on anar.

[512b] —Tinc por —la mirava fixament. I encara va afegir:— No sé on anar.

[512c] —Tinc por —la mirava fixament; i encara va afegir:— No sé on anar.

[512d] —Tinc por —la mirava fixament, i encara va afegir:— No sé on anar.

[513a] —No ho saps? —La mirava fixament. I encara va afegir:— Demà ho descobriràs.

[513b] —No ho saps? —la mirava fixament. I encara va afegir:— Demà ho descobriràs.

[513c] —No ho saps? —la mirava fixament; i encara va afegir:— Demà ho descobriràs.

[513d] —No ho saps? —la mirava fixament, i encara va afegir:— Demà ho descobriràs.

- [514a] —Dius que ho consideres prudent... —La mirava fixament. I encara va afegir:— Jo no ho crec pas.
- [514b] —Dius que ho consideres prudent... —la mirava fixament. I encara va afegir:— Jo no ho crec pas.
- [514c] —Dius que ho consideres prudent... —la mirava fixament; i encara va afegir:— Jo no ho crec pas.
- [514d] —Dius que ho consideres prudent... —la mirava fixament, i encara va afegir:— Jo no ho crec pas.

13.1.7. Parlaments que inclouen més d'un paràgraf

Si la intervenció d'un interlocutor/ra és molt llarga, per indicar que continua el mateix interlocutor/ra després d'un punt i a part s'utilitzen cometes de tancament al principi de cada paràgraf i no es tanquen al final de l'últim paràgraf (perquè no s'han obert). Els guions només inclouen els incisos del narrador/ra.

- [515] —Sempre ha estat un idealista. És la seva manera de ser. Sempre ha estat extremament crític en un sentit constructiu.
»Hi va haver un temps en què va ser capaç de convèncer-se ell mateix que les armes d'aniquilació eren tan terribles que tindrien l'efecte d'abolir la guerra.
»Creia que produirien una alteració en les administracions militars. Estava conegut de la paradoxa que, com més terribles fossin les armes que posseïen, més gran seria la possibilitat de pau. Per això era un entusiasta de les opinions estratègiques dels americans.

13.1.8. Reproducció d'un diàleg dins d'un altre diàleg

13.1.8.1. Quan dins d'un diàleg es reporta un altre diàleg o una citació, se substitueixen els guions per cometes.

- [516] —Un dia Sa Altesa Imperial, que llavors tenia els quaters generals a Charlevi, el va cridar i li va dir: «Bautz, amic estimat, vull demanar-vos un favor.»
- [517] —Hi ha moltes paraules sagrades que no estan escrites a la Bíblia ni en els Pares. En certa manera aquestes paraules de Marx mereixen ser salmejades: «Celestials extasis de fervor religiós... entusiasme cavalleresc...»

13.1.8.2. Si l'interlocutor/ra inclou en un parlament de més d'un paràgraf un altre diàleg, aquest es marca amb guions. Els guions precedits de cometes introdueixen el diàleg reportat o secundari que es troba dins del diàleg principal. En aquest cas, les cometes que no són seguides d'un guió, indiquen que continua el diàleg principal de l'interlocutor/ra. També es pot estructurar en un sol paràgraf, cas en què es marca amb cometes (v. § 13.1.8.3).

- [518] [...] Va dir Barley:
—Aleshores em deixa anar una altra de les meves perles del dinar:
»—Totes les víctimes són iguals. Cap no és més igual que les altres.
»Ric —continuà Barley—, però no gaire. Em sento violent, suposo. Marejat. Em sento espaiat. Un paio seu allà tot el dinar, beu, no menja, no diu ni ase ni bèstia. I sense més ni més, al cap de deu hores, m'està citant com si fos un magnetòfon. No és gaire agradable.
»—Qui és Goethe? —dic—. Què fa a la vida quan no beu o quan no escolta?
»—Sóc un proscrit moral —diu—. Em dedico a les teories profanades.
»—Sempre és agradable conèixer un escriptor —dic—. A quina mena de temes es dedica aquests dies?

»—A tot —diu—. Història, comèdia, mentides, amors.

»I aleshores s'embolica amb un disbarat que havia escrit sobre un llum de mantega fonent-se sota el sol, perquè li faltava un punt de vista consistent.

Si el parlament reportat per l'interlocutor/ra és llarg i es divideix en paràgrafs diferents, el diàleg s'indica amb cometes (ja que si ho marquessin amb guions indicariem que hi intervé un nou interlocutor/ra): el nou diàleg intercalat dins el parlament comença amb cometes altes. Si és llarg, al principi de cada paràgraf hi haurà dues cometes de tancament (les baixes, que indiquen que continua parlant l'interlocutor/ra) i les altes (que indiquen que continua la citació o l'altre diàleg). Al final només es tanquen les altes, perquè són les que s'han obert.

[519] [...] Va dir la Teresa:

—L'estiu passat vam anar de vacances amb en Toni. Tot va anar de primera i ens va fer un temps immillorable.

»Ara bé, així que vam arribar a l'hotel, en Toni es va acostar al recepcionista i li va dir:

»«Si us plau, voldria una habitació amb vistes al mar.

»»A més, em caldria que l'habitació fos molt silenciosa, tant de dia com de nit, ja que hi he de treballar durant el dia i descansar a la nit.

»»M'agradaria també que em despertéssiu a les nou en punt del matí cada dia.

»»I, sobretot, voldria que m'hi portéssiu l'esmorzar a dos quarts de deu.

»»Haurieu de fer l'habitació a les dotze, que aniré a fer una volta.»

»T'asseguro, Miquel, que ens vam morir de vergonya.

13.1.8.3. Si el diàleg de l'interlocutor/ra reporta un altre diàleg que no és gaire extens, es pot reproduir tot en un sol paràgraf. Els incisos narratius inclosos dins el fragment reportat també poden ser inicials, interiors o finals. Es marquen tancant i obrint cometes i amb la puntuació (comes, punts o punts i comes) que calgui. Segueixen les mateixes normes que les citacions (v. § 13.5).

[520] —Em va preguntar: «Qui és Popov?». Vaig riure. «Tothom sap qui és Popov», vaig dir. «Popov va ser el gran inventor de la ràdio que va transmetre un senyal fins i tot abans que Marconi», li vaig dir. Jakov no n'estava segur. «Potser Popov no ha existit mai», va replicar; «potser el Partit se'l va inventar per satisfer l'obsessió russa de ser els primers d'inventar-ho tot.»

13.1.9. Reproducció de fragments en estil directe que no són pròpiament diàlegs

Quan es reproduïx un fragment en estil directe que no és pròpiament un diàleg, perquè no és atribuït a ningú en concret, perquè no se n'espera cap resposta o perquè és intemporal, es marca amb cometes.

[521] La gent es miraven els uns als altres, uns torbats, els altres rient per sota el nas i d'altres petant-se de riure. Tot d'un plegat se sentiren xiulets de tots costats.

«On les tens, les dents d'or, Sam?» i «Et vas tirar la viuda per diners, Sam?», i també «Què en vas fer dels porcs que es van menjar la teva dona?», i així. Fins que tot fou un bramul de crits, de rialles i de picaments de peus.

[522] No parava d'establir paral·lelismes entre la seva situació i la meua. No parava de sentir-lo: «És una bona noia, i tu, un bordegàs que no te la mereixes. No la facis enfadar. No te la deixis perdre.»

13.1.10. Pseudodiàlegs

Es tracta de preguntes genèriques o retòriques que fa el narrador/ra. En aquest cas, no s'indiquen de cap manera especial, ja que formen part de la narració.

- [523] Les peces del trencaclosques no m'encaixaven: QUÈ HI HAVIA DARRERE DE TOT AQUEST AFER?

13.1.11. Diàlegs en la poesia

Els diàlegs dins la poesia es poden marcar amb guions o amb cometes.

13.1.11.1. Els guions s'utilitzen d'una manera diferent que en la prosa, ja que cal afegir-hi la dificultat que desapareix la informació que dona la separació en paràgrafs.

En aquest cas, doncs, els guions no se sagnen mai, i s'utilitza el guió de tancament després del punt per indicar que s'ha acabat el fragment dialogat i en comença un de narratiu (vers número 8 de l'exemple [524]). Així doncs, poden quedar guions al final d'una estrofa o a la fi del poema. Si hi intervenen diversos interlocutors, no es tanca amb guió el final de cada intervenció (versos 3 i 4).

- [524] Entre ells, bonics i rossos, dos Àngels s'ensopeguen:
plorós l'un puja, l'altre va rialler dret baix.
—Ai, dolor! Jo era l'Àngel dels regnes que s'aneguen!
—Jo ho só —l'altre respon-li— del que en ses runes naix.
5 —No mor per sempre? Fènix, reviu en llit la lava?
Sí, puix a Orient veig l'astre renàixer que aquí es pon.
Vet aquí sa corona d'or fi, que me'n pujava:
del món quan sia reina, l'hi posaràs al front.—
L'hi dóna, i la volada reprèn, així dient-li,
10 tot sacudint la pols de ses ales de neu,
mentre aquell baixa a Hespèria, que s'alça, mig rient-li,
del respalller de serres florit del Pirineu.

(J. VERDAGUER. *L'Atlàntida*)

Com en la prosa, si els diàlegs reproduïxen un altre diàleg, aquest es marca entre cometes.

- [525] Ronc tro de trons que en baixa suspèn, a l'estimbar-se,
cingles i mars; i al cel, que fa de tornaveu,
tement morir, los astres i mons semblen parar-se
a oir la nova, altíssima paraula del gran Déu.
5 —Al dar per cor la terra a eixam de mons, «Covau-la»,
los diguí a tots; «corona siau-li de claror;
i als braços amb cantúries, oh, Serafins, bressau-la,
que és l'home que hi va a nàixer, l'amor del meu amor.»

(J. VERDAGUER. *L'Atlàntida*)

13.1.11.2. Les cometes també es poden utilitzar per marcar el fragment dialogat. Tanmateix, aquest sistema presenta l'inconvenient que no distingeix entre els diàlegs i els pensaments. Alguns autors recomanen indicar cada nou vers amb cometes de tancament, si bé aquesta no és la pràctica més comuna.

- [526] Quan baixa del cavall, li oferia
una copa amb el vi de l'adéu.
Li pregunto la terra que el crida.
«Ara fujo del món», em diu ell.
«Ara torno a la meva muntanya
i allà dalt el repòs cercaré.»

(M. MANENT. *L'aire daurat*)

13.2. La reproducció de pensaments

En les novel·les es posen entre cometes les expressions incloses com a pensaments en estil directe d'un personatge, per distingir-les de les expressions que reproduïxen un diàleg (v. § 10.3).

Els pensaments poden estar inserits dins la frase del narrador/ra, com una part essencial de la sintaxi de la frase. En aquest cas, es marca el fragment corresponent amb cometes i es punctua segons les normes de la sintaxi.

[527] Mentre en Pere rumiava «d'aquí a una hora ho sabré tot», feia cara d'encuriosit.

Ara bé, generalment els pensaments s'introdueixen de la mateixa manera que els diàlegs, si bé es marquen amb un altre sistema de puntuació. En aquest cas, doncs, els fragments del narrador/ra poden ser també inicials, interiors o finals.

Entre els incisos inicials i la reproducció del pensament, cal posar-hi dos punts.

[528] En Pere rumiava: «D'aquí a una hora ho sabré tot.»

Els incisos interiors van precedits d'una coma i els segueix la puntuació corresponent al final del primer fragment interromput per l'incís.

[529a] «M'oferran feina», pensà dilluns, «Em faran fer d'espia, com Barley.»

[529b] «M'oferran feina», pensà dilluns, «i em faran fer d'espia, com Barley.»

[529c] «M'oferran feina», pensà dilluns; «o potser em faran fer d'espia, com Barley.»

En aquests exemples, la puntuació que correspon després de «feina» es posa al final de l'incís, a fi de permetre la continuació normal de l'expressió del pensament.

Si no hi hagués cap signe de puntuació darrere de «feina», igualment posaríem l'incís entre comes. Així, l'exemple [529b] pot provenir, indistintament, d'una de les dues frases següents:

[529d] «M'oferran feina, i em faran fer d'espia, com Barley.»

[529e] «M'oferran feina, i em faran fer d'espia, com Barley.»

Els incisos finals, així mateix, van precedits d'una coma.

[530] «Estan tractant d'aclarir la mort del meu pare després de vint anys», va pensar.

13.2.1. Si el pensament inclou diversos paràgrafs, es posen cometes d'obertura a l'inici del primer fragment corresponent al pensament; es tanquen davant de cada nou paràgraf, i es tanquen al final de l'últim.

[531] [...] «Katya ho sap», va pensar ell. «Ella sap que Goethe està agafat.

»Però ells no saben que ella ho sap, perquè ella va saber mantenir-se serena mentre telefonava.

»I ells no saben que jo sé que Katya ho sap.»

13.2.2. Es poden reproduir pensaments dins d'un incís del narrador/ra.

[532] —Tranquillitat. Per més astut que sigui —«com ho ets tu», vaig pensar en sentir en Jaume—, res no impedirà que descobrim quines són les seves intencions.

13.3. La disposició dels textos teatrals i les acotacions en general

13.3.1. La puntuació dels textos de les obres teatrals ha estat tractada molt diversament per les editorials. En aquest apartat presentem, doncs, una sistematització d'algunes de les possibles disposicions d'aquest tipus de text.

En tots els casos, els noms dels personatges es componen en versaleta; les acotacions, en cursiva, i els parlaments, en rodona.

Les acotacions teatrals (v. t. § 11.1.b) informen sobre l'elocució, el gest o l'acció dels personatges. Com a criteri general, podem dir que poden rebre el mateix tractament que els incisos del narrador/ra en la prosa, i que es poden entendre com a incisos. Així doncs, les acotacions poden ser inicials, interiors i finals, però no són mai incisos posposats.

13.3.1.1. DISPOSICIÓ DELS PARÀGRAFS. A fi de destacar el nom del personatge, hi ha tres tipus bàsics de disposició dels paràgrafs

a) A la francesa, en què s'entra el paràgraf un quadratí o més a partir de la segona ratlla.

[533a] MAIXA: Es passeja com si fos ella la qui ha calat foc a la ciutat.
OLGA: Ets ximple, Maixa. Ets la més ximple de tota la família, sempre t'ho he dit.

b) Amb el nom del personatge centrat i el seu parlament immediatament a sota.

[533b] MAIXA
Es passeja com si fos ella la qui ha caltat foc a la ciutat.
OLGA
Ets ximple, Maixa. Ets la més ximple de tota la família, sempre t'ho he dit. Perdona'm, però és així.

c) A doble columna, amb el nom del personatge en la columna de l'esquerra i el seu parlament en la columna de la dreta.

[533c] MAIXA Es passeja com si fos ella la qui ha calat foc a la ciutat.
OLGA Ets ximple, Maixa. Ets la més ximple de tota la família, sempre t'ho he dit. Perdona'm, però és així.

Pel que fa a la puntuació, el nom del personatge se segueix de dos punts (també s'hi utilitza impròpiament el punt, seguit d'un espai (que, de vegades, és fi) i un guió, recurs més complicat i poc pràctic. En alguns casos (com passa en els exemples [533b] i [533c]), la disposició del text fa innecessari l'ús de cap signe de puntuació.

[533d] * MAIXA. — Es passeja com si fos ella la qui ha calat foc a la ciutat.
OLGA. — Ets ximple, Maixa. Ets la més ximple de tota la família, sempre t'ho he dit. Perdona'm, però és així.

13.3.1.1.1. *Acotacions inicials.* Després del nom, s'hi pot incloure un incís anteposat que fa referència a tot el fragment parlat del personatge. Segons el tipus de paràgraf escollit, les acotacions inicials es disposaran de maneres diferents:

a) NOM DEL PERSONATGE, *acotació*: Parlament del personatge.

[534a] ANDRÉI, *indecís*: Això ho han de dir les meves germanes. Aquí les mestresses són elles.

b) NOM DEL PERSONATGE (*acotació*): Parlament del personatge.

[534b] ANDRÉI (*indecís*): Això ho han de dir les meves germanes. Aquí les mestresses són elles.

c) NOM DEL PERSONATGE, *acotació*
Parlament del personatge.

[534c] ANDRÉI, *indecís*
Això ho han de dir les meves germanes. Aquí les mestresses són elles.

d) NOM DEL PERSONATGE (*Acotació.*) Parlament del personatge.

[534d] ANDRÉI (*Indecís.*) Això ho han de dir les meves germanes. Aquí les mestresses són elles.

13.3.1.1.2. Acotacions interiors o medials. L'acotació és inserida dins el parlament del personatge.

Es poden distingir les acotacions medials d'acció concomitant i les del verb *dicendi* (sempre anteposat):

a) NOM DEL PERSONATGE: Parlament del personatge. (*Acotació d'acció concomitant.*)
Continuació del parlament del personatge.

[535] IRINA: Quina nit d'angoixa! (*Pausa.*) Olga! (*Treu el cap per darrere el paravent.*) Has sentit? S'enduen la brigada; l'enviaran no sé on, molt lluny.

b) NOM DEL PERSONATGE: Parlament del personatge. (*Acotació del verb dicendi.*)
Continuació del parlament del personatge.

[536] ANDRÉI: Una influència abjecta pesa damunt dels infants, la guspira divina passa de llarg i aviat són uns cadàvers tan lamentables com ho van ser els seus pares i les seves mares... (*A FERAPONT, amb còlera:*) I tu, què vols?

D'altra banda, també es pot fer una acotació medial en un paràgraf a part (amb parèntesis o sense, segons el tipus de disposició escollit).

[537a] MAIXA: La gent parla, parla... d'un cap de dia a l'altre... (*Fa uns quants passos.*)
Aquest clima és impossible... qualsevol moment començarà a nevar, i per si això no fos prou, la gent parla, parla...
(*S'allunya.*)

[537b] MAIXA: La gent parla, parla... d'un cap de dia a l'altre... (*Fa uns quants passos.*)
Aquest clima és impossible... qualsevol moment començarà a nevar, i per si això no fos prou, la gent parla, parla...
S'allunya.
No entraré a la casa, no hi puc entrar... Aviseu-me quan vingui en Verxinin...

13.3.1.1.3. Acotacions finals. Generalment l'acotació es disposa de la mateixa manera (entre parèntesis en cursiva i amb un punt final) i només varia la disposició del paràgraf, segons l'opció escollida.

NOM DEL PERSONATGE: Parlament del personatge. (*Acotació.*)

També es pot disposar en un paràgraf a part. En aquest cas, l'acotació se situa diferentment segons el tipus de disposició dels paràgrafs escollida, i es pot escriure entre parèntesis o no:

a) NOM DEL PERSONATGE: Parlament del personatge.

Acotació

[538a] ANDRÉI: Bé. Els llegiré i te'ls firmaré. Els portaràs a l'Ajuntament.
Entra a la casa, tot llegint els documents. FERAPONT, al fons del jardí, gronxa el cotxet.

b) NOM DEL PERSONATGE: Parlament del personatge.

(Acotació.)

[538b] ANDRÉI: Bé. Els llegiré i te'ls firmaré. Els portaràs a l'Ajuntament.
(Entra a la casa, tot llegint els documents. FERAPONT, al fons del jardí, gronxa el cotxet.)

c) NOM DEL PERSONATGE: Parlament del personatge.

(Acotació.)

[538c] ANDRÉI: Bé. Els llegiré i te'ls firmaré.
Els portaràs a l'Ajuntament.
(Entra a la casa, tot llegint els documents. FERAPONT, al fons del jardí, gronxa el cotxet.)

d) NOM DEL PERSONATGE
Parlament del personatge.

(Acotació.)

[538d] ANDRÉI
Bé. Els llegiré i te'ls firmaré. Els portaràs a l'Ajuntament.
(Entra a la casa, tot llegint els documents. FERAPONT, al fons del jardí, gronxa el cotxet.)

13.3.2. Les acotacions de textos corresponents a discursos o allocucions, on s'explica la reacció del públic, es fan de la mateixa manera, però es poden substituir amb avantatge els parèntesis per claudàtors.

[539a] ~ El diputat de l'oposició parla sense saber què diu. (*Remor de veus.*)

[539b] El diputat de l'oposició parla sense saber què diu. [*Remor de veus.*]

13.4. Els peus d'illustració

Tota il·lustració va acompanyada d'un títol o un fragment explicatiu situat al costat del text o a sota. Cal que aquest títol o fragment explicatiu no superi l'alçària ni l'amplària de la il·lustració.

Se sol compondre en cursiva o en rodona i en un cos menor, i es disposa en paràgraf modern o alemany (és a dir, sense entrada), o bé en paràgraf espanyol (és a dir, justificat i amb l'última ratlla centrada).

Si no hi ha una oració amb verb principal en forma personal, usualment acaba sense punt final.⁵⁴ Sigui quina sigui l'opció, cal mantenir el mateix criteri al llarg d'una mateixa obra, independentment de si les oracions tenen un verb principal en forma personal o no.

- [540a] *A la dreta, anvers i revers d'un segell de Jaume I en el qual hom pot veure la figura eqüestre del sobirà amb casc, escut i llança*
- [540b] *A la dreta, anvers i revers d'un segell de Jaume I en el qual hom pot veure la figura eqüestre del sobirà amb casc, escut i llança.*
- [541] *Portal principal de les fortificacions de Perpinyà*

13.5. Les citacions

El recurs més usual per a les citacions és emmarcar el text citat amb cometes baixes i compondre'l amb el mateix tipus de lletra del text general (v. § 10.1). També es pot escriure el fragment citat en un paràgraf a part (generalment, separat també per una línia en blanc) i en un cos més petit amb relació al de la resta del text; en aquest cas, no s'emmarca la citació entre cometes. No és recomanable d'utilitzar la cursiva amb aquesta funció, encara que la citació es faci en una llengua que no sigui el català, perquè les cometes o el cos més petit ja són signes diacrítics suficients.

- [542] Els Tractats constitutius de les Comunitats Europees, en el paràgraf segon de l'article 174, afirmen:

Tanmateix, pel que fa als reglaments, el Tribunal de Justícia indica, si ho considera necessari, aquells efectes del reglament anul·lat, que cal considerar com a definitiu.

13.5.1. Citacions en un discurs en estil indirecte

Cal tenir en compte que les citacions en un discurs d'estil indirecte no s'han d'incloure entre cometes perquè no s'han de distingir de la resta del text, sinó que en formen part, llevat que es tracti d'un fragment reproduït literalment.

- [543a] * El conseller delegat diu que: «AQUESTA QÜESTIÓ ÉS INDISCUTIBLE».
- [543b] El conseller delegat diu que «AQUESTA QÜESTIÓ ÉS INDISCUTIBLE».
- [543c] El conseller delegat diu que AQUESTA QÜESTIÓ ÉS INDISCUTIBLE.

D'altra banda, en aquestes citacions, cal mantenir la coherència de temps verbal i de persona.

- [544a] * El conseller delegat VA DIR que «PRENC l'avió a les 10 del vespre».
- [544b] El conseller delegat VA DIR que PRENIA l'avió a les 10 del vespre.
- [545a] * El conseller delegat DIU que «ESTIC cansat d'aquesta polèmica».
- [545b] El conseller delegat DIU que ESTÀ cansat d'aquesta polèmica.

13.5.2. Citacions en un discurs en estil directe (1): la puntuació del fragment del citador/ra

El citador/ra pot intervenir dins d'una citació de tres maneres diferents: fent una intervenció inicial, una intervenció interior o medial, o una intervenció final.

⁵⁴ Aquest és el criteri que hem seguit, per exemple, en la puntuació dels exemples en aquest MANUAL D'ESTIL.

13.5.2.1. INTERVENCIÓ INICIAL. Si la intervenció inicial del citador/ra no arriba a constituir una oració sencera, cal **puntuar** l'oració seguint les normes que exigeixi la sintaxi:

a) Pot ser que no hi hagi cap signe de puntuació que separi la intervenció del fragment citat.

[546] La temptativa conciliadora, per molt comprensible i confortant que sigui, en la pràctica «no mena enlloc».

b) Es poden utilitzar la coma o els punts suspensius.

[547a] **COM DIU LLUÍS V. ARACIL**, «la temptativa conciliadora, per molt comprensible i confortant que sigui, a la pràctica no mena enlloc».

c) Pel que fa a l'ús dels dos punts, encara que hi hagi un verb *dicendi* implícit o explícit, és preferible no introduir la citació amb dos punts si un altre signe de puntuació és més adequat a la sintaxi de la frase.

[547b] ~ **COM DIU LLUÍS V. ARACIL**: «la temptativa conciliadora, per molt comprensible i confortant que sigui, a la pràctica no mena enlloc».

Si la intervenció inicial del citador/ra constitueix una oració sencera i, a més, porta implícit o explícit un verb *dicendi*, se separa del fragment citat amb dos punts.

[548] **LLUÍS V. ARACIL ÉS MOLT CLAR EN L'AFIRMACIÓ QUE FA**: «La temptativa conciliadora, per molt comprensible i confortant que sigui, a la pràctica no mena enlloc».

13.5.2.2. INTERVENCIÓ INTERIOR O MEDIAL. La intervenció del citador/ra es presenta com un incís dins l'oració citada. En aquest cas, generalment se separa amb comes (v. § 8.1). L'ús dels guions en comptes de les comes, per bé que està molt generalitzat, presenta l'inconvenient que els guions corresponents al citador/ra poden coincidir amb els guions del text citat. L'ús dels guions i les cometes pot solucionar aquest problema, però enfarfega i fa estranya la puntuació de les citacions (exemples [549b, 550d i 550e]).

[549a] «La temptativa conciliadora, per molt comprensible i confortant que sigui, a la pràctica», **DIU LLUÍS V. ARACIL**, «no mena enlloc.»

[549b] «La temptativa conciliadora, per molt comprensible i confortant que sigui, a la pràctica» —**DIU LLUÍS V. ARACIL**—, «no mena enlloc.»

[549c] ~ «La temptativa conciliadora, per molt comprensible i confortant que sigui, a la pràctica —**DIU LLUÍS V. ARACIL**—, no mena enlloc.»

[550a] * «Algunes poques errades —inevitables en obres d'aquesta mena— s'han escapat —**DIU RAMON ARAMON**— en la confecció del volum.»

[550b] «Algunes poques errades —inevitables en obres d'aquesta mena— s'han escapat», **DIU RAMON ARAMON**, «en la confecció del volum.»

[550c] «Algunes poques errades —inevitables en obres d'aquesta mena—», **DIU RAMON ARAMON**, «s'han escapat en la confecció del volum.»

[550d] ~ «Algunes poques errades —inevitables en obres d'aquesta mena— s'han escapat» —**DIU RAMON ARAMON**— «en la confecció del volum.»

[550e] * «Algunes poques errades —inevitables en obres d'aquesta mena—» —**DIU RAMON ARAMON**— «s'han escapat en la confecció del volum.»

Si la citació queda interrompuda davant d'un mot no acompanyat de cap signe de puntuació, es tanquen les cometes del fragment interromput i es posa una coma. S'escriu el fragment del citador/ra, seguit de coma, i s'obren les cometes del segon fragment de la citació (v. l'exemple [549a]).

Tanmateix, l'incís del citador/ra pot estar situat just després de qualsevol signe de puntuació. En aquest cas, la norma general és traslladar al final de l'incís el signe que hi havia abans de les cometes de tancament del primer fragment citat. Els casos més habituals són els següents:

a) Si la citació queda interrompuda darrere d'un mot seguit de coma, es trasllada la coma del primer fragment al final de l'incís del narrador/ra. En aquest cas, la puntuació d'aquesta citació coincidirà amb la de l'exemple [549a].⁵⁵

[551] «La temptativa conciliadora, per molt comprensible i confortant que sigui», DIU LLUÍS V. ARACIL, «a la pràctica no mena enlloc.»

b) Si la citació queda interrompuda darrere d'un mot seguit de punt i coma, es trasllada el punt i coma al final de l'incís del citador/ra.

[552] «Barcelona és una ciutat oberta i acollidora», DIU EL COMITÈ ORGANITZADOR; «per això, es prepara per rebre milers de visitants el 1992.»

c) Si la citació queda interrompuda darrere d'un mot seguit de dos punts, no és gaire recomanable traslladar-los al final de l'incís del citador/ra, perquè se'n derivaria una certa ambigüïtat pel fet que els dos punts seguirien una frase amb un verb *dicendi*.

[553a] * «Una observació relacionada amb l'atenció a l'ús popular dels termes més especialitzats», DIU JOAQUIM MALLAFRÈ; «*cigaló*, per mi, tradueix *carajillo*, i és un calc com ho pugui ser *escamesa* (elèctrica).»

En aquest cas, és millor fer l'incís en un altre punt de la citació menys conflictiu.

[553b] «Una observació relacionada amb l'atenció a l'ús popular dels termes més especialitzats: *cigaló*, per mi», DIU JOAQUIM MALLAFRÈ; «tradueix *carajillo*, i és un calc com ho pugui ser *escamesa* (elèctrica).»

d) Pel que fa als punts suspensius i als signes d'entonació, es deixen al final del primer fragment citat, i la segona part de la citació comença amb majúscula o minúscula segons que siguin equivalents a una pausa forta (un punt) o no.

[554a] «Quina és, doncs, l'explicació del *collapse?*», DIU ALBERT ROSSICH; «Que potser desapareixen els lectors. O bé la crisi és d'autors?»

[554b] «Quina és, doncs, l'explicació del *collapse?*», DIU ALBERT ROSSICH; «que potser desapareixen els lectors, o bé la crisi és d'autors?»

e) En el cas dels guions, els parèntesis i els claudàtors, en principi és millor no dividir el fragment que inclouen i fer l'incís del citador/ra en un altre punt del fragment citat.

[555a] * «Resulta evident que diversos sectors cenetistes van anar a les urnes a votar contra la dreta (perquè l'abstenció», DIU ISIDRE MOLAS, «significava reforçar-la).»

[555b] «Resulta evident», DIU ISIDRE MOLAS, «que diversos sectors cenetistes van anar a les urnes a votar contra la dreta (perquè l'abstenció significava reforçar-la).»

13.5.2.3. INTERVENCIÓ FINAL. La intervenció del citador/ra apareix al final de l'oració. En aquest cas no pot ser mai una oració completa, per la qual cosa sempre va precedida d'una coma i comença amb minúscula.

[556] «La temptativa conciliadora, per molt comprensible i confortant que sigui, a la pràctica no mena enlloc», DIU LLUÍS V. ARACIL.

55. No sembla adequada la recomanació que fan Joan Solà i Josep M. Pujol (*Tractat de...*, p. 57-58) de «posar la primera coma abans de tancar les cometes».

13.5.3. Citacions en un discurs en estil directe (ii): la puntuació del fragment citat

Els dubtes que es plantegen en la puntuació dels fragments citats fan referència a l'ús de la majúscula o la minúscula i a la posició del punt final de l'oració. Pel que fa a la primera qüestió, es pot canviar una minúscula o majúscula del text original citat si ho exigeix la nova situació sintàctica de l'oració. Si cal reproduir amb fidelitat el fragment citat, es pot indicar que s'ha fet aquest canvi recorrent a l'ús dels claudàtors:

13.5.3.1 Si la citació és un fragment essencial per a la sintaxi de la frase, és a dir, no arriba a constituir una oració, el punt final va després de les cometes (i comença amb minúscula).

[557] Els Tractats constitutius de les Comunitats Europees, en l'article 174, afirmen que si el recurs fos fonamentat, el Tribunal de Justícia declararia «nul i no realitzat l'acte d'impugnat».

13.5.3.2 Si la citació és una oració completa, per a la situació del punt final de l'oració es poden seguir dos criteris diferents:

— preval el punt de l'oració completa més interior o que fa de complement directe del verb principal, que es col·loca abans de les cometes que la tanquen;

— preval el punt de l'oració completa més exterior o principal, que es col·loca després de les cometes que la tanquen.

a) Si la citació és una oració completa i curta, es puntua com si no hi fossin les cometes (és a dir, el punt se situa després de les cometes) i pot començar amb majúscula o minúscula.

[558*a*] Com diu el refrany, «Tal faràs, tal trobaràs».

[558*b*] Com diu el refrany, «tal faràs, tal trobaràs».

Però, si la citació és una oració completa d'una certa extensió, s'acostuma a començar amb majúscula —encara que el text original no en porti— i es pot escriure el punt abans o després de les cometes de tancament, segons el criteri adoptat.

[559*a*] La directora de l'empresa va declarar: «No tinc res més a dir sobre tota aquesta qüestió.»

[559*b*] La directora de l'empresa va declarar: «No tinc res més a dir sobre tota aquesta qüestió.»

Vegem altres possibilitats de puntuació igualment bones.

[559*c*] La directora de l'empresa va declarar: «no tinc res més a dir sobre tota aquesta qüestió.»

[559*d*] La directora de l'empresa va declarar: «[N]o tinc res més a dir sobre tota aquesta qüestió.»

[559*e*] La directora de l'empresa va declarar: «[N]o tinc res més a dir sobre tota aquesta qüestió.»

Decidir quina és la més adequada en cada context dependrà del tipus d'obra, del gust de l'autor/ra i de la necessitat de reproduir amb més o menys fidelitat el fragment citat.

b) Si la citació comença paràgraf o segueix un punt (o algun altre signe de puntuació que faci la funció de punt) i és una oració completa, el punt es col·loca abans de les cometes de tancament i la citació comença amb majúscula.

[560a] «No tinc res més a dir sobre tota aquesta qüestió.» Això és tot el que va declarar la directora de l'empresa.

Aquest també és el cas de les citacions interrompudes per un incís del citador/ra.

[560b] «No tinc res més a dir», va declarar la directora de l'empresa, «sobre tota aquesta qüestió.»

c) Si al final del període hi ha un signe d'interrogació, un signe d'admiració o punts suspensius, i després es tanquen cometes, es pot afegir un punt al final (si considerem que preval el punt de l'oració completa més exterior) o bé ometre'l (si considerem que preval el punt de l'oració completa més interior).

[561a] * La Teresa ens va preguntar: «No en teniu prou encara?» Llavors ens va renyar i ens va separar.

[561b] La Teresa ens va preguntar: «No en teniu prou encara?». Llavors ens va renyar i ens va separar.

[561c] La Teresa ens va preguntar: «No en teniu prou encara?» Llavors ens va renyar i ens va separar.

13.5.4. Citacions en un discurs en estil directe (iii): citacions que inclouen més d'un paràgraf

En les citacions que inclouen més d'un punt i a part, es marca amb les cometes de tancament cada nou paràgraf, per indicar que encara continua la citació, fins que es tornen a tancar al final de la citació. Només se'n prescindeix en citacions molt llargues, ja que en aquest cas se sol utilitzar la reducció del cos de la lletra com un altre recurs diacrític (v. § 10.1).

[562] Els Tractats constitutius de les Comunitats Europees, en l'article 174, afirmen: «Si el recurs és fonamentat, el Tribunal de Justícia declara nul i no realitzat l'acte impugnat.

»Tanmateix, pel que fa als reglaments, el Tribunal de Justícia indica, si ho estima necessari, aquells efectes del reglament anul·lat que cal considerar definitius.»

13.5.5. Citacions en un discurs en estil directe (iv): citacions que inclouen una altra citació, una frase o un mot entre cometes

Si una citació inclou un text que es troba entre cometes, es manté la jerarquia que hi ha entre aquestes (v. § 10.1). Si la citació coincideix amb el final de l'oració principal, la col·locació del punt depèn del criteri adoptat amb relació a la prevalença del punt (l'oració completa més interior o l'oració completa més exterior; v. § 13.5.3.2).

[563] «Cal llegir l'article de Joan Solà "Qüestions a l'entorn del 'per' i 'per a'".»

[564a] El professor va dir: «Aquest escriptor en el llibre *Salut* afirma: "La qüestió de l'alimentació s'ha de 'desdramatitzar'".»

[564b] El professor va dir: «Aquest escriptor en el llibre *Salut* afirma: "La qüestió de l'alimentació s'ha de 'desdramatitzar'".»

[565a] Segons M. Teresa Cabré: «El fet que calgui una regularització i homogeneïtzació del sector terminològic català és fora de dubte. Com diu Lluís Marquet (1977), "L'evolució constant de la ciència i de la tècnica fa crear nous termes, sovint de formació artificial."»

- [565*b*] Segons M. Teresa Cabré: «El fet que calgui una regularització i homogeneïtzació del sector terminològic català és fora de dubte. Com diu Lluís Marquet (1977), “L’evolució constant de la ciència i de la tècnica fa crear nous termes, sovint de formació artificial”».

13.5.6. Citacions en un discurs en estil directe (*v*): omissions en les citacions

Els punts suspensius entre claudàtors indiquen que s’omet o se suprimeix un fragment dins d’una citació; en textos mecanografiats la supressió es pot indicar també amb els punts suspensius entre parèntesis o bé simplement amb els punts suspensius i sense deixar espai entre aquests i el primer mot.

Per veure totes les possibilitats de supressió d’un text, escriurem diversos paràgrafs i els citarem fragmentant-los de diverses maneres.

- [566] «En teoria, aquesta segona formulació encara és ambigua perquè els polítics de l’oposició també poden protestar perquè algú hagi criticat de manera salvatge el més poderós dels mitjans informatius. Però com que qui té el poder té també la televisió, aquesta interpretació té poques possibilitats; si més no, en un espai geopolític com el nostre.
- »Així doncs, hi ha estructures que es caracteritzen per la seva condició ambigua; però també tenim la possibilitat de desfer aquesta ambigüïtat afegint-hi noves estructures. I més encara si formulem les coses de manera diversa:
- »*a*) Un setmanari prestigiós ha fet una crítica ferotge de la televisió.
- »*b*) La televisió ha criticat d’una manera ferotge els polítics de l’oposició.»

13.5.6.1. OMISSIONS AL PRINCIPI O AL FINAL DE LA CITACIÓ. Quan l’omissió és al principi o al final de la frase, generalment no es marca de cap manera especial, encara que no coincideixi amb una clàusula completa del text citat original. En aquest cas, és lícit canviar la minúscula original per una majúscula si la situació demarcativa del nou context ho exigeix, i a la inversa. (Es pot posar entre claudàtors aquesta majúscula o minúscula per indicar el canvi de caixa i respectar al màxim el text original citat; d’altres recomanen introduir el fragment amb uns punts suspensius entre claudàtors i escriure el mot en minúscula, v. § 13.5.3.)

- [567*a*] «Els polítics de l’oposició també poden protestar perquè algú hagi criticat de manera salvatge el més poderós dels mitjans informatius.»
- [567*b*] «[E]ls polítics de l’oposició també poden protestar perquè algú hagi criticat de manera salvatge el més poderós dels mitjans informatius.»
- [567*c*] «[...] els polítics de l’oposició també poden protestar perquè algú hagi criticat de manera salvatge el més poderós dels mitjans informatius.»

S’hi pot interpoler un mot de lligam entre claudàtors.

- [568] «Així doncs, hi ha estructures que es caracteritzen per la seva condició ambigua [...] [i] més encara si formulen les coses de manera diversa.»

Si el fragment citat acaba amb una coma, un punt i coma o dos punts, i en el nou context queden al final de l’oració, es poden substituir per un punt, però és preferible de fer-ho per punts suspensius entre claudàtors i un punt.

- [569*a*] ~ «Així doncs, hi ha estructures que es caracteritzen per la seva condició ambigua.»
- [569*b*] «Així doncs, hi ha estructures que es caracteritzen per la seva condició ambigua [...]»

13.5.6.2. OMISSIONS A L'INTERIOR DE LA CITACIÓ. Quan l'omissió és de tot un paràgraf sencer o més, podem fer una línia de punts més separats que coincideixi amb la caixa del text, o bé podem posar-hi els punts suspensius entre claudàtors, precedits d'unes cometes de tancament, en substitució del paràgraf o paràgrafs omesos. També són admissibles els punts suspensius entre claudàtors sense les cometes.

[570a] «En teoria, aquesta segona formulació encara és ambigua perquè els polítics de l'oposició també poden protestar perquè algú hagi criticat de manera salvatge el més poderós dels mitjans informatius. Però com que qui té el poder també té la televisió, aquesta interpretació té poques possibilitats; si més no, en un espai geopolític com el nostre.

.....
»b) La televisió ha criticat d'una manera ferotge els polítics de l'oposició.»

[570b] «En teoria, aquesta segona formulació encara és ambigua perquè els polítics de l'oposició també poden protestar perquè algú hagi criticat de manera salvatge el més poderós dels mitjans informatius. Però com que qui té el poder també té la televisió, aquesta interpretació té poques possibilitats; si més no, en un espai geopolític com el nostre.

»[...]»
»b) La televisió ha criticat d'una manera ferotge els polítics de l'oposició.»

[570c] «En teoria, aquesta segona formulació encara és ambigua perquè els polítics de l'oposició també poden protestar perquè algú hagi criticat de manera salvatge el més poderós dels mitjans informatius. Però com que qui té el poder també té la televisió, aquesta interpretació té poques possibilitats; si més no, en un espai geopolític com el nostre.

[...]»
»b) La televisió ha criticat d'una manera ferotge els polítics de l'oposició.»

Segons que se suprimeixi o no el final de la clàusula de la citació o les frases que la segueixen, els punts suspensius entre claudàtors s'escriuen davant o darrere el punt.

[571a] «En teoria, aquesta segona formulació encara és ambigua perquè els polítics de l'oposició també poden protestar [...]. Però com que qui té el poder també té la televisió, aquesta interpretació té poques possibilitats; si més no, en un espai geopolític com el nostre.»

[571b] «En teoria, aquesta segona formulació encara és ambigua perquè els polítics de l'oposició també poden protestar perquè algú hagi criticat de manera salvatge el més poderós dels mitjans informatius. [...] aquesta interpretació té poques possibilitats; si més no, en un espai geopolític com el nostre.»

Quan se cita una enumeració en paràgrafs diferents i s'omet un dels elements enumerats, es manté l'estructura en paràgrafs també diferents, es posen cometes de tancament al principi de cada nou paràgraf, es manté la lletra o el número que encapçala l'element omès i se substitueix el text omès per punts suspensius entre claudàtors.

[572] «Així doncs, hi ha estructures que es caracteritzen per la seva condició ambigua; però també tenim la possibilitat de desfer aquesta ambigüitat afegint-hi noves estructures. I més encara si formulem les coses de manera diversa:

»a) [...]»
»b) La televisió ha criticat d'una manera ferotge els polítics de l'oposició.»

13.6. Les entrevistes

En les entrevistes, cal distingir els fragments corresponents a l'entrevistador/ra dels corresponents a l'entrevistat/ada. Generalment, s'utilitza la cursiva per al primer i la rodona per al segon. Els paràgrafs que inicien cada intervenció poden començar amb un guió. Si cal identificar cada interlocutor/ra, es pot escriure el nom dels interlocutors la primera vegada que apareixen, i després les abreviatures o sigles corresponents.⁵⁶

- [573] —*Quins són els serveis que ofereix el Gremi de Perruqueries de Senyora als seus afiliats?*
—En aquests moments el Gremi ofereix molts serveis: des d'assessorament laboral, mercantil i administratiu, fins a les assegurances, sense oblidar la tasca educativa.

Si cal afegir algun comentari *a posteriori* de l'entrevistador/ra dins el parlament de l'entrevistat/ada, és preferible escriure'l en un altre paràgraf tancat entre parèntesis.

- [574] —*Quina és la vostra opinió sobre les suposades irregularitats del departament que dirigeu?*
—Actualment estem realitzant una investigació a fons de l'activitat que s'ha dut a terme des de l'any 1986 fins ara. Tan bon punt s'hagi acabat aquesta investigació, farem públiques les conclusions que se'n treguin.
(*Mira cap a la finestra com si esperés que d'allà hagués de venir la resposta més adequada.*)

13.7. Els índexs

Els índexs són un conjunt d'elements ordenats que resumeixen el contingut d'un llibre. Poden ser molt diversos: de capítols, d'il·lustracions, cronològics, analítics, onomàstics, etc. Aquí només parlarem dels dos últims perquè són els més complexos. Aquests índexs es poden disposar en forma de llista o taula, o bé en un sol paràgraf (v. § 13.7.1.4).

- [575a] productivitat, corbes de 62-71
— mitjana 63-65
— marginal 63-67
[575b] productivitat, corbes de: 62-71; mitjana 63-65; marginal 63-67

13.7.1. Índexs analítics o de matèries

Actualment hi ha la tendència a simplificar i reduir la puntuació dels índexs. Així doncs, s'ha suprimit la coma que separava l'entrada de les referències numèriques i s'ha substituït per un espai equivalent a un quadratí. (Per indicar que la localització del mot és en una nota, se sol escriure el número de la pàgina o de l'epígraf, seguit de l'abreviatura *n.* i el número de la nota, si cal.)

Se solen compondre en una lletra més petita (fins a dos cossos menys) que la lletra del text general del llibre, i es disposen en dues columnes o més. Les ratlles que doblen s'entren a la francesa (és a dir, deixant un espai a partir de la segona ratlla, aproximadament de la mida d'un o dos quadratins).

S'escriu el mot entrada en minúscula llevat dels noms propis, i immediatament després, sense separar-lo amb cap signe de puntuació, la referència numèrica.

56. Vegeu el capítol iv, § 4.2.b.

- [576] dependència lineal 85, 151, 176, 177, 189-190, 193, 196
depreciació 65, 92 n. 2, 105
descomponibilitat 18, 176
desfasaments temporals 64-65

En aquest MANUAL D'ESTIL hem optat per posar el mot o l'expressió de l'entrada en negreta i, separat per un quadratí, el número del capítol (en xifres romanes) seguit de dos punts i els números d'epígraf separats per comes; entre capítol i capítol, fem servir el punt i coma de separador. Si es tracta d'una nota, posem el número entre claudàtors.

- [577] **italià**
diccionaris plurilingües XXIII: 5.13 (CD-ROM)
diftongs VI: 11.3 [42]
partició de diftongs VI: 11.1, 11.1 [41]
partició de mots VI: 11
triftongs VI: 11.3 [42]

13.7.1.1. Si hi ha una inversió de l'ordre normal d'exposició de les entrades, la frontera de la inversió es marca amb una coma; el mot següent (que encapçalaria el sintagma en l'ordre normal) comença amb minúscula, excepte que es tracti d'un nom propi.

- [578] Pigou, efecte de 27 n. 3
preus d'equilibri 216-219
problemes duals 110-112
producció, funció de 59-62

13.7.1.2. Si una entrada es repeteix a la ratlla inferior, cada mot repetit s'acostuma a substituir per un guió (les partícules instrument —articles, preposicions i conjuncions— no es consideren); aquest se separa del mot següent per un espai equivalent a mig quadratí. Les subentrades es componen a la francesa (és a dir, s'escriuen fent una entrada de la mida d'un o dos quadratins a partir de la segona ratlla).

- [579a] productivitat 62-71
— mitjana 63-65
— marginal 63-67

Hi ha, però, altres possibilitats igualment bones (sense recórrer al paràgraf a la francesa o sense fer servir guions, p. ex.).

- [579b] productivitat 62-71
— mitjana 63-65
— marginal 63-67
- [579c] productivitat 62-71
mitjana 63-65
marginal 63-67

13.7.1.3. Si hi ha subentrades que no comencen amb el mot que fa d'entrada, és preferible mantenir l'ordre de mots de l'expressió i substituir el mot o el bloc d'informació repetits per un guió. En aquests casos, les subentrades s'han d'entrar des de la primera línia.

Si es tracta de conceptes relacionats que no contenen la forma de l'entrada, van ordenats alfabèticament abans que les subentrades que sí que la contenen.

- [580] benefici 59, 76-77
 cooperatives 340
 societats anònimes 332
 societats limitades 337
 — del monopoli 247-249
 — normal 133
 efectes dels impostos sobre el — 253-254
 maximització del — 156
 — — en el duopoli i l'oligopoli 257-272
 — — en el monopsoni 245-249

Hi ha autors, però, que s'estimen més de posar tots els guions al davant, la qual cosa obliga a fer múltiples inversions en la redacció de les subentrades. Aleshores, es recomana de no fer servir en les subentrades la coma per indicar que hi ha una inversió, sinó de fer servir la majúscula inicial per assenyalar-la.

[581a] lletra — ampla 35 — —, usos de la 37 — estreta 40 — —, usos de la 42	[581b] lletra — ampla 35 — — Usos de la 37 — estreta 40 — — Usos de la 42

13.7.1.4. En la disposició en un sol paràgraf se separa el mot entrada de les subentrades amb dos punts, i les subentrades se separen amb punt i coma. Per evitar l'excés de signes, en aquest cas és millor no posar el guió que substitueix el mot entrada. El paràgraf es compon també a la francesa.

- [582] productivitat, corbes de: 62-71; mitjana 63-65; marginal 63-67

13.7.2. Índexs onomàstics o de noms

13.7.2.1. Aquests índexs recullen els antropònims i topònims que surten en una obra. Els cognoms dels primers s'escriuen generalment amb versaleta, i els segons, amb minúscula; tots dos amb les majúscules corresponents.

- [583] COROMINES, Joan 96
 Ferreries 121
 GARCÉS, Tomàs 178

13.7.2.2. L'índex onomàstic apareix moltes vegades barrejat amb l'índex analític.

- [584] ARROW, Kenneth Joseph 97, 203
 teorema de la possibilitat d'— 332
 axioma de la probabilitat desigual 49

13.8. Els títols

13.8.1. Els títols són els mots, els sintagmes o les frases que resumeixen el contingut d'un llibre o d'una obra, o d'alguna de les seves parts. A partir de la disposició dels títols (centrats, marginats, sagnats, etc.), el cos i el tipus de lletra, se'n pot establir una categorització jeràrquica dins d'una obra.

Els títols es poden subdividir en quatre tipus:

a) L'*avanttítol* és el nom genèric que descriu el tipus de text que encapçala i que no conté informació sobre el contingut d'aquest text. Alguns poden ser autònoms (*índex*, *bibliografia*, *annex*) i d'altres van seguits de l'expressió que especifica o explica el contingut del text (*capítol*, *secció*, etc.).

[585] Capítol IV

b) El *títol* és la paraula, el sintagma o la frase que informa sobre el contingut del text que encapçala.

[586] LA FIXACIÓ ORTOGRÀFICA DURANT EL SEGLE XIX

c) El *subtítol* és el segon títol, on s'indica el contingut d'una part del text encapçalat pel títol.

[587] CAP A LA CONSOLIDACIÓ DEL LLENGUATGE ACADÈMIC

d) El *títol en línia* és el que precedeix immediatament el text que descriu, del qual només se separa per un punt i/o un espai equivalent a un quadratí.

[588a] 4.1. *L'ortografia de Ballot*. Ballot, en la seva *Gramàtica*, no fou del tot coherent amb la idea defensada durant la polèmica.

[588b] 4.1. *L'ortografia de Ballot*. Ballot, en la seva *Gramàtica*, no fou del tot coherent amb la idea defensada durant la polèmica.

13.8.2. Els títols, els subtítols i els folis no porten punt al final (excepte en els títols en línia, en què és optatiu; ara bé, sempre han d'anar seguits d'un espai de la mida d'un quadratí al final).

[589] 3. *Grècia i els jocs olímpics*

[590] **Article 13.** *Constitució de la societat*

13.8.3. Els títols poden dur puntuació interior.⁵⁷ Aquesta norma es pot ometre si la partició del títol es fa en aquest punt i la disposició del text i altres elements tipogràfics (dimensions, color, etc.) fan la funció de separació que hi faria un signe de puntuació.⁵⁸

[591] Català, occità, friülà: llengües subordinades i planificació lingüística

[592] Català, occità, friülà
Llengües subordinades i planificació lingüística

13.8.4. Per a la partició dels títols cal tenir en compte que les partícules (articles, preposicions i conjuncions), si és possible per l'espai que hi ha, no han de quedar al final de la ratlla, sinó que han de passar al principi de la següent.

[593] Religió
i costums

Aquests mots es poden posar també aïllats en una línia intermèdia.

[594] Religió
i
costums

57. En els diaris, els títols no porten mai cap punt interior. D'altra banda, el títol dels exemples [591] i [592] van en rodona perquè reflecteixen com s'escriuen en la portada del llibre.

58. Pel que fa a la puntuació que acompanya la numeració dels capítols, vegeu el capítol VII, § 4.3.c.

D'altra banda, cal tenir en compte també que cal associar conceptes.

[595] La influència
de la televisió

[596] Diccionari
de la llengua catalana

13.9. Els folis

El *foli* és la informació numèrica o textual (sobre la pàgina, l'epígraf, el capítol, el títol o l'autor/ra de l'obra) que porten les pàgines d'un llibre o de qualsevol publicació fora de la caixa del text general de l'obra. Poden ser *numèrics* i *explicatius* o *literaris*.

13.9.1. El foli numèric només indica el número de pàgina corresponent; pot anar disposat al centre, al mig o a l'esquerra o a la dreta de la part superior o inferior de la pàgina. (Les posicions 1, 4 i 7 són les menys habituals.)

[597a]

pàgina de nombre parell

3	2	1
4		
5	6	7

pàgina de nombre imparell

1	2	3
		4
7	6	5

En els textos mecanografiats a una cara —que és el sistema més usual de compondre'ls— es numeren els fulls de la mateixa manera que les pàgines de nombre imparell. (Les posicions 1, 4 i 7 són les menys habituals.)

[597b]

1	2	3
		4
7	6	5

13.9.2. El foli explicatiu o literari porta, a més de la informació numèrica, un text curt que indica el nom de l'autor/ra o bé el títol del llibre, del capítol, de la part, de l'epígraf, etcètera.

Generalment s'escriuen tots en versaleta, sense mantenir les majúscules inicials i les dels noms propis, o bé en cursiva, mantenint la inicial absoluta i les dels noms propis en majúscula; en tots dos casos, no hi ha d'haver cap punt al final de l'enunciat.

[598a] LA FIXACIÓ ORTOGRÀFICA DURANT EL SEGLE XIX 135

[598b] *La fixació ortogràfica durant el segle XIX* 135

13.10. Els quadres

La identificació dels quadres generalment inclou l'avantttítol, el número i el títol. L'avantttítol és representat pel mot *quadre*, *taula*, etc., escrit normalment en versaleta o en cursiva. Després segueix el número i un punt. I finalment el títol explicatiu del quadre, que no acaba mai amb punt final.

[599] QUADRE 1. Relació preu/qualitat del producte

Els encapçalaments (escrits generalment en cursiva) i els textos inclosos dins del cos del quadre (en rodona) s'escriuen sense punt final.

[600] QUADRE 2. Canvi (7.2.2007)

<i>Divisa</i>	<i>Comprador (euros)</i>	<i>Venedor (euros)</i>
1 \$ EUA	0,771	0,772
1 £	1,519	1,521

14. Alguns signes diacrítics (i): l'apòstrof

,

Per a la regulació de l'ús de l'apòstrof, Fabra també va aplicar el criteri general de la primacia de la llengua oral sobre l'escripta. És per això que la dicció hauria de determinar les solucions gràfiques que s'adoptin en tots aquells casos que no han quedat considerats en les gramàtiques. Cal tenir en compte, però, que no sempre s'indiquen gràficament les elisions del llenguatge oral.

L'apòstrof és un signe ortogràfic diacrític consistent en una coma volada, que s'utilitza per marcar l'elisió d'algunes lletres, generalment vocals, pertanyents a dos mots diferents, en pronunciar-se alhora. Un d'aquests dos mots ha de ser una de les partícules següents: un article definit singular, la preposició *de* o un pronom feble altre que *hi* i *ho*. En la reproducció de llenguatge vulgar o infantil, s'admeten també escurçaments d'altres mots.

Recordem que, davant abreviatures, el sistema d'apostrofació és el mateix que davant els mots representats per aquestes, ja que un dels requisits imprescindibles per a la formació d'una abreviatura és que ha de començar per la inicial del mot abreujat.

[601] l'apmt. (*l'apartament*)

[602] l'e/c (*l'efecte a cobrar*)

[603] l'op. (*l'opus*)

[604] d'il. (*d'il·lustrador* / *d'il·lustradora*)

14.1. Casos conflictius dels pronoms febles

Pel que fa a l'ús de l'apòstrof en els pronoms febles, només tractarem d'alguns casos conflictius recollits en la gramàtica pòstuma de Fabra com a combinacions també utilitzades.

Tanmateix, caldria fer-ne un estudi diastràtic (dels registres o varietats funcionals) i diatòpic (de les varietats dialectals) per fixar les formes que cal admetre i difondre en tot el domini.⁵⁹

59. Lluís López del Castillo (*Llengua standard...*, cap. 4, p. 93-142) n'ha fet un estudi on considera que totes les formes recollides en l'apartat 14.1.1 són admissibles o «tolerables», fins i tot en la llengua escrita, a partir de la *Gramàtica catalana* de P. Fabra del 1956. Els exemples *b* dels § 14.1.1-14.1.3 no són, per ara i tant, normatius.

14.1.1. Els pronoms -nos i -vos + pronom⁶⁰

Pel que fa als pronoms de la primera i la segona persones del plural *-nos* i *-vos*, en contacte amb altres pronoms, Fabra considera possible l'escriptura de les formes reduïdes, habituals en el discurs oral, d'aquests pronoms situats entre el verb i un altre pronom.

[605a]	donem-nos-hi	[605b]	donem's-hi
[606a]	compreu-vos-en	[606b]	compreu's-en

14.1.2. Els infinitius acabats en -r + pronom feble

Fabra considera admissibles «en un cert estil» la reducció del verb i del pronom en les combinacions amb un infinitiu pla acabat en *-r* i un pronom feble.

[607a]	Vaig néixer-hi	[607b]	Vaig neixe-hi
[608a]	Haig de conèixer-ne les causes	[608b]	Haig de coneixe'n les causes

Aquest també és el cas dels infinitius acabats en *-r + ens, us* o *els*

[609a]	Ja és hora d'anar-nos-en	[609b]	Ja és hora d'anà'ns-en
[610a]	Vull explicar-vos-ho	[610b]	Vull explicà'us-ho

14.1.3. Algunes formes de la segona persona de l'imperatiu

Fabra considera tolerables les formes amb *e* només en el cas dels imperatius de verbs de la segona i tercera conjugacions, en combinació amb els pronoms febles: *mor*, *fuig*, *rep* i anàlegs,

[611a]	mor-te	[611b]	more't
[612a]	fuig-ne	[612b]	fuge'n

14.1.4. Lletres aïllades i noms de lletra

En la *Gramàtica catalana* del 1933 (1a ed., 1918), Pompeu Fabra ja prescriu que no s'ha d'apostrofar l'article femení singular davant les lletres de l'alfabet català (p. 28).⁶¹ Així mateix, és tradició de no apostrofar cap partícula davant els noms de les lletres de l'alfabet català, perquè es tracta d'un ús metalingüístic d'aquestes denominacions.

[613]	per a la <i>u</i>	[614]	precedida o no de <i>b</i>
[615]	darrere de <i>a, e, o</i> o <i>u</i>	[616]	la <i>essa</i> líquida
[617]	precedida de <i>hac</i> muda	[618]	la <i>i</i> grega ⁶²

Tanmateix, cal tenir en compte que l'article femení singular i la preposició *de* s'han d'apostrofar davant el nom de les lletres dels altres alfabet, però no davant les lletres aïllades d'aquests mateixos alfabet.⁶³

60. Fabra també tracta d'aquesta qüestió a l'entrada *s* del *Diccionari general de la llengua catalana*.

61. No compartim el parer d'Antoni M. Badia quan afirma que la preposició *de* no s'apostrofa davant els monosíl·labs (cf. la seva *Gramàtica catalana*, 1962, vol. II, p. 52, n. 4), però que exemplifica amb un cas de lletra aïllada: «el mot "anormal" és compost de "a" i "normal"». Els exemples que contradiuen aquesta afirmació són molt abundants en la nostra llengua: *el llibre d'en Pere, feu-ho d'un en un*, etcètera.

62. Fixem-nos que, generalment, quan el nom de la lletra coincideix amb la lletra mateixa, s'escriu sistemàticament en cursiva l'element coincident.

63. Quan hom fa referència a lletres d'alfabets no llatins mitjançant el signe corresponent, no cal posar en cursiva aquest signe, perquè ja es distingeix prou pel traç.

[619a]	l'alfa i l'omega	[619b]	la α i la ω
[620a]	l'àlef i l'ain ⁶⁴	[620b]	la א i la א

Hi ha dues lletres hebrees, però, davant el nom de les quals no s'ha d'apostrofar perquè comencen per una hac sensibilitzada (és a dir, que no és muda).

[621a]	la he i la het	[621b]	la ה i la ה
--------	----------------	--------	-------------

14.2. Casos conflictius dels articles definits i la preposició de

La major part dels dubtes que se'ns plantegen en l'ús de l'apòstrof es refereixen al contacte dels articles definits i la preposició *de* amb algun so estrany a la fonètica catalana o amb algun signe altre que els alfabètics. Així doncs, fem un recull dels casos més usats d'aquest contacte (v. t. el quadre 2).

14.2.1. La essa líquida seguida de consonant i altres grups consonàntics similars

14.2.1.1. La essa líquida apareix en aquells mots que són manlleus no adaptats gràficament al català i que són pronunciats amb una vocal inicial epentètica.

En aquest cas, hi ha dues solucions possibles.

a) La primera consisteix a adaptar gràficament la dicció natural d'aquests mots en català, solució que no comporta cap problema per a l'apòstrof, ja que aleshores es regeix per les regles generals d'apostrofació.

[622]	l'espriai	[623]	l'estand
[624]	d'eslògan		

b) La segona consisteix a mantenir la grafia de la llengua original. En aquest cas, s'apostrofa només l'article masculí, amb la finalitat d'evitar una lectura incorrecta dels dos mots que estan en contacte (en els exemples [625-629] indiquem la transcripció del català central).

[625a]	* el <i>stop</i> [əls'tɔp]	[626a]	* el <i>Stabat Mater</i> de Pergolesi [əls'taβət]
[625b]	l' <i>stop</i> [ləs'tɔp]	[626b]	l' <i>Stabat Mater</i> de Pergolesi [ləs'taβət]

Cal distingir aquests mots iniciats amb *s* líquida dels que no ho són, per bé que comencen per *s* seguida d'una altra consonant.

[627]	el Schumann [ə'l'ʃumən]	[628]	el <i>shona</i>
[629]	l'Schlächter [lə'ʃlɛxtə]	[630]	l' <i>statu quo</i>

En canvi, no s'apostrofem ni l'article femení ni la preposició *de*, ja que no comporten el problema de la pronúncia (tenen la vocal situada entre l'article i el punt de contacte amb la *s* epentètica).

[631]	la República Democràtica de Sri Lanka
[632]	la <i>stavkirke</i> ('església de fusta', en noruec)
[633]	la teoria de Stern
[634]	la <i>schola cantorum</i>
[635]	un repertori de scherzos

64. La primera edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans considera masculí el nom de la lletra àlef; es tracta d'un nom femení, com totes les altres lletres de l'alfabet hebreu.

Cal tenir en compte, però, que els topònims i antropònims no catalanitzats mantenen la grafia original.

[636] La Spezia (*ciutat italiana*)

14.2.1.2. Per extensió, és aplicable a aquesta regla el cas més aviat excepcional de mots començats per un grup de consonants el nom de la primera lletra de les quals comença per vocal. És a dir, que és recomanable apostrofar l'article masculí singular davant mots catalans o manlleus no normalitzats començats per un so fricatiu (amb les grafies *f, j, sch, v, z* o *ž*) seguit de consonant, puix que el so fricatiu es pronuncia com si anés precedit d'una *e*.⁶⁵

[637] l'ftalat de potassi

[638] l'Jdànov polític (*llegit «l'ejdànof polític»*)

[639] l'Schlächter (*llegit «l'eixlehta» —sensibilitzant la hac—*)

[640] l'zwitteriò (*llegit «l'esvitteriò»*)

En aquests casos, no s'apostrofen tampoc l'article femení ni la preposició *de* (ja que el so fricatiu recolza en la vocal de l'article o la preposició).

[641] la ftiriasi

[642] de ftiriasi

[643] la Schlacht

[644] de Schlacht

[645] un discurs de Jdànov (*llegit «d'idànof»*)

14.2.2. La hac aspirada

El català no coneix les hacs aspirades (llevat de les interjeccions *ha* i *he* i algun mot escadusser d'origen forà adoptat de fa temps, com ara *halar* 'menjar'); per això suprimeix totes les aspiracions inicials quan adapta fonèticament manlleus. La dificultat consisteix, de vegades, a saber si el manlleu ja ha estat adaptat fonèticament al català o no ho ha estat.

[646a] * el harem

[646b] l'harem (*adaptat ja a partir del francès*)

[647a] * el hoquei

[647b] l'hoquei

[648a] ~ l'*hardware*

[648b] el *hardware*

[649a] ~ l'*hobby*

[649b] el *hobby*

[650a] ~ l'*hippy*

[650b] el *hippy*

[651a] ~ la dictadura d'Hitler

[651b] la dictadura de Hitler

[652a] ~ el centre de comandament d'Houston

[652b] el centre de comandament de Houston

En mots com *hiena* o *hieràtic* no hi ha aspiració, sinó que la *i* inicial fa de semiconsonant, com també s'esdevé amb el mot *hui* 'avui' (pronunciat «uí»), en què la *u* inicial també fa de semiconsonant.

[653] la hiena

[654] el hioide

[655a] * el dia d'hui

[655b] el dia de hui

65. Vegeu Joan COSTA, «Proposta d'ús de l'apòstrof davant de mots començats amb una consonant fricativa seguida d'una altra consonant», *Llengua i Ús*, núm. 34 (3r quadrimestre 2005), p. 58-59.

14.2.3. Les sigles⁶⁶

L'evolució de la pronúncia de les sigles té tres etapes: en la primera, es verbalitza la sigla desenvolupant els mots representats per les inicials; en la segona, es lletregen les inicials, i en la tercera, es llegeixen les inicials —si és possible— com un mot sencer.

En definitiva, només són pertinents per a l'estudi de l'apòstrof aquestes dues darreres possibilitats (quadre 3). En les sigles lletrejades es distingeixen, encara, les que comencen amb vocal de les que comencen amb consonant, i també les consonants la denominació de les quals comença amb vocal (*f, h, n, l, m, n, r, s, x*) de les consonants la denominació de les quals comença amb consonant (*b, c, d, g, j, k, p, q, t, v, w, z*).

QUADRE 3. Classificació de les sigles segons la pronúncia

llegides	$\left\{ \begin{array}{l} \text{lletrejades} \\ \text{com un mot} \\ \text{desenvolupades} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{amb vocal inicial} \\ \text{amb consonant inicial} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{el nom de la consonant } \{ f, h, n, l, m, n, r, s, x \\ \text{comença amb vocal} \\ \text{el nom de la consonant } \{ b, c, d, g, j, k, p, \\ \text{comença amb consonant } \{ q, t, v, w, z \end{array} \right.$

14.2.3.1. Les sigles lletrejades (*sigla consonàntica*) són generalment agudes o planes.

Si la sigla comença amb vocal, s'apostrofa sempre l'article masculí i la preposició *de*, per evitar una pronúncia incorrecta del contacte.

[656] d'IBM

[657] l'IPC

Seguint les normes generals d'apostrofació, l'article femení només s'apostrofa davant les sigles que comencen per *a, e* i *o*.

[658] la UEO

[659] la IBM

[660] l'OIT

[661] l'ABC

Si la sigla comença amb consonant, s'apostrofa només l'article masculí quan el nom de la consonant comença amb vocal o hac muda.

[662] l'HB

[663] l'LP

[664] la FM

[665] de RDA

[666] la N-II

Si el nom de la consonant inicial comença amb consonant, no s'apostrofa en cap cas.

[667] el PT

[668] la CNT

[669] de PSC

14.2.3.2. Les sigles llegides com un mot (*sigla sil·làbica*) són generalment planes si acaben en vocal, en vocal més essa, en *-en* o en *-in*, atès que no poden portar accents gràfics.

Les sigles que es llegeixen com un mot es regeixen per les mateixes regles generals d'apostrofació dels mots sencers.

66. Vegeu el capítol ix, § 4.

QUADRE 2. Casos especials

Articles o preposició susceptibles de ser apostrofiats ⁶⁷	Davant les abreviacions ⁶⁸							Davant lletres aïllades o nom de lletra ⁶⁹ (cf. § 14.1.4)	
	Davant les abreviatures (cf. § 14)	Davant les sigles (cf. § 14.2.3)				Davant els símbols			
		Lletrejades (sigles consonàntiques)				Lletres com un mot (sigles síl·labiques)	Davant símbols en general (cf. § 14.2.7) ⁷⁰		Davant les xifres (cf. § 14.2.4) ⁷⁰
		Amb consonant inicial		Amb vocal inicial	Lletres com un mot (sigles síl·labiques)				
Nom de la primera lletra amb consonant inicial	Nom de la primera lletra amb vocal inicial ⁷¹								
el (es)	l'abs.	el BNF	l'HB	l'ALDC	l'ECSAM	el As	l'1 d'octubre l'XI Congrés		
	l'Hble.	el CFAL	l'LP	l'IPC	l'HISPASAT	el €			
	l'Ilm.	el DCL	l'MDT	l'URL	el IEN	el hm ²			
	l'ind.	el PC	l'SPD	l'IEC	el IOR	el Ω			
la (sa)	l'acc.	la CNT	la FM	l'ADSL	l'URSS	la Ag	l'11a edició l'XI Assemblea	la ε la hac la ε la v ('ain')	
	l'Hble.	la ZfK	la RDA	l'OIT	l'ONU	la ha			
	la Ilhma.	la BMW	la NBA	la IBM	la USAP	la lb			
	la interj.	la TSH	la MTI	la UGT	la UEC	la α			
de	masc.	d'abs.	de BNF	de HB	d'IPC	d'ECSAM	de A	d'1 d'oct. d'XI Congr.	
		d'ind.	de PC	de SPD	d'URL	de IEN	de €		
	fem.	d'acc.	de CNT	de FM	d'ADSL	d'USAP	de ha	d'11a ed. d'XI Ass.	
		d'interj.	de TSH	de NBA	d'UGT	de UEC	de α		

67. Els articles salats (*es, sa*) segueixen els mateixos criteris que els articles generals corresponents en els contextos i en els registres adients, d'acord amb la tradició d'usos seguida històricament a les Illes Balears.

68. Per al desplegament de les abreviacions que figuren com a exemples, v. Josep M. MESTRES i Josefina GUILLÉN, *Diccionari d'abreviacions*, 2a ed. rev. i ampl., 2001.

69. Cal tenir en compte que s'ha d'apostrofar l'article femení singular davant el nom de les lletres dels altres alfabetos d'acord amb les regles generals d'apostrofació: *l'alfa, l'òmicron*, que són noms de lletres gregues; *l'àlef, l'ain*, que són noms de lletres hebrees (però *la he* i *la het*, per tal com la hac es pot sensibilitzar).

70. En canvi, és preferible apostrofar davant les denominacions compostes formades per un símbol el nom del qual comenci per vocal, unit a un mot ple (tal com ho fariem si el símbol fos una xifra, com ara *l'1,3,5-trinitrobenzè*): *l'ò-cresol* (llegit «l'ortocresol»), *l'l-dopamina* («l'eladopamina»), *l'α-retinol* («l'alfaretinol»).

71. Segons la versió provisional de la nova gramàtica normativa que es pot consultar per Internet (part iv, p. 34), la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans aposta per l'apostrofació de l'article femení singular i

relacionats amb l'apostrofació

Davant <i>hac aspirada</i> o <i>sensibilitzada</i> (cf. § 14.2.2)	Davant determinats grups consonàntics		Davant un mot en cursiva (cf. § 14.2.5)		Davant cometes d'obertura (cf. § 14.2.6)		Textos amb una disposició gràfica especial (cf. § 14.2.8)
	Davant una <i>essa seguida de consonant</i> (cf. § 14.2.1.1)	Davant altres grups consonàntics similars (cf. § 14.2.1.2)	En ús <i>metalingüístic</i>	En altres usos	En ús <i>metalingüístic</i> ⁷²	En altres usos	
el <i>hardware</i> el Halley el <i>heavy</i> el Hollywood	l' <i>stokes</i> l' <i>scout</i> l' <i>scherzo</i> l' <i>statu quo</i>	l' <i>ftalat</i> l' <i>Jdànov</i>	el <i>horror</i>	el concepte de l' <i>horror</i> l' <i>Avui</i>	té el significat de l' <i>'horror'</i> / té el significat del <i>'horror'</i>	és considerat l' <i>'únic'</i>	Estudiem a l'Institut del Guinyol les rebaixes d'El Corte Inglés
la <i>hippy</i> la <i>heavy</i>	la <i>scheelita</i> la <i>scout</i> la <i>scooter</i> la <i>schola</i>	la <i>ftaleina</i> la <i>ftanita</i> la <i>ftiriasi</i> la <i>Ždala</i>	la <i>única</i>	el concepte de l' <i>opressió</i> l' <i>Hola</i>	té el significat de l' <i>'economia catalana'</i> / té el significat de la <i>'economia catalana'</i>	el capítol de l' <i>'Operació'</i> el capítol de la <i>'Unitat'</i>	Els llibres de l'Enciclopèdia
de <i>heavy</i> de Hollywood	de <i>scherzos</i>	de <i>ftalat</i>	el femení de <i>universitari</i>	el concepte d' <i>horror</i>	té el significat d' <i>'horror'</i> / té el significat de <i>'horror'</i>	és qualificat d' <i>'únic'</i>	Encarregueu el vostre sopar als restaurants d'Alella
de <i>heavy</i> de <i>hippy</i>	de <i>scheelita</i>	de <i>ftiriasi</i> de <i>Ždala</i>	el masculí de <i>única</i>	els personatges d' <i>Aloma</i>		és qualificada d' <i>'unitat'</i>	

de la preposició *de* davant aquesta subclasse de sigles: *l'FM*, una *emissora d'FM*. Fetes les consultes corresponents a aquesta institució, ens ha confirmat que es tracta d'un document de treball que no tindrà validesa normativa fins que no es publicarà tota la gramàtica sencera. Per tant, per prudència, és preferible mantenir els criteris d'apostrofació com fins ara i esperar la decisió definitiva de la Secció Filològica, que segurament no es produirà abans de l'any 2010, data en què s'ha previst que quedi enllestida la redacció d'aquesta nova gramàtica normativa. D'altra banda, en la segona edició del *Diccionari d'abreviacions*, de Josep M. MESTRES i Josefina GUILLÉN (2001, p. 32), els autors proposen el mateix sistema d'apostrofació que sembla que recomanarà l'IEC.

72. Atès que no és clar que es tracti d'un ús estrictament metalingüístic, i donat l'ús que en vam fer al llarg d'alguns capítols de la primera edició d'aquest MANUAL D'ESTIL i l'ús personal de dos dels autors, hem decidit d'admetre una doble grafia fins que l'Institut d'Estudis Catalans es manifesti normativament sobre aquesta qüestió. En aquest sentit, la versió provisional de la nova gramàtica normativa a què hem fet referència en la nota anterior, de moment, no en parla.

[670] d'AILLC	[671] la UNESCO
[672] l'URSS	[673] el IEC ⁷³
[674] l'IMO	[675] l'OTAN

14.2.4. Les xifres

S'apostrofen sempre els articles masculí i femení i la preposició *de* davant les xifres romanes o aràbigues dels nombres que si fossin escrits amb lletres també s'apostrofiarien.

[676] l'11 de maig	[677] l'XI Conferència
[678] més d'11 milions de pessetes	

14.2.5. La lletra cursiva

S'apostrofa sempre que calgui segons les normes generals d'apostrofació, excepte en els usos metalingüístics de la cursiva (seguint el mateix criteri pel qual no s'apostrofiaven fins ara els mots femenins quan la pronúncia semblava ho exigia: *la asimetria, per diferenciar-ho de *la simetria*; vegeu, però, el § 14.3.4).

[679] Finalment, el factor de l'economia és decisiu.
[680] La columna vertebral també rep el nom de <i>esпина</i> .
[681] El substantiu de <i>atraure</i> és <i>atracció</i> .

Davant de noms de publicacions, es poden plantejar dubtes sobre el gènere de la publicació i sobre la necessitat d'utilitzar l'article o no.

[682a] Un article de l' <i>Interviu</i> (un periòdic)	[683a] El director de l' <i>Hola</i>
[682b] Un article de la <i>Interviu</i> (una revista)	[683b] El director d' <i>Hola</i>
[682c] Un article d' <i>Interviu</i>	

En el cas de publicacions que inclouen l'article dins la seva denominació, el problema que ens podem plantejar només apareix amb l'ús de la preposició *de* (ja que les preposicions *a* o *per* no s'apostrofen mai). Si bé d'entrada semblen possibles tant la forma plena com la forma apostrofada, atès que hem donat com a criteri preferent la pronúncia, sembla preferible optar per l'apostrofació.

[684a] ~ El director de <i>El Temps</i>	[684b] El director d' <i>El Temps</i>
---	---------------------------------------

14.2.6. Les cometes

En general, s'apostrofa sempre que calgui segons les normes que regulen l'apostrofació (vegeu el quadre 2, columna «Davant cometes d'obertura»).

[685] Les obres d'«El Quadrat d'Or» són magnífiques.
[686a] La paraula <i>atuir</i> , en el sentit d'«estabornir», és utilitzada per Josep Carner.
[686b] La paraula <i>atuir</i> , en el sentit de «estabornir», és utilitzada per Josep Carner.

73. Cal recordar que l'Institut d'Estudis Catalans apostrofa l'article masculí davant la seva sigla: *l'IEC*. Segons el nostre parer, aquesta grafia només fóra possible si la sigla es lletregés en ser pronunciada («i, e, ce»), mentre que la pronúncia habitual dels membres de l'Institut és [li'ek], en comptes de [əl 'jək]. Sembla que una pronúncia similar s'esdevé també amb la sigla de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra, en aquest cas amb diftong i tot: [liwɫə], en comptes de [əl 'julə]. (V. t. el capítol IX, § 4.)

14.2.7. Els símbols⁷⁴

No s'apostrofen mai ni els articles definits *el* i *la* ni la preposició *de*.

- [687] el H (*hidrogen*) i la Ag (*plata / argent*)
 [688] una temperatura de ~ 3 K
 [689] tiosulfit de S-3-metilhexà (*llegit «tiosulfit d'essa, tres, metilhexà»*)
 [690] de N,N'-dimetilurea (*llegit «d'ena, ena prima, dimetilurea»*)

Els apostrofem, però, davant els símbols internacionals de la rosa dels vents, perquè els tractem com si fossin sigles.

- [691] Anem cap a l'O, i en acabat tombarem cap al N.

14.2.8. Textos amb una disposició gràfica especial

Generalment s'apostrofa en tots els casos, ja que és preferible respectar les normes de partició de les frases, és a dir, respectar els sintagmes i associar conceptes (v. t. § 13.8.4).

- [692a] * Les rebaixes de
El Corte Inglés
- [692b] Les rebaixes
d'El Corte Inglés

En les enumeracions, és preferible acabar sempre la frase inicial i no deixar elements o partícules pertanyents als sintagmes o mots enumerats, especialment si la partícula s'hagués d'apostrofar davant el primer mot d'un dels elements de l'enumeració.

- [693] ~ El teatre musical pot ser de:
 — tragèdia
 — sarsuela
 — òpera
 — opereta
- [694] El teatre musical pot ser dels gèneres següents:
 — tragèdia
 — sarsuela
 — òpera
 — opereta

14.3. Altres casos

14.3.1. En discursos escrits que reproduïxen un llenguatge vulgar, infantil o mal pronunciat, es presenten amb l'apòstrof totes les elisions del discurs oral.

- [695] —Tuadena, no 'ntens re de re, home. Hi de pencà' amb un ocei, entens? T'a-
gradari', a tu, 'ver de pencà' amb un ocei?

14.3.2. En noms de celebracions i actes de tota mena i en algunes dates s'ha estès l'ús —impropi— de l'apòstrof per indicar l'omissió de les dues primeres xifres de l'any i per unir-lo gràficament amb la part textual de l'enunciat. Es tracta d'una moda d'origen angloamericà que, en general, convé evitar (cf. § 9.2.3).

- [696a] * gener'93
- [696b] gener 93
- [696c] gener 1993
- [697a] * Informat'92
- [697b] Informat 92

74. Vegeu el capítol IX, § 5.

14.3.3. Un cas especial d'apostrofació és el que es dona davant el parèntesi o el claudàtor d'obertura quan aquests signes indiquen l'opcionalitat d'aparició del fragment emmarcat (v. t. § 12.1.g). En aquests casos, l'apostrofació es fa d'acord amb el mot que quedaria sense el parèntesi o el claudàtor.

[698a] * Va ser un cas de [auto]medicació errònia.

[698b] Va ser un cas d'[auto]medicació errònia.

[699a] * Va ser un cas de (auto)medicació errònia.

[699b] Va ser un cas d'(auto)medicació errònia.

14.3.4. Cal fer avinent que, amb l'aparició del DIEC (1995), sembla que l'Institut d'Estudis Catalans ha abandonat el criteri de no apostrofar l'article definit femení davant els mots començats per una *a-* de negació o separació, com havia estat normatiu fins aleshores.

[700] Relatiu o pertanyent a l'asèpsia. (*DIEC*, s. asèptic -a.)

[701] Relatiu o pertanyent a l'asistòlia. (*DIEC*, s. asistòlic -a.)

Igualment, en la versió provisional de la nova gramàtica normativa (2002), l'Institut ja no recull aquesta regla,⁷⁵ i fins i tot reproduïx l'exemple «l'asèpsia» en el quadre IV.26 d'aquesta versió provisional.

Amb l'aparició de la segona edició del diccionari normatiu per la diada de Sant Jordi del 2007, hem pogut confirmar aquest canvi de criteri de la Secció Filològica.

15. Alguns signes diacrítics (II): el punt volat

15.1. Funcions generals del punt volat

El punt volat és un signe que consisteix en un punt situat a mitja alçada de les lletres. Té dues funcions generals per a la majoria de les llengües i una d'específica per al català:

a) En edicions de textos antics, separa mots o partícules que apareixen aglutinats en els textos originals.

[702] E així el rei d'Aragó està e·l mig de dos reis, qui són los pus poderosos del món; per què·l convé estar així com cell qui·s combat en un camp ab dos cavallers.

b) En el producte escalar, té les mateixes funcions que el signe de multiplicar (×).

[703] $4 \cdot 2 = 8$

c) En la llengua catalana, forma l'anomenada *ela geminada* juntament amb les dues eles que l'emmarquen (*h*, *L·L*). El punt volat és tan sols un diacrític d'aquests dos caràcters; per això s'exigeix que s'escriguin les dues eles sense deixar, en principi, més espai entre l'una i l'altra que el que ocupen les dues eles acoblades que representen el so palatal de la ela (*ll*, *LL*). Si el gruix de la lletra ho requereix, es poden separar una mica.

[704] a·l·legoria

[705] AL·LEGORIA

75. INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Gramàtica de la llengua catalana: (Versió provisional)*, part IV, § 4.1 (v. la bibliografia).

En els textos impresos, hem de procurar que aquest punt quedi sempre a mig aire de l'alçària de la *ela* i a una distància equidistant de les dues astes, sense que els tres caràcters s'arribin a trepitjar en cap moment. Per això és recomanable que el punt sigui una mica més petit que el punt baix del cos (v. § 15.2).

15.2. La *ela* geminada⁷⁶

Si bé la *Gramàtica catalana* de l'IEC no defineix la *ela* geminada ni com a lletra modificada ni com a dígraf, el *Diccionari de la llengua catalana*, dins l'entrada *punt*, defineix el punt volat com «el signe que apareix en el dígraf de la *ela* geminada (*ll*)». D'altra banda, el *Diccionari català-valencià-balear*, a l'entrada *punt*, dins l'accepció *punt volat*, defineix el punt volat com «el que es posa a la part alta de la ratlla d'escriptura, com és el de la doble *ll*».⁷⁷

Aquest signe va aparèixer per causa de la necessitat de distingir gràficament entre la *ela simple* (*l*), la *ela doble* (*ll*) i la *ela palatal* (*ll*). Aquesta distinció es deu gairebé només a raons etimològiques, ja que actualment la majoria de parlants no fan la geminació fonètica de la *ela* doble.

Alguns autors de la Renaixença, durant un quant temps havien representat la *ela* doble o *ela* geminada amb un guionet (*l-l*), però finalment s'imposà la grafia amb un punt volat, proposada per Antoni M. Alcover i adoptada per l'Institut d'Estudis Catalans el 1913. Aquest canvi responia a la voluntat d'acostar al màxim les dues *eles* fins a aconseguir pràcticament la mateixa distància existent en el dígraf *ll*, sense trepitjar les dues *eles*, i al fet que no es pogués confondre amb un mot compost (*Vall-llobrega*, p. e.).

Tanmateix, encara hi ha editors i impressors que negligeixen aquesta recomanació a l'hora de fer compondre aquest signe doble, i de vegades fan servir el punt baix de la puntuació de les oracions (situat a la línia base o estàndard del cos de la lletra). Actualment no és admissible aquesta grafia, ni tan sols en els textos picats amb ordinador, per tal com els processadors de textos ofereixen diverses possibilitats per representar la *ela* geminada d'una manera prou acceptable gràficament.

[706a] * paral.lel

Altres vegades, els caràcters que formen aquest signe estan excessivament separats, amb la qual cosa sembla que les *eles* pertanyin a mots diferents.

[706b] * paral · lel

[706c] ~ paral·lel

Així doncs, pel que fa a la distància que cal deixar entre les dues *eles* que emmarquen el punt, Fabra ja deia que el punt havia de permetre d'escriure «les dues *l* tan acostades l'una de l'altra com les del símbol *ll*, en què res no hi ha interposat entre ambdues».⁷⁸

Aquesta norma podria ser problemàtica en el cas de la *ela* geminada majúscula, ja que el punt ha d'ocupar l'espai corresponent a la primera *ela*, l'espai que queda enmig de les dues *eles*, o bé les dues *eles* s'han de separar excessivament.

[707a] PARALLEL

[707b] ~ PARAL·LEL

[707c] * PARAL · LEL

76. Vegeu MESTRES, Josep M. «A l'entorn...», I i II, p. 7-9 i 7-10.

77. El diccionari normatiu publicat l'any 1995 (*Diccionari de la llengua catalana*, Institut d'Estudis Catalans) recull, sota l'entrada *ela*, la subentrada *ela geminada*, amb la definició següent: «Nom del signe *ll* LL».

78. FABRA, Pompeu. *Converses...*, vol. II, p. 311.

Pel que fa al punt volat, en el cas de la ela geminada minúscula, ha d'estar situat entre la línia mitjana i la línia superior de les lletres d'ull mitjà (*a, c, e, i, m, n, o, r, d, u, v, x, z*).

[706*d*] paral·lel

En el cas de la ela geminada majúscula, el punt ha d'estar sobre la línia mitjana que es podria traçar entre la línia de base i la línia superior de les majúscules.

[707*e*] PARALLEL

Tant en el cas dels caràcters en majúscula com en minúscula, el punt hauria de ser més petit que la mida del punt corresponent al cos en què escrivim (un 20 % com a màxim de reducció, segons la família i el tipus de lletra).

[706*e*] paral·lel

[707*e*] PARALLEL

Actualment, les pòlisses o les famílies de lletra que empen el sistema Unicode⁷⁹ contenen el caràcter modificat «ela + punt volat» (*Ĺ, ĺ*) en les fonts més habituals (rodona, cursiva, negreta, etc.), la qual cosa ha significat un gran avantatge per compondre correctament les eles geminades. Tanmateix, convindria que els responsables d'aquesta institució desplaçessin el punt volat una mica cap a la dreta —especialment, en el cas de la majúscula—, per tal que quedi totalment centrat entre les dues eles.

Vegeu, a més, la p. 11 del fitxer *Diferències.pdf* del CD-ROM.

16. Alguns signes auxiliars

16.1. Els angles o antilambdes

Els angles o antilambdes són un signe doble que té una forma semblant a dues lambdes majúscules ajagudes.

Antigament s'empraven en comptes de les cometes, sobretot per a les citacions. Actualment s'utilitzen amb les funcions següents:

a) Algunes edicions crítiques posen entre angles les lletres, les síl·labes o els mots que són conjectures o reconstruccions hipotètiques (v. t. § 11.1.*d* i 12.1.*e*).

[708] Lo temps de peregrinació es lo temps de la present vida, en lo qual nos som <en> peregrinació e en gran batala totz temps per nostres falimens.

b) En matemàtica, l'angle d'obertura indica que un valor és menor que un altre, i el de tancament, que és major. En lingüística, l'angle de tancament (>) indica que una expressió «dóna origen a» una altra, i el d'obertura (<), que «deriva de» una altra.

[709] Demostreu que la funció és estrictament còncava en tot el domini si i només si $\alpha + \beta < 1$.

[710*a*] CANTARE HABEO > CANTARE AJO > CANTARE AI > CANTARE E > *cantaré*.

[710*b*] *cantaré* < CANTARE E < CANTARE AI < CANTARE AJO < CANTARE HABEO

79. Unicode és una codificació numèrica universal única per a cada caràcter de les taules que constitueixen les fonts de les lletres, d'acord amb la norma ISO/IEC 10646. Així, per exemple, corresponen a les cometes baixes els codis hexagesimals 0171 («) i 0187 (»), respectivament, que es componen pitjant la tecla «alt» mentre marquem en el teclat numèric el codi corresponent (la ela geminada minúscula [*ĺ*] té el codi hexagesimal 0320 i la majúscula [*Ĺ*], el 0319). El consorci Unicode, que ha creat aquest sistema, és una entitat sense finalitat de lucre que desenvolupa, difon i promou l'ús d'aquesta codificació arreu del món.

16.2. L'asterisc

*

L'asterisc és un signe en forma d'estrella, generalment de cinc o sis puntes (amb un mínim de tres puntes i un màxim de set). S'utilitza amb les funcions següents:

a) Com a crida d'una nota, se situa sempre després dels signes de puntuació, de vegades entre parèntesis.⁸⁰ L'asterisc es repeteix al peu de la pàgina. Si hi ha més d'una nota, els asteriscos s'arreglaren fent caixa per la dreta a fi de no desalinejar el text.

[711] 2.5. Renda i oci*

b) En llibres litúrgics i pietosos, separa els versicles dels salms i indica les pauses per a la recitació. Es colloquen sempre entre dos espais.

[712] Quia viderunt oculi mei * salutare tuum.

c) En gramàtica històrica indica, situat davant d'un mot, que aquest és hipotètic i que s'ha reconstruït segons les lleis evolutives conegudes. En lingüística actual, davant d'una expressió indica que aquesta és incorrecta segons la normativa o bé que és agramatical.

[713] BAUZIA derivaria d'un mot germànic *BAUTI < BAUSI, 'engany'.

[714] *He vist a la Maria.

d) En obres lexicogràfiques o lingüístiques, pot tenir diverses funcions (sempre cal indicar al principi de l'obra quina funció té).

d') Pot indicar que és un manlleu no adaptat. En aquest cas, pot anar al davant o al darrere.

[715] *ship money**

[716] *ship money

d'') Pot indicar que és un terme o una accepció afegida respecte a la primera edició (com, per exemple, en l'índex analític de la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra del 1956).

[717] Postverbals* 145

e) En obres literàries, articles de revistes i diaris i altres escrits, se solen utilitzar d'un a tres asteriscos per establir un canvi (de temps, de tema, de capítol, etc.) en la narració. Es colloquen en una línia a part. Actualment, però, generalment fan aquesta mateixa funció una o dues línies en blanc.

[718a] * * *

[718b] * * *

[718c] * * *

També es poden marcar aquestes separacions mitjançant un *filet de separació* (generalment, un mig filet, és a dir que no arriba a la meitat de l'amplària de la caixa de text), anomenat també *filet transversal*, que pot tenir un gruix idèntic tot al llarg del filet o bé pot ser més gruixut al centre que als extrems (aleshores, s'anomena *filet anglès*). També s'hi pot fer servir un filet de fantasia que segueix un determinat dibuix.⁸¹

Dins els filets de fantasia trobem el *bigoti* (que s'usa també com a sinònim de *filet anglès*), que és un ornament format per un filet horitzontal combinat amb altres filets o amb una vinyeta, i el conjunt és simètricament més prim als extrems que al centre. El bigoti ha d'ocupar menys de la meitat del títol o de l'amplària de la caixa del text que el precedeix.

[719] El conreu de les gramínies arreu del Principat

80. Per a més informació sobre els asteriscos en les notes, vegeu el capítol XIII, § 1.4.2.6.

81. Vegeu també el *filet de nota* (capítol XIII, § 1.5.1 i 1.5.6).

16.3. La barra inclinada

La barra inclinada és un signe que consisteix en una línia recta decantada cap a la dreta en sentit ascendent, traçada d'esquerra a dreta, generalment de l'alçària d'una lletra majúscula. La barra inclinada indica una certa oposició o alternança entre els dos termes que relaciona.

Si la barra que separa dos mots coincideix amb el final de ratlla, es deixa la barra al final d'aquesta i no s'hi afegeix cap guionet; tanmateix, aquesta partició no és gaire recomanable. Si forma part d'una abreviació, no es pot deixar a final de ratlla, sinó que cal escriure els dos termes a la ratlla inferior o mantenir-los en la de dalt. Si una de les expressions que relaciona està formada per més d'un mot, es deixa un espai fi —o, si no pot ser, un espai normal— entre la barra i cada una de les expressions que aquesta separa. Si cadascuna consta d'un sol mot, no cal deixar cap espai.

[720a] ~ Hi ha un canvi d'un sol fonema en *punxa/*

panxa.

[720b] Hi ha un canvi d'un sol fonema en

punxa/panxa.

[721a] * El cotxe corria segurament a més de 180 km/

h.

[721b] El cotxe corria segurament a més de 180 km/h.

[722a] * el camp de l'ensenyament actiu/aprenentatge passiu de l'expressió escrita

[722b] el camp de l'ensenyament actiu / aprenentatge passiu de l'expressió escrita

[723a] ~ el camp de l'ensenyament / aprenentatge de l'expressió escrita

[723b] el camp de l'ensenyament/aprenentatge de l'expressió escrita

La barra inclinada s'utilitza amb les funcions següents:

a) Aproxima els dos termes que relaciona, que poden ser afins o excloents (a diferència del guió, que els relaciona estretament).

[724] les operacions d'entrada/sortida dels ordinadors

b) En el sistema internacional d'unitats (SI), té el valor de '[partit] per'.

[725] 120 km/h

c) En matemàtica, significa 'partit per'; és equivalent, doncs, als dos punts (o doble punt).

[726a] $4/2 = 2$

[726b] $4 : 2 = 2$

És el signe dels nombres trencats, que s'utilitza sobretot quan cal escriure aquests nombres en una sola línia; però no se'n pot fer servir més d'una en la mateixa expressió, llevat que s'utilitzin parèntesis per evitar ambigüitats.

[727] $1,25 = 5/4$

d) En l'escriptura de versos en línia, indica cada canvi de vers. Se situa entre espais, després dels signes de puntuació. També s'utilitza amb aquesta funció la pleca simple (l).

[728] En el desembre fi / quan del cel Barcelona s'encomana, / Mare de Déu del Pi, / al grat del vostre nom de muntanyana / us guarnim el jardí.

e) En obres d'estudi ortogràfic, serveix per indicar en els exemples la divisió de síl·labes o la separació de paraules al final de ratlla. També s'utilitza amb aquesta funció la pleca simple (l).

[729] El mot *organització* se separa sillàbicament de la manera següent: or/ga/nit/za/ci/ó.

[730] El mot *organització* a final de ratlla es pot partir pels punts següents: or/ga/nit/za/ció.

f) En lingüística, s'inclou entre dues barres la transcripció fonològica.

[731] el fonema /f/

g) En lleis, decrets i altres documents, separa el número d'ordre de la norma i l'any de promulgació d'aquesta.

[732] Llei 7/1983, del 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya.

h) En les resolucions i les mocions parlamentàries, separa el número d'ordre de la norma i el número de la legislatura, que s'escriu amb xifres romanes.

[733] Resolució 20/IV

i) En algunes abreviatures substitueix el punt, però no s'utilitza mai conjuntament amb aquest.

[734a] C/ de Balmes, s/n

[734b] C/ Balmes, s/n

j) També s'utilitza per separar les conjuncions *i* i *o* (*i/o*) per indicar la possibilitat d'opció o addició entre els elements que relacionen aquestes conjuncions. Si bé aquest recurs és útil en alguns llenguatges especialitzats, és abusiu en altres textos de tipus més general.

[735a] ~ Els estudiants que han hagut de seguir el curs de francès i/o anglès han de recollir els papers a Secretaria.

[735b] Els estudiants que han hagut de seguir el curs de francès o d'anglès han de recollir els papers a Secretaria.

k) En les edicions crítiques, indica el canvi de línia en l'original, normalment acompanyada d'una numeració.

[736a] Cita l'autoritat de la *Vida de santa Eugènia* en provençal: «Ela se mes en lo chami / At ab ela ayei companho / E chavalgant a gran randó.»

[736b] Cita l'autoritat de la *Vida de santa Eugènia* en provençal: «Ela se mes en lo chami /³⁵ At ab ela ayei companho /³⁶ E chavalgant a gran randó.»

l) En tipografia, separa el cos de lletra de l'interlineat del text.

[737] 9/10 (*lletra del cos 9 / interlineat de 10 punts*, llegit «nou sobre deu»)

m) Arran de la creació de la xarxa informàtica Internet, aquest signe s'empra també per separar l'adreça de les diferents pàgines web d'un lloc concret d'aquesta xarxa (v. t. § 16.4.b).

[738] <http://www.offcampus.es/offcam/viajes/paradore/cataluna.html>
(pàgina web dels paradors de turisme de Catalunya)

16.4. La barra doble

//

Aquest signe consisteix en dues barres inclinades juntes. En general, té les mateixes funcions que la pleca doble.

Especialment, s'utilitza per a les funcions següents:

a) En les edicions crítiques, indica canvi de pàgina en l'original.

[739] Anno domini MCCL. / Dix Maria Pocha a_n G. clerge e a_n P. d'Andorra / can los dava la primicia que fembres eretges / can pregaven Deu mans cubertes s'aje- // [f. 31] nolaven, e N'Ermesen de Terres fa aquel semblant can-(n)é en eglea.

b) Arran de la creació de la xarxa informàtica Internet, aquest signe ha estès el seu ús arreu perquè s'empra per separar la sigla del protocol —o llenguatge que es fa servir internacionalment per a la comunicació entre ordinadors— de transferència de pàgines web (HTTP, *hypertext transport protocol*) de l'adreça de l'ordinador on hi ha el lloc web. (Cal recordar que, en els textos impresos, és recomanable de compondre tota l'adreça en lletra cursiva, sense majúscules i sense accents.) És preferible no descuidar-se la sigla del protocol en donar l'adreça a algú, ja que, si no l'escrivíssim en fer una consulta, el servidor d'Internet podria no reconèixer-la.

[740a] *http://www.redestb.es/personal/sam.bcn* (adreça del web del club d'esgrima Sala d'Armes Montjuïc [SAM], de Barcelona)

[740b] ~ *http://www.redestb.es/personal/sam.bcn*

[740c] ~ *www.redestb.es/personal/sam.bcn*

[741] *http://www.termcat.cat* (adreça del web del Centre de Terminologia per a la Llengua Catalana [TERMCAT])

En aquest ús, la barra doble no pot ser substituïda per la pleca doble.

16.5. El calderó⁸²

¶

El calderó és un signe gràfic en forma de P girada cap a l'esquerra, l'origen del qual sembla que és la inicial de la paraula *paràgraf*. En els manuscrits medievals i en els textos dels primers temps de la impremta significa 'canvi de paràgraf'.

Actualment gairebé no s'utilitza. Sembla que és l'origen de la pleca doble (||), que en algunes obres lexicogràfiques s'utilitza per separar diferents accepcions d'una paraula (ja que en una altra disposició del text anirien separades en paràgrafs diferents).

Situat després del punt i entre dos espais, indica nou paràgraf, com la pleca doble o el signe igual.

[742] «Lliurar a penes s'usa en el sentit de *fer a mans*, i és comunament emprat en el sentit de *deslliurar* o *alliberar* que té el mot *librar*. ¶ *Els demás*, que volia dir *la major part*, significa avui *els altres*; li havem donat, doncs, servilment la significació de la locució pronominal castellana *los demás*.»

82. Cal no confondre aquest signe amb el que es fa servir en les composicions musicals (∩), que porta el mateix nom i que serveix per indicar que una nota o una pausa poden ser executades lliurement, sense cenyir-se al seu valor estricte.

16.6. *El cristus*

El cristus és un signe en forma de creu de braços iguals acabats en triangle. S'utilitzava en els llibres d'oracions per indicar que s'havia de fer el senyal de la creu. Actualment no té cap ús específic.

[743] Evangeli Joan 20, 24-29

✠ *En aquell temps...*

16.7. *La creu*

És un signe en forma de creu, amb el braç vertical més llarg que l'horitzontal. En obres enciclopèdiques, indica «mort/ta» o «mort/ta a»; en obres de geografia, «bisbat».

[744] Agnès († 1243)

16.8. *La creu doble*

És un signe semblant a l'anterior, però amb dos braços transversals. En obres de geografia, significa «arquebisbat».

[745] Barcelona (‡)

16.9. *La fletxa*

Aquest signe, que també s'anomena *sageta*, pot prendre diferents formes (→, ←, ↑, ↓, ↗, ↘, ↙, ↚).

S'utilitza amb les funcions següents:

a) En obres lexicogràfiques, fa d'element de remissió, és a dir, substitueix la paraula *vegeu* o l'abreviatura *v.*

[746] És el cas d'*Andorra* ↑, el d'una senyoria compartida ja des del segle XIII per dos consenyors.

b) En enunciats referents a una figura o il·lustració, indica la situació de cada element.

[747] L'orella d'ós (*Ramonda myconi*) →

16.10. *L'igual*

Aquest signe ortogràfic i matemàtic consisteix en dos semiguions posats l'un sobre l'altre, que se situen centrats al mig de l'alçària de la minúscula.

S'utilitza amb les funcions següents:

a) Situat després del punt i entre dos espais indica nou paràgraf, com la plec doble o el calderó.

[748] «*Lliurar* a penes s'usa en el sentit de *fer a mans*, i és comunament emprat en el sentit de *deslliurar* o *alliberar* que té el mot *librar*. = *Els demás*, que volia dir *la major part*, significa avui *els altres*; li havem donat, doncs, servilment la significació de la locució pronominal castellana *los demás*.»

b) En matemàtica, indica la igualtat de dos valors.

[749] $2 + 3 = 5$

c) Indica el significat o l'equivalència d'un mot o d'una expressió.

[750] ca (= casa)

16.11. Les claus

Les claus són un signe que consisteix en dos traços en forma de vírgules verticals invertides unides per un nucli.

S'utilitza amb les funcions següents:

a) En els quadres sinòptics, comprèn tots els elements que s'agrupen sota un mateix concepte, el qual els origina. Si el text no continua, s'omet la clau de tancament.

[751] tipus de lletra $\left\{ \begin{array}{l} \text{rodona} \\ \text{cursiva} \\ \text{negreta} \end{array} \right.$

b) També és un signe matemàtic que s'utilitza en combinació amb els parèntesis i els claudàtors. En alguns casos, s'omet un dels signes.

[752] $\left. \begin{array}{l} 2x - 3y = 1 \\ 2y + 3x = 0 \end{array} \right\}$ [753] $\{a [(b + c)^2 + d^3] - (c + d)^2\}$

16.12. La plec

Anomenat també *pleca simple*, aquest signe consisteix en una ratlla vertical. S'utilitza amb les funcions següents:

a) En la separació de versos escrits en línia pot fer la mateixa funció que la barra inclinada.

[754] En el desembre fi | quan del cel Barcelona s'encomana, | Mare de Déu del Pi, | al grat del vostre nom de muntanyana | us guarnim el jardí.

b) En matemàtica, el valor comprès entre dues pleques és absolut.

[755] $|4 - 8| = 4$

c) En les transcripcions fonètiques indica que es fa una pausa menor.

[756] [|| ən əl ðə'zembrə 'fi | kwan dəl 'səl βərcə'lɔnə sənku'manə, | 'marə ðə 'ðəw dəl 'pi, | əl 'ɣrad dəl 'bɔstrə nɔm ðə muntə'janə | uz ɣwər'nim əl ʒər'di ||] (*Transcripció segons el dialecte central.*)

d) En les obres lexicogràfiques, es pot utilitzar per separar les diferents subaccepcions d'una accepció o d'una entrada. És precedida per un punt i un espai i seguida d'un altre espai.

[757] dualista *m. i f.* Partidari del dualisme. | *adj.* Dualístic.

16.13. La plec doble

L'origen d'aquest signe, que consisteix en dues pleques paral·leles, segurament és el calderó.

S'utilitza amb les funcions següents:

a) Es pot utilitzar en lloc del signe igual per indicar en una citació que es passa a un altre paràgraf o a una altra pàgina (si es fa servir la plec simple per separar paràgrafs).

[758] [...] «Lliurar a penes s'usa en el sentit de *fer a mans*, i és comunament emprat en el sentit de *deslliurar* o *alliberar* que té el mot *llibrar*. || *Els demás*, que volia dir *la major part*, significa avui *els altres*; li havem donat, doncs, servilment la significació de la locució pronominal castellana *los demás*.»

b) En les transcripcions fonètiques indica que es fa una pausa major.

[759] [|| ən əl ðə'zembrə 'fi | kwan dəl 'sɛl βərcə'lonə sənku'manə, | 'marə ðə 'ðəw dəl 'pi, | əl 'ʎrad dəl 'bɔstrə nɔm ðə muntə'janə | uz ʎwər'nim əl zər'di ||] (*Transcripció segons el dialecte central.*)

c) En les obres lexicogràfiques, es pot utilitzar per separar les diferents accepcions d'una entrada. És precedida per un punt i un espai i seguida d'un altre espai.

[760] **esboirar** *v. tr.* Netejar de boira dissipant-la. *El vent esboira la muntanya, el pla, el cel.* || *pron.* Dissipar-se la boira.

16.14. *El paràgraf, epígraf o secció*

§

Aquest signe consisteix en dues essos enllaçades, l'una sobre l'altra.

S'utilitza per indicar divisions menors dins d'un capítol, quan són seguides d'una numeració que les ordena.

[761a] Vegeu el § 14.3.1.

[761b] Vegeu § 14.3.1.

Generalment, només s'empra si apareix entre parèntesis o quan s'utilitza en les notes.

[762] (Vegeu § 14.3.1.)

[763] Vegeu el capítol iv, § 14.3.1.

En els altres casos és preferible escriure la paraula *paràgraf*, *epígraf* o *secció*.

[764] Com recollim en l'epígraf 14.3.1. del capítol iv.

No s'ha de doblar mai per indicar que hi ha més d'un paràgraf, epígraf o secció.

[765a] * Vegeu el capítol 4, §§ 14.3.1 i 14.3.2.

[765b] Vegeu el capítol 4, § 14.3.1 i 14.3.2.

16.15. *El menys*

—

16.15.1. El menys, guió mitjà o semiguió és el signe intermedi entre el guionet i el guió, d'una llargada equivalent a mig quadratí, o bé igual a la línia horitzontal que forma el signe més [+].

16.15.2. S'usa sobretot en les fórmules i en els casos que acompanya xifres:

a) Es fa servir com a signe de subtracció, separat per un espai blanc fi a cada banda.

[766] 4.832 — 751 = 4.081

b) Unit per l'esquerra a una quantitat, indica que es tracta d'un nombre negatiu o que és en un dels quadrants de l'esquerra de l'eix de les ordenades o per sota de l'eix de les abscisses.

[767] −2

[768] −20 °C

[769] (−3,3)

c) En les quantitats monetàries es pot usar darrere la coma decimal per indicar que no hi ha cap decimal i per evitar que s'hi afegixi cap xifra més.

[770a] 14.537,— €

[770b] 14.537 €

16.15.3. No s'ha d'utilitzar en els usos reservats al guionet (v. § 9.1) ni al guió llarg (v. § 8).

16.16. Els parèntesis angulars

Els parèntesis angulars són formats per dos angles obtusos (en contraposició amb els angles aguts dels signes dits *angles* o *antilambdes*, < >; cf. § 16.1) i poden tenir una gran utilitat en lexicografia per emmarcar, per exemple, el complement directe del verb transitiu definit o altres elements de l'anomenat *contorn de la definició* ('característiques o elements que determinen la combinabilitat del lema, però que no constitueixen un tret inherent de la definició'),⁸³ en comptes dels parèntesis rodons, amb la qual cosa es poden distingir fàcilment els elements que constitueixen incisos dels que no ho són. El fet d'emprar aquests signes només per a aquests casos permet d'apostrofar les partícules que convingui i d'anteposar-hi signes de puntuació, sense que el lector/ra tingui la impressió que es comet una incorrecció per un contacte inadequat de signes gràfics.

- [771] **estoma** *m.* Estructura de l'epidermis dels òrgans verds, esp. de les fulles, de les plantes superiors, formada per dues cèl·lules oclusives, portadores de cloroplasts, que limiten una obertura (l'ostíol) que s'obre o es tanca segons la turgència d'aquelles.⁸⁴
- [772a] ~ **descamisar** *v. tr.* Llevar un tros de camisa (del suro) en pelar-lo.
- [772b] **descamisar** *v. tr.* Llevar un tros de camisa <del suro> en pelar-lo.
- [773] **amarar** *v. tr.* Mullar intensament <un terreny> de manera que l'aigua el penetri profundament.⁸⁵
- [774] **malmesclar** *v. tr.* Posar mal, enemistar, <entre dues o més persones>.

La importància de distingir els veritables parèntesis dins la definició dels elements simplement destacats s'ha palesat en els diccionaris més recents i amb característiques més avançades, però encara no s'ha trobat un sistema unitari i generalitzat per a les obres lexicogràfiques, perquè cap no està prou consolidat. De vegades, les propostes gràfiques per emmarcar els elements del contorn de la definició no van gaire més enllà dels claudàtors i els parèntesis, que ja tenen altres usos dins l'article lexicogràfic, amb la consegüent sobrecàrrega de funcions per a un mateix element gràfic.

- [775] **hablar** *v. intr.* [...] 4 Hablar [2a i b] para decir cosas [sobre alguien o algo (compl DE, SOBRE o ACERCA DE)].⁸⁶
- [776] **parlar** *v. intr.* [...] 3. *parlar* [amb algú] (de / sobre algú o de / sobre una cosa) Comunicar-se verbalment.⁸⁷

16.17. La rova o arrova

La *rova* o *arrova* és un signe que consisteix en una *a* la cua de la qual l'envolta fins a encerclar-la gairebé completament.

Les funcions bàsiques d'aquest signe són les següents:

83. Jordi Ginebra i Anna Montserrat parlen de l'*expansió* de la definició com a complement o conjunt de complements de cada accepció (*Diccionari d'ús...*, p. 14). Altres autors parlen d'*arguments* o de *trets contextuals*. Es tracta d'una qüestió encara en estudi i discussió.

84. INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Diccionari de la llengua catalana*, s. v.

85. VILA, Marc-Aureli. *Aportació a la terminologia...*, s. v.

86. SECO, Manuel; OLIMPIA, Andrés; RAMOS, Gabino. *Diccionario del español actual*, s. v.

87. GINEBRA, Jordi; MONTSERRAT, Anna. *Diccionari d'ús...*, s. v.

a) Segons la *Gran enciclopèdia catalana*, la *rova* o *arrova* és el símbol d'una unitat de pes que, a Catalunya, equival a 0,25 quintars o 26 lliures (és a dir, a 10,4 quilograms). L'ús d'aquesta unitat està en recessió.

[777] A Irlanda vaig trobar una empresa que fabricava diferents menes de sacs per transportar ciment: d'1 @, de 2 @, de 6 @ i de 12 @.

b) Arran de la creació de la xarxa Internet, els primers inicis de la qual daten de l'any 1969, el símbol d'aquesta unitat de la física ha adquirit una importància preeminent perquè s'empra per separar el nom de l'usuari de l'adreça del servidor de correu. (Cal recordar que, en els textos impresos, és recomanable de compondre tota l'adreça en lletra cursiva, sense majúscules i sense accents.)

[778] *sam.bcn@redestb.es* (adreça electrònica de la Sala d'Armes Montjuïc, de Barcelona)

[779] *dsi1.dsi@cap.m400.gva.es* (adreça electrònica del Centre d'Informació i Documentació Administrativa i Jurídica de la Generalitat Valenciana [CIDAJ])

El fet que ara es faci servir a tot el món i que els parlants de molts territoris no coneguin —o no reconeguin— aquest símbol, i potser també el desig de distingir-lo del valor tradicional, ha provocat que s'hagin fet propostes per «rebatejar-lo». Entre altres denominacions, hom l'anomena *ensaïmada*, a *encerclada*, a *amb cua*, etcètera.

16.18. El subratllat

16.18.1. El subratllat (_), que antigament era l'única manera de destacar fragments de text amb la màquina d'escriure (i també en els textos manuscrits),⁸⁸ s'ha vist totalment arraconat pels recursos tipogràfics que permeten els processadors de textos, fins al punt que ja no es considera adequat fer servir aquest recurs per destacar text en els documents compostos amb ordinador.

No cal dir que, en bona tipografia, mai no s'ha tolerat el subratllat amb aquesta funció, sinó que s'ha fet servir habitualment la regular cursiva, al costat de la versaleta (reservada a alguns textos amb finalitats exemplificadores) i la versaleta amb la prosa (o set) més oberta del normal (aquest darrer recurs ara pràcticament en desús) i, en textos docents, la negreta rodona; la majúscula (o caixa alta) tampoc no s'accepta amb aquesta funció.

[780a] * Els folis explicatius formen part de l'alçària de la pàgina, mentre que els folis numèrics es consideren part integrant del marge i no formen part del conjunt de la caixa impresa.

[780b] * Els FOLIS EXPLICATIUS formen part de l'alçària de la pàgina, mentre que els FOLIS NUMÈRICS es consideren part integrant del marge i no formen part del conjunt de la caixa impresa.

[780c] ~ Els FOLIS EXPLICATIUS formen part de l'alçària de la pàgina, mentre que els FOLIS NUMÈRICS es consideren part integrant del marge i no formen part del conjunt de la caixa impresa.

[780d] ~ Els FOLIS EXPLICATIUS formen part de l'alçària de la pàgina, mentre que els FOLIS NUMÈRICS es consideren part integrant del marge i no formen part del conjunt de la caixa impresa.

88. Ens referim al text general d'una obra, és a dir, al discurs seguit, i no als títols o altres elements extratextuals.

- [780e] ~ Els **folis explicatius** formen part de l'alçària de la pàgina, mentre que els **folis numèrics** es consideren part integrant del marge i no formen part del conjunt de la caixa impresa. (*Únicament en documents que tenen finalitats docents.*)
- [780f] Els **folis explicatius** formen part de l'alçària de la pàgina, mentre que els **folis numèrics** es consideren part integrant del marge i no formen part del conjunt de la caixa impresa.

16.18.2. Tanmateix, hi ha casos excepcionals en què els recursos tipogràfics poden esdevenir limitats per destacar, com passa en aquest MANUAL D'ESTIL, en què generalment marquem la part que ens interessa amb la lletra versaleta, llevat d'aquest capítol, en què la versaleta podria ser confusió o indistingible (en el cas dels signes de puntuació), on hem emprat el subratllat amb profusió, al costat de la versaleta.

- [781] Si m'hagués vist el «profe»...
- [782] la COMARCA d'Osona

17. Els tipus de lletra i els signes de puntuació

17.1. Pel que fa a la tipografia dels signes de puntuació que acompanyen mots o expressions en cursiva, hem adoptat els criteris següents:⁸⁹

a) La coma, el punt i coma, el punt, els dos punts i els punts suspensius, per bé que es podrien compondre en cursiva si el mot que segueixen és en cursiva, és recomanable d'escriure'ls en el mateix tipus del context si hi estan en contacte directe.

- [783a] ~ **descloure** [Quant a la flexió, com *cloure*; p. p. *desclòs*]
- [783b] **descloure** [Quant a la flexió, com *cloure*; p. p. *desclòs*]

b) El signe d'interrogació i el signe d'admiració només es componen en el mateix tipus si formen part de l'expressió en cursiva (v. t. § 7.3.4 i 7.4.4). (Si cal, podem deixar un espai fi perquè, en el cas que un element estigui en cursiva i l'altre no, no es trepitgin els caràcters que estan en contacte.)

- [784] Ahir vaig anar sol a veure *Boom-boom!*, perquè tu ja em vas dir que no et feia gràcia.
- [785] Qui diu que això no es repetirà *ad libitum*?

c) Els parèntesis, els claudàtors i les cometes es posen en cursiva només si el context en què es troben és de lletra cursiva, encara que tot el text de l'incís que emmarquen sigui en cursiva. (Si cal, podem deixar un espai fi perquè no es trepitgin els caràcters que estan en contacte.)

- [786] **excloure** [Quant a la flexió, com *cloure*; p. p. *exclòs*]

d) Els parèntesis de les acotacions de les obres de teatre i els guions radiofònics i de pel·lícules s'acostumen a compondre en cursiva, com el text de l'acotació.

- [787] SAÏD: Com bèsties tracta els captius. (*Li dona les claus.*)

89. Recordem que, en els textos en cursiva, aquests criteris s'han d'aplicar respecte a la rodona.

17.2. Alguns autors i algunes editorials recomanen de compondre tots els signes de l'epígraf 17.1 segons el tipus de lletra de l'element que hi està immediatament en contacte. Així, en un incís marcat amb parèntesis podem tenir el parèntesi d'obertura en rodona i el de tancament en cursiva, p. ex., però sembla un ús poc adequat, especialment quan l'incís és curt.

[788a] ~ **incloure** [Quant a la flexió, com *cloure*; p. p. *inclòs*]
[788b] **incloure** [Quant a la flexió, com *cloure*; p. p. *inclòs*]

17.3. En els textos compostos en lletra versaleta, l'apòstrof s'ha de situar a l'altura de les majúscules, i no de les versaletes.

[789a] * L'OBRA DE LA MONTSERRAT I EN JULIÀ
[789b] L'OBRA DE LA MONTSERRAT I EN JULIÀ

18. Bibliografia

- ARANA, Esther; VILANA, Àngels. *Tots els signes de puntuació: Aclariments, suggeriments, exemples i exercicis pràctics*. Barcelona: Fausí, 1990.
- BALLESTA, Joan Manuel. *Diccionari de gramàtica generativo-transformacional*. Bellaterra: Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 1991.
- Code typographique: Choix de règles à l'usage des auteurs et professionnels du livre*. 6a ed. París: Fédération CGC de la communication, 1989.
- COROMINES, Joan. *Lleures i converses d'un filòleg*. 3a ed. Barcelona: Club Editor, 1983.
- DREYFUS, John; RICHAUDEAU, François. *Diccionario de la edición y de las artes gráficas*. Madrid: Pirámide: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 1990.
- FABRA, Pompeu. *Gramàtica catalana*. 9a ed. Barcelona: Teide, 1979.
- *Converses filològiques*. Barcelona: EDHASA, 1984. 2 v.
- MARÍ, Isidor. «Alguns dubtes en l'ús de l'apòstrof (i)». *Llengua i Administració*, núm. 24 (agost-setembre 1986), p. 6.
- «Alguns dubtes en l'ús de l'apòstrof (i ii)». *Llengua i Administració*, núm. 25 (novembre 1986), p. 7.
- MARTÍN, Euniciano. *Cómo se hace un libro: Proceso de realización gráfica*. Barcelona: Don Bosco, 1983.
- MARTÍNEZ DE SOUSA, José. *Diccionario de tipografía y del libro*. 2a ed. Madrid: Paraninfo, 1981.
- *Diccionario internacional de siglas y acrónimos*. Madrid: Pirámide, 1984.
- *Diccionario de ortografía*. Madrid: Anaya, 1985.
- *Diccionario de ortografía técnica: Normas de metodología y presentación de trabajos científicos, bibliológicos y tipográficos*. Madrid: Pirámide: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 1987.
- MESTRES, Josep M. «Com apostrofem». *Escola Catalana*, núm. 239 (octubre 1987), p. 4-5.
- «Com apostrofem (i ii)». *Escola Catalana*, núm. 242 (gener 1988), p. 4-6.
- «Com apostrofem (iii, i darrera?)». *Escola Catalana*, núm. 251 (octubre 1988), p. 2-3.
- «Les sigles i l'apòstrof». *Llengua i Administració*, núm. 37 (novembre 1989), p. 6.
- «A l'entorn de la ela geminada (i)». *Escola Catalana*, núm. 266 (març 1990), p. 7-8.
- «Els signes de puntuació i altres signes gràfics (i)». *Com: Ensenyar Català als Adults*, núm. 21 (maig 1990), p. 22-29.
- «A l'entorn de la ela geminada (i ii)». *Escola Catalana*, núm. 270-271-272 (juliol-agost-setembre 1990), p. 7-10.
- «Els signes de puntuació i altres signes gràfics (i ii)». *Com: Ensenyar Català als Adults*, núm. 22 (agost 1990), p. 23-30.
- POLO, José. *Ortografía y ciencia del lenguaje*. Madrid: Paraninfo, 1974.

- QUILIS, Antonio; FERNÁNDEZ, Joseph A. *Curso de fonética y fonología españolas: Para estudiantes angloamericanos*. 9a ed. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Instituto Miguel de Cervantes, 1979.
- RUAIX, Josep. *Punts conflictius de català*. Barcelona: Barcanova, 1989.
- Sigles i abreviatures dels llibres de la Bíblia i d'escrits afins jueus i grecs*. Barcelona: Associació Bíblica de Catalunya, 1988.
- SOL, Ramón. *Manual práctico de estilo*. Barcelona: Urano, 1992.
- SOLÀ, Joan. *A l'entorn de la llengua*. Barcelona: Laia, 1977.
- *L'obra de Pompeu Fabra*. Barcelona: Teide, 1987.
- *Lingüística i normativa*. Barcelona: Empúries, 1990.
- SOLÀ, Joan; PUJOL, Josep M. *Tractat de puntuació*. Barcelona: Columna, 1989.
- US GOVERNMENT PRINTING OFFICE. *A manual of style*. Nova York: Gramercy, 1986.
- VIVES, Josep. *Esquemas de metodología histórico eclesiástica*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Instituto P. Enrique Flórez, 1957.

Bibliografia consultada especialment amb vista a la tercera edició del MANUAL D'ESTIL

- BADIA I MARGARIT, Antoni M. *Gramàtica catalana*. Madrid: Gredos, 1962.
- COROMINA, Eusebi. «El 9 Nou». *Manual de redacció i estil*. 2a ed. Vic: Premsa d'Osona: Eumo; Barcelona: Diputació de Barcelona, 1993.
- COSTA, Joan. «Proposta d'ús de l'apòstrof davant de mots començats amb una consonant fricativa seguida d'una altra consonant». *Llengua i Ús* [Barcelona], núm. 34 (3r quadrimestre 2005), p. 58-59.
- Criteris lingüístics*. 2a ed. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana, 1992.
- DROU, Pere. *Llibre d'estil d'El Punt: Llengua 2*. [Girona]: Hermes Comunicacions, [2000].
- FABRA, Pompeu. *Gramàtica catalana*. Reimpr. del facs. de la 7a ed. [1933]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2000.
- GINEBRA, Jordi; MONTSERRAT, Anna. *Diccionari d'ús dels verbs catalans*. Barcelona: Edicions 62, 1999.
- Guide du typographe*. 6a ed. Lausana: Groupe de Lausanne de l'Association Suisse de Typographes, 2000.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Documents de la Secció Filològica, III*. Barcelona: IEC, 1996.
- *Documents de la Secció Filològica, IV*. Barcelona: IEC, 2003.
- *Documents normatius 1962-1996 (amb les novetats del diccionari)*. Barcelona: IEC, 1997.
- *Gramàtica de la llengua catalana: (Versió provisional)* [en línia]. Vol. I. Barcelona: IEC, 2002. <<http://www.iecat.net/institucio/seccions/Filologica/gramatica/default.asp>> [Consulta: 29 abril 2005]
- Llibre d'estil del diari «Avui»*. Barcelona: Empúries, 1997.
- MALAGARRIGA, Marc Antoni. «Desenvolupament d'una eina correctora d'eles geminades per a documents PDF» [Actualització: 12 juliol 2006]. A: *V Jornades de Programari Lliure* (Barcelona, 5-8 de juliol de 2006). <<http://portal.jornadespl.org/ponencies/desenvolupament-d-una-eina-correctora-d-eles-geminades-per-a-document-pdf/>> [Consulta: 30 juliol 2006].
- MARTÍNEZ DE SOUSA, José. *Diccionario de tipografía y del libro*. 3a ed. Madrid: Paraninfo, 1992.
- *Diccionario de edición, tipografía y artes gráficas*. Gijón: Trea, 2001.
- MESTRES, Josep M. «Sobre l'ús del guionet». A: MARTÍ I CASTELL, Joan [cur.]. *De la preceptiva de la llengua catalana: Reflexions i notes 2000-2002*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2002, p. 111-112.
- «Les abreviacions (iv): l'apostrofació davant les sigles». A: MARTÍ I CASTELL, Joan [cur.]. *De la preceptiva de la llengua catalana: Reflexions i notes 2000-2002*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2002, p. 117-118.

- MESTRES, Josep M. [coord.]. *Criteris i altres materials per al llibre d'estil de l'Institut d'Estudis Catalans* [dossier de treball]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, setembre 2003. També disponible en línia a: <<http://www.iecat.net/institucio/presidencia/OCAL/criteris/indexcriteris.htm>> [Consulta: 30 maig 2006].
- *Criteris i altres materials per a la correcció i l'edició de textos a l'Institut d'Estudis Catalans* [dossier de treball]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Oficina de Correcció i Assessorament Lingüístics, 2006.
- MESTRES, Josep M.; GUILLÉN, Josefina. *Diccionari d'abreviacions: Abreviatures, sigles i símbols*. 2a ed. rev. i ampl. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2001.
- PORTO, José-Álvaro. *Manual de técnica lexicográfica*. Madrid: Arco/Libros, 2002.
- PUJOL, Josep M. «L'escriptura tipogràfica, 1. La font digital». *Llengua i Ús*, núm. 22 (3r quadrimestre 2001), p. 25-36. També disponible en línia a: <<http://wwwa.urv.net/centres/Departaments/fcatalana/LaFontDigital.pdf>> [Consulta: 30 maig 2006].
- «L'escriptura tipogràfica, 2. Tipografia de qualitat». *Llengua i Ús*, núm. 23 (1r quadrimestre 2002), p. 24-35. També disponible en línia a: <<http://wwwa.urv.net/centres/Departaments/fcatalana/TipografiaDeQualitat.pdf>> [Consulta: 30 maig 2006].
- «Paraules i coses. Cat. i esp. *pleca* 'element de la composició tipogràfica'». A: GINEBRA, Jordi; SUNYER, Magí [ed.]. *Paraula donada: Estudis de llengua i literatura en homenatge a Joaquim Mallafí*. Benicarló: Onada, 2006, p. 145-161.
- PUJOL, Josep M.; SOLÀ, Joan. *Ortotipografia: Manual de l'autor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic*. 3a ed. Barcelona: Columna, 2000.
- RUAIX, Josep. *Català complet*. Vol. 1: *Temes introductoris. Fonètica i ortografia*. Moià: Josep Ruaix, 1997.
- SECO, Manuel; OLIMPIA, Andrés; RAMOS, Gabino. *Diccionario del español actual*. Madrid: Aguilar, 1999. 2 v.
- SERVITJE, Albert. *Llibre d'estil de la Universitat Pompeu Fabra*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 1996. També disponible en línia a: <<http://www.upf.edu/grec/gl/libestil/index.htm>> [Consulta: 30 maig 2006].
- «Les sigles i l'apòstrof». *Què Cal Saber?*, núm. 162 (octubre 2003).
- SOLÀ, Joan [dir.]. *Llibre d'estil*. 2a ed. Barcelona: Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, 1993.
- *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Regidoria d'Edicions i Publicacions, 1995.
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Criteris per a la denominació comuna dels enzims*. Barcelona, TERMCAT, 22 juliol 2005. <<http://www.termcat.net/productes/documents/enzims.pdf>> [Consulta: 22 juliol 2005]
- Un model de llengua pels mitjans de comunicació: Llibre d'estil del Diari de Barcelona*. Barcelona: Empúries, 1987.
- VALIENTE, Gabriel. «Modern Catalan typographical conventions». *TUGboat*, vol. 16, núm. 3 (1995): *TUG 1995 Conference Proceedings (St. Petesburg)*, p. 329-338. <<http://www.tug.org/TUGboat/Articles/tb16-3/tb48vali.pdf>> [Consulta: 30 maig 2006].
- VILA, Marc-Aureli. *Aportació a la terminologia geogràfica catalana*. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1998.
- «What is Unicode?». A: *Unicode page* [en línia]. Mountain View (CA): Unicode, 18 maig 2005. <<http://www.unicode.org/standard/WhatIsUnicode.html>> [Consulta: 2 juny 2005]

Bibliografia consultada especialment amb vista a la quarta edició del MANUAL D'ESTIL

- MALAGARRIGA, Marc Antoni; ROMERO, Antoni. *Lletra de convit per la ela geminada* [en línia]. [S. ll.]: FemFum, 2006. <<http://femfum.com/PDF/ElaGeminada/LletraDeConvitPerLaElaGeminada.pdf>> [Consulta: 30 maig 2008]

MANUAL
LA REDACCIÓN Y EL USO DE TEXTOS
D'ESTIL